

งานวิจัย เรื่อง
แนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สุรัชย์ เกียนขาว

คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏเทพสตรี
2545

งานวิจัย เรื่อง แนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

สรชัย เทียนขาว
กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์)

คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏเทพสตรี
2545

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะความสนับสนุนและความช่วยเหลือจากหน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยอดที่จะกล่าวขอบคุณไม่ได้

สำคัญที่สุดคือ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี ที่เห็นความสำคัญของโครงการวิจัยนี้ และได้ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรเพื่อดำเนินการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอทุกอำเภอในจังหวัดสิงห์บุรี และผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ที่ให้ความร่วมมือและประสานงานในการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณระพีพรรณ รุจิระเศรษฐ์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาบุคลากร สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี และคุณวชิระ รุจิระเศรษฐ์ ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ค่ายบางระจัน ที่ได้กรุณาเป็นผู้ประสานงานในระดับพื้นที่สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

สำหรับผู้สมควรได้รับความขอบคุณอย่างยิ่งจากผู้วิจัยอีกกลุ่มหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

คุณสมศรี จุลวานิช มีส่วนช่วยอย่างมาก สมควรได้รับการขอบคุณเช่นกันสำหรับความพยายามในการอ่านลายมือผู้วิจัยจากต้นฉบับ แล้วจัดพิมพ์ให้อ่านง่ายดังที่ปรากฏ

นายสุรชัย เทียนขาว

คณะครุศาสตร์

สถาบันราชภัฏเทพสตรี

19 เมษายน 2545

หัวข้อวิจัย	แนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี
ชื่อผู้วิจัย	นายสุรชัย เทียนขาว
คณะ	ครุศาสตร์
สถาบัน	สถาบันราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา	2544

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 2) ศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงบรรยาย (descriptive research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 80 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และสุ่มแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหาร จำนวน 80 คน ครูผู้สอน จำนวน 240 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 320 คน รวมทั้งสิ้น 640 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม 1 ชุด มี 3 ตอน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9214 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 10.0.7 (Statistical Package for Social Sciences Version 10.0.7) โดยการหาความถี่ ร้อยละ และการทดสอบไคสแควร์ (χ^2 test of homogeneity)

จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ควรประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 12 กลุ่ม เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีจำนวน 10 เรื่อง และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มี 10 วิธี

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มเกี่ยวกับผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 ของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับเรื่องประชาชนควรมี
 ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็น
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ใน 6 เรื่อง และที่ระดับ .05 1 เรื่อง ส่วนอีก
 3 เรื่องนั้นมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคิดเห็น
 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มเกี่ยวกับวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด
 การศึกษาของสถานศึกษามีความแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน
 9 เรื่อง มีเพียงเรื่องเดียวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านปัญหาของ
 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ความคิดเห็นของผู้ตอบ
 แบบสอบถามทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ใน 7 เรื่อง .05 ใน
 1 เรื่อง และแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 6 เรื่อง และแนวทางการมี
 ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 ของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกของ
 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น
 และผู้ปกครองนักเรียน เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาคือ
 ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา
 ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่
 สถานศึกษา สำหรับวิธีการในการมีส่วนร่วมมี 9 วิธี คือ การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา
 การเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา บริจาคทรัพย์สินหรือเงินหรือวัสดุหรือแรงงาน มีส่วนเป็น
 ที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ
 ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมี
 ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ
 ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย
 การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่
 สถานศึกษาดังอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

Research Title	Guidelines and Problems of People Participation in Educational Management of Schools Under the Singburi Provincial Primary Education Office.
Name	Mr.Surachai Thienkhaw
Faculty	Education
Institute	Rajabhat Institute Tepsatri
Year	2001

ABSTRACT

The purposes of this study were as follows : Firstly, to study guidelines of people participation in educational management of schools ; secondly, to study problems of people participation in educational management of schools ; thirdly, to compare the opinions of school administrators with teachers and basic education school boards concerning guidelines of people participation in educational management of schools and fourthly, to compare the opinions of school administrators with teachers and basic education school boards concerning problems of people participation in educational management of schools. The sample drawn for this survey was 80 schools under the Singburi Provincial Primary Education Office. The 640 key informants were 80 school administrators, 240 teachers and 320 school boards from the sample schools. The multi-stage sampling and simple random sampling with a lottery method were employed to draw samples.

The instrument used in this study was a questionnaire with a five rating scale constructed by the researcher from extensive analysis related literature and investigation with 5 experienced school administrators prior to the pretest reliability level at .9214. Five hundred and ninety five from 640 questionnaire forms (92.9 percent) were completed and returned. The Statistical Package of Social Sciences version 10.0.7 was utilized to

analyze the data ; the data were analyzed by using frequencies and percentage.

The Chi - square test was employed to compare opinions between school administrators with teachers and school boards.

The research findings indicated that most of the respondents very strongly and strongly agreed that twelve groups of people should participate in educational management, participate in ten aspects with ten methods in educational participative management. There was no significant difference in the respondents' opinions concerning the people whom should participate in educational management between the school administrators with teachers and school boards at the .05 level. There were significant differences in the respondents' opinions on what participation the people were concerned with between school administrators with teachers and school boards at the .01 level six aspects and at the .05 level one aspect and there was no significant difference at the .05 level three aspects. There was no significant difference in the respondents' opinions on participative methods in educational management of people at the .05 level nine methods but there was a significant difference at the .01 level one method. There were significant differences in the respondents' opinions on problems of people participation in educational management at the .01 level seven statements and .05 level one statement. For the other 6 statements, there were no significant differences at the .05 level.

Based on the findings of the study the following conclusions on guidelines of people participation in educational management of schools were developed :

(1) The people who should participate in educational management of schools are religious leaders, community leaders, village committees, local politicians, educated and educational experience people, popular wisdom and parents.

(2) The people should participate in the areas of surveying educational needs of schools, being a school resource person, conducting school public relations and searching for resources or inputs to schools.

(3) The methods of people participation in educational management should be :

Being school boards, being a school consultant, donating assets or money or materials or labors to schools, being a school consultant but being done by personnels from schools, conducting public relations to community leaders and local people for the needs and importance of people participation in educational management, inviting local people to participate school activities, encouraging local youths to participate school activities, establishing educational groups, clubs and network in communities and building the strengths of the infra-structures to communities in order to motivate local people to cooperate with schools.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(4)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	6
คำถามสำหรับการวิจัย	7
สมมติฐานการวิจัย	7
ข้อตกลงเบื้องต้น	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	10
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	11
แนวการจัดการศึกษา	31
สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา และบริหารการศึกษา	61
ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	76
กรอบแนวคิดของการวิจัย	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	101
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	101
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	103
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	104
การเก็บรวบรวมข้อมูล	105
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	106
บทที่ 4	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	108
ตอนที่ 1	
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม	108
ตอนที่ 2	
แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา	110
- ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	110
- เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	114
- วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา	119
ตอนที่ 3	
ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	126
ตอนที่ 4	
การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับแนวทาง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	139
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	143
สรุปผลการวิจัย	144
การอภิปรายผล	148
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	156
บรรณานุกรม	158
ภาคผนวก	168
หนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล	169
หนังสือขอความร่วมมือในการประสานงานเก็บรวบรวมข้อมูล	170
หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	171
รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล	172
รายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	173
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือ	177
แบบสอบถาม	178
ประวัติผู้วิจัย	184

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สาเหตุที่ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน	69
2	จำนวนตัวอย่างโรงเรียนในแต่ละอำเภอ	102
3	กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล	103
4	จำนวนแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	108
5	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพหรือตำแหน่งของบุคลากร	109
6	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	110
7	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู	112
8	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	113
9	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	115
10	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู	116

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา ในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของและกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน	118
12	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน	119
13	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู	122
14	แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน	124
15	ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน	126
16	ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู	128
17	ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาตามความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน	130

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
18	ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางในการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน ประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	133
19	ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางในการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน ประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	135
20	ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางในการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาของสถานศึกษา	137
21	ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	140

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟซอฟ	27
2	แนวการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	36
3	กรอบแนวคิดของการวิจัย	100

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน หากสามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถ มีศักยภาพเต็มสมบูรณ์ตามอัตภาพของแต่ละบุคคลแล้ว การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ ก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีทรัพยากรบุคคลที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมโลกในอนาคตที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นสังคมแห่งปัญญา ดังนั้น ประเทศที่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ได้ดี มีทรัพยากรบุคคลที่ทรงปัญญา และมีความดีเท่ากันที่จะไปยืนอยู่ในตำแหน่งประเทศชั้นนำได้อย่างมั่นคงและสง่างาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์และโลกที่ไร้พรมแดนในปัจจุบันทำให้โลกแคบเข้า เกิดความร่วมมือและแข่งขันในด้านต่าง ๆ สูง จึงจำเป็นจะต้องสร้างปัจจัยอันเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันโดยการพัฒนาคุณภาพของประชากร (เกษม วัฒนชัย, 2538)

สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของการศึกษาค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาระดับพื้นฐาน (basic education) โดยได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษาว่า "5. ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น" และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ว่า "มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ..." (กมล สุตประเสริฐ, 2541) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังไม่สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนเต็มตามศักยภาพ เพราะการจัดการศึกษาของไทยยังมีข้ออ่อนที่กลายเป็นปัญหาจุดรั้งหลายประการ เช่น เรื่องคุณภาพการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม สำหรับประเด็นคุณภาพการศึกษานั้นจากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ พ.ศ. 2544 โดยสถาบันการพัฒนากาการบริหารระหว่างประเทศ (International Institute for Management Development - IMD) เมืองโลซานน์

ประเทศสวีเดนและแลนด์ พบว่า ประเด็นการประเมินด้านการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับ 44 จากการเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ 49 ประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการศึกษาของไทยเพื่อให้อุณหภูมิของประชากรสูงขึ้น

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 ทำให้การศึกษาของไทยได้รับการปฏิรูปอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การศึกษาสามารถตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นด้านคุณภาพการศึกษาของประชากรในกลุ่มที่อยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นประชากรวัยเรียนกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียน (formal education) และมีความรับผิดชอบของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นส่วนใหญ่ การปฏิรูปการศึกษาของไทยตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวถึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องให้ความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก "(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา" และมาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก "(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) จะเห็นว่าตามหลักการดังกล่าว การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานับว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชากรและองค์กรต่าง ๆ ไว้ 1 ใน 7 ข้อ ได้แก่ "6. บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น" และเสนอยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่ความสำเร็จ 1 ใน 4 ประการ คือ "2. ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง" (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.) สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น (ปริศนา โกลละสุต, 2534) กล่าวถึงความสำคัญไว้ดังนี้

1. จะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพันและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

5. โครงการจะเห็นประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เพื่อดำเนินโครงการมากขึ้น

นอกจากนี้ กลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2540) ได้ประมวลแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อการพัฒนาการศึกษา โดยสรุปว่ามีความสำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนาการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิมนุษยชน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดและพัฒนาการศึกษา ทำให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนสามารถสะท้อนสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้อย่างชัดเจนด้วยเหตุผลหลัก 4 ประการ คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นพื้นฐานช่วยให้กลุ่มที่ถูกกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้มีโอกาสเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการต่อผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้จัดทำนโยบายการพัฒนาการศึกษา และมีโอกาสได้รับการพัฒนากฎฐานะให้สูงขึ้น ได้รับโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองด้วยการศึกษาที่ทั่วถึงเพียงพอ

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้รัฐบาลสามารถระดมทรัพยากรสรรพกำลังในท้องถิ่น เช่น ความรู้ ทักษะ แรงงาน และแม้แต่ที่ดินและทุนที่ต้องใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งจะช่วยลดภาระของรัฐบาลในด้านงบประมาณและทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อขยายการศึกษา

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยปรับปรุงการกระจายอำนาจและการขยายโอกาสทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ให้มีความเหมาะสมตรงกับเป้าหมายมากขึ้น

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีผลต่อความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน จากการศึกษาที่ได้มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการศึกษาที่มีผลกระทบต่อบุตรหลาน ญาติพี่น้อง ตลอดจนชุมชนของตนเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดและพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน แสดงนัยถึงการช่วยเหลือตนเอง การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอน จะช่วยหนุนส่งให้ประชาชนในชุมชนมีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับ และใช้ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในขณะที่โรงเรียนสามารถรวบรวมแนวคิด ภูมิปัญญาของชุมชนมาปรับใช้ในกระบวนการบริหารวัฒนธรรมในโรงเรียนร่วมกับชุมชน

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน จะทำให้ชุมชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้การศึกษาของโรงเรียนเห็นแนวทางแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าการให้บุคคลภายนอกมาช่วยแก้ปัญหา

แม้ว่าแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกฎหมายแม่บทการศึกษาได้กำหนดให้ประชาชน กลุ่มบุคคล และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่าได้มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมอย่างไร โดยเฉพาะการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่มีอยู่นั้นครอบคลุมเฉพาะบางส่วน บางกิจกรรม และบางพื้นที่ แต่งานวิจัยที่ศึกษาถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของประชาชน วิธีการในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชน และปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชน โดยศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญในการจัดการศึกษายังไม่พบมาก่อน จากการศึกษาของสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2540) เรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในกระบวนการจัดและพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน เขตการศึกษา 1 พบว่า ประเด็นด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และส่วนมากจะเกี่ยวข้องมากในเรื่องการเร่งเข้าให้ชุมชนส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในทุกระดับชั้นตามข้อกำหนดของโรงเรียน และจากการสำรวจของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2539) พบว่า ในภาพรวมสถานศึกษาขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในชุมชนกับสถานศึกษาที่จะผนึกกำลังร่วมกันวางแผนพัฒนาการศึกษาของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับการศึกษาศานนิจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (Sananchit Sukontasap, 1978) ในเรื่องการมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนและประสิทธิผลของโรงเรียนในประเทศไทยพบว่า ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเข้ามาสนับสนุนโครงการ มีอยู่ในระดับปานกลางในการศึกษาของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธุจรเศรษฐ์ และอัมพร อุไรตมาศ (2543) เรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมากคือ ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา

คณะกรรมการของชุมชน องค์การบริหารของชุมชน ผู้นำศาสนา ข้าราชการหน่วยพัฒนาต่าง ๆ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ สำหรับเรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในระดับมากคือ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของชุมชน ร่วมประชาสัมพันธงานการศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการศึกษาของชุมชน ร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษาของชุมชน ร่วมติดตาม ควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของชุมชน ร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของชุมชน ร่วมเป็นวิทยากรการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมกำหนดสื่อการเรียนการสอนของชุมชน ส่วนวิธีการที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับมากนั้นพบว่า ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเป็นคณะกรรมการการศึกษาของชุมชน การเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาควรให้บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เป็นที่ทีมงานกับนักการศึกษาในการตัดสินใจการจัดการศึกษา ทุกเรื่องและทุกขั้นตอนของกระบวนการการศึกษา นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ควรส่งเสริมคือ การให้ประชาชนเข้ามาเป็นในรูปของคณะกรรมการศึกษา การจัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษา และการเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งการประชาสัมพันธการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ ในการศึกษาของชาติ พวงสมจิตร์ (2540) เรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดสุขเกษม และโรงเรียนวัดคลองน้ำคำ เป็นกรณีศึกษาพบว่า กลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนกับโรงเรียน มี 11 กลุ่ม จัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคคลที่อาศัยในชุมชน กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชน กลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มหน่วยงานเอกชน เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมี 18 เรื่อง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ มีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน มีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน มีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ส่วนวิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนพบว่า มี 2 ลักษณะ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ และโดยการชักจูงจากผู้อื่น จะเห็นว่าแม้ได้มีการศึกษาวิจัยอยู่บ้างแต่ได้ค้นพบมาเป็นระยะเวลาหลายปีมาแล้ว รวมทั้งมีมติที่ใช้เป็นแนวทางการศึกษาก็แตกต่างกัน และในการที่จะจัดการศึกษาตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในมิติผู้ที่

ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา รวมทั้งปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งและมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นเขตบริการการศึกษาของสถาบันราชภัฏเทพสตรีที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางวิธีการ และกลวิธีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผลที่ได้รับจะได้พิจารณานำไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. ศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับคณะกรรมการสถานศึกษาในเรื่องปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในเรื่องแนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี เท่านั้น
2. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

4. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากร

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา รวมทั้งปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

คำถามสำหรับการวิจัย

จากวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามวิจัยดังนี้

1. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ในประเด็นที่เกี่ยวกับใครควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องใดที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาควรเป็นอย่างไร ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษามีมากน้อยเพียงใด ในประเด็นใดบ้าง

3. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาในเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี แตกต่างกันหรือไม่

4. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาในเรื่องปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นบุคลากรหลักของโรงเรียนที่ปฏิบัติงานประจำ และเป็นข้าราชการของสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยตรง ส่วนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน (ในส่วนใหญ่ไม่ใช่

ผู้แทนครูและผู้บริหารสถานศึกษา) เป็นบุคคลภายนอก ไม่ได้เป็นข้าราชการประจำของสถานศึกษา และปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนในฐานะกรรมการบริหารโรงเรียน (school board) ซึ่งมีหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โดยที่ประสบการณ์ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ของโรงเรียนระหว่างผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาในความเป็นจริงมีไม่เท่าเทียมกัน และการศึกษาวิจัยของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ดันธสุเศรษฐ์ และอัมพร อภิชาติมาศ (2543) เรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และประชาชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ตามแนวเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแตกต่างกัน
2. ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเรื่องปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของข้อมูลและการตีความตรงกัน จึงได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. การให้ข้อมูลตามแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล (ผู้ตอบแบบสอบถาม) แต่ละคนถือว่าเป็นอิสระจากกัน
2. ความคลาดเคลื่อนที่อาจมีจากการรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจในเวลาที่แตกต่างกันภายในช่วงเวลาการสำรวจ และวิธีการชี้แจงของผู้บริหารในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนต่อครูและกรรมการสถานศึกษาไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมการศึกษาของสถานศึกษา

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา หมายถึง มิติที่ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบต่อกิจกรรมการศึกษาของสถานศึกษาครอบคลุมประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ (1) ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (2) เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (3) วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชน กลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มหน่วยงานเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ที่มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) และผู้ปกครองนักเรียน

เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาครอบคลุม 10 เรื่อง ได้แก่ สำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา การวางแผนและจัดทำโครงการของสถานศึกษา การกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา การกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา

วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา หมายถึง แนวทางหรือรูปแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาทั้งโดยความสมัครใจและโดยการถูกชักจูงครอบคลุมวิธีการต่าง ๆ 10 วิธี ได้แก่ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน หรือทรัพย์สิน หรือวัสดุอุปกรณ์ หรือแรงงาน เข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

อย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่มชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

ปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง ข้อจำกัดของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่/อาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

ครู หมายถึง ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

กรรมการสถานศึกษา หมายถึง ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำรงตำแหน่งกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในปัจจุบันเกี่ยวกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา อันจะทำให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและแนวทางสำหรับสถานศึกษาในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้นในการกระจายอำนาจทางการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่สถานศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา และปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาสำหรับเป็นแนวในการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (concept of participation)

กิจกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่อาศัยการมีส่วนร่วม คน ๆ เดียวไม่สามารถจะทำกิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดทางด้านชีววิทยาและทางด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การมีส่วนร่วม (participation) เกี่ยวข้องกับ (Davis and Newstrom, 1989)

- (1) การเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (involvement)
- (2) การช่วยเหลือและทำประโยชน์ (contribution)
- (3) การรับผิดชอบ (responsibility)

ในอีกทัศนะหนึ่ง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ (Oakley, 1991)

- (1) การช่วยเหลือและทำประโยชน์
- (2) การให้อำนาจ
- (3) ภารกิจขององค์การ

การมีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทั้งเครื่องมือ (device) และกระบวนการ (process) ในการจัดกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายแนวคิดหลักในการมีส่วนร่วม ได้แก่ (Putti, 1987)

- (1) เป็นการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์มากกว่าจะเป็นกิจกรรมทางกาย
- (2) เป็นการกระตุ้นให้ช่วยเหลือและทำประโยชน์

(3) เป็นการส่งเสริมให้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ

(4) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้น ควรจะต้องตระหนักว่าให้มีความสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอมและการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป

ปริศนา โกลละสุต (2534) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม

(2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

(3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันที่จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่วไปจะมีความหมายกว้าง คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (means) และเป้าหมาย (ends) ในเวลาเดียวกัน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายและมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

อรพินท์ สหโชคชัย (2538) สรุปความหมายการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนหรือประชาชนที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานกิจกรรมใดของชุมชนในขั้นตอนต่าง ๆ

คูจัลลาห์ (Douglah, 1970 : 90) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ ความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การไป ออกเสียงเลือกตั้ง นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ส่วน กลุ่มอื่น ๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

แม้ทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกัน แต่นักเขียนหลายคนก็ได้ อ้างถึงข้อตกลงของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council States) ปี 1929 ที่ได้อภิปรายถึงเรื่องการมีส่วนร่วม และสรุปว่าการมีส่วนร่วมนั้น ต้องการการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องตามแบบประชาธิปไตยจากประชาชนอย่างสมัครใจในเรื่อง 3 ประการ คือ (1) เป็นเรื่องที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการพัฒนา (2) มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นผลจากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาคกัน (3) มีความเชื่อถือในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนด นโยบายและแผน รวมทั้งการนำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การปฏิบัติ

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า "การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของ ประชาชน 4 ประการ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร และทำด้วยวิธีการ อย่างไร (2) มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการ และการ ร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (3) มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจาก โครงการพัฒนา และ (4) มีส่วนในการประเมินผลโครงการ

กุกตาโว (Gustavo, 1992) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจ กันว่าหมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมาย ของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกกลงไปว่าเพียงการมีส่วนรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้ เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการ เปลี่ยนแปลงในภาพรวม

หวัง (Whang, 1981) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการ ในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อได้สะท้อนถึงความสนใจของตน หรือเพื่อให้ การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบัน/ระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของ พวกเขา

สหประชาชาติ (United Nation, 1981) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าหมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่ กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรม ในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

มิดเกลย์, ฮอลล์ และพาโรน (Midgley, Hall & Naline, 1986) ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการและใช้ประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ถอนตัวออกไปแล้ว โครงการนั้น ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้

ส่วนนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่ง ในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ความหมายข้างต้นนี้แล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = cooperation + coordination + responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ระยะเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

ความหมายของการมีส่วนร่วมดังที่เสนอไว้ข้างต้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการต่าง ๆ ของการพัฒนาและการบริหาร

2. ความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จุดมุ่งหมายในระดับหลักการพื้นฐานของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมคือ การพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการกำหนดความต้องการพื้นฐานของตน และยังสามารถกำหนดโครงการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานดังกล่าว นอกจากนี้ ประชาชนยังมีส่วนให้โครงการดำเนินการต่อไปโดยอาศัยความร่วมมือจากภายนอกน้อยที่สุดหรือไม่ขอความช่วยเหลือเลย (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2535) และปรีศนา โกลละสุต (2534) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้คือ

1. จะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น
5. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการมากขึ้น

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาการศึกษานั้น กลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2540) เสนอไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเป็นสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาจึงควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน
 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดและพัฒนาการศึกษา ทำให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนสามารถสะท้อนสถานะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน ช่วยให้กลุ่มที่ถูกกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้มีโอกาสเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการต่อผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้จัดทำนโยบายการพัฒนาการศึกษา และมีโอกาสได้รับการพัฒนากฎฐานะให้สูงขึ้น ได้รับโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองด้วยการศึกษาที่ทั่วถึงเพียงพอ
 - 2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้รัฐบาลสามารถระดมทรัพยากรสรรพกำลังในท้องถิ่น เช่น ความรู้ ทักษะ แรงงาน และแม้แต่ที่ดิน และทุนที่ต้องใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งจะช่วยลดภาระของรัฐบาลในด้านงบประมาณและทรัพยากรที่จะต้องใช้จ่ายเพื่อขยายการศึกษา
 - 2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยปรับปรุงการกระจายอำนาจและการขยายโอกาสทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ให้มีความเหมาะสมตรงกับเป้าหมายมากขึ้น
 - 2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีผลต่อความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน จากการที่ได้มีอิทธิพลในการตัดสินใจ ให้ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านการศึกษาที่มีผลกระทบต่อบุตรหลาน ญาติพี่น้อง ตลอดจนชุมชนของตนเอง

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดและพัฒนาศึกษาในโรงเรียน แสดงนัยถึงการช่วยเหลือตนเอง (self-help) การพึ่งตนเอง (self-reliance) ได้ในที่สุด
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอน จะช่วยหนุนส่งให้ประชาชนในชุมชน มีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาศึกษาของโรงเรียน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับ และการใช้ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในขณะที่โรงเรียนสามารถรวบรวมแนวคิด ภูมิปัญญาของชุมชนมาปรับใช้ในกระบวนการบริหารวัฒนธรรมในโรงเรียนร่วมกับชุมชน
6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาศึกษาในโรงเรียน จะทำให้ชุมชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้การศึกษาของโรงเรียนเห็นแนวทางการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าการให้บุคลากรภายนอกมาช่วยแก้ปัญหา

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษายังเป็นวิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาศึกษาของชาติ โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม (social institution) เช่นเดียวกับบ้านเป็นตัวแทนของสถาบันครอบครัว หรือวัดเป็นตัวแทนของสถาบันศาสนา โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สังคมจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น ภารกิจของโรงเรียนคือการให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม วิธีการหนึ่งที่จะทราบความต้องการของสังคมก็คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริการ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537)

3. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ประชาชนอาจเข้าร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา และร่วมในการประเมินผลโครงการ (Cohen and Uphoff, 1977) สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา อุทัย ดุลยเกษม (2538) ได้กล่าวว่ามี ความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับความหมายของคำว่า ความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาเพราะ ความร่วมมือของประชาชนในกระบวนการพัฒนาทั้งหมดอย่างแท้จริง หลักการของการมีส่วนร่วม

ของประชาชนก็คือ กระบวนการที่ช่วยเกื้อกูลให้ประชาชนรวมกลุ่มกันได้เอง เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาของชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่อย่างมีขั้นตอนโดยกลไกภายในองค์กรประชาชน ส่วนยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2533) ได้กล่าวโดยสรุปว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ คือ

1. การเป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน
4. เป็นกรรมการ
5. เป็นประธานกรรมการ

สำหรับอาร์นสไตน์ (Arnstein) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) มีแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีลักษณะเป็นบันได การมีส่วนร่วม 8 ขั้น คือ 1) ชั้นถูกจัดกระทำ 2) ชั้นบำบัดรักษา 3) ชั้นรับฟังข่าวสาร 4) ชั้นปรึกษา 5) ชั้นปลอบใจ 6) ชั้นเป็นหุ้นส่วน 7) ชั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน และ 8) ชั้นควบคุมโดยประชาชน และได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 หมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง
2. การมีส่วนร่วมบางส่วน เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในขั้นที่ 3 - 5 หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนเอาไว้
3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาจากขั้นที่ 6, 7 จนถึงขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

จากการศึกษาของกรรณิกา ชุมดี (2524) ได้พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมชักชวน
7. การมีส่วนร่วมบริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

นอกจากนี้ ยังพบลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะเข้ามาร่วมในลักษณะของการใช้แรงงาน การร่วมออกเงินมากกว่าการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะในเรื่องที่เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับจินตนา ทองรอด (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในโครงการข่าวน้ำาฝนในเกษตรล้ำหลังของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองเส้า ตำบลแม่เปา กิ่งอำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถจัดลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังต่อไปนี้

1. ร่วมในการสละเงิน
2. ร่วมสละแรงงาน
3. ร่วมในการเข้าประชุม
4. ร่วมสละวัสดุอุปกรณ์
5. ร่วมในการวางแผน
6. ร่วมแสดงความคิดเห็น
7. ร่วมชักชวนชาวบ้าน
8. ร่วมรับผิดชอบหรือควบคุมการดำเนินการ
9. ร่วมติดตามผลการดำเนินการ

สำหรับหน่วยงานที่มีประสบการณ์ตรงในการทำงานกับประชาชน ซึ่งได้แก่กรมการพัฒนาชุมชน (2529) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 18 ลักษณะ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการ
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
4. มีส่วนร่วมในการออกความเห็นและข้อเสนอแนะ
5. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

6. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 7. มีส่วนร่วมในการวางแผน
 8. มีส่วนร่วมในการประชุม
 9. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
 10. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
 11. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
 12. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
 13. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
 14. มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
 15. มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
 16. มีส่วนร่วมในการออกแรงหรือสละแรงงาน
 17. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
 18. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตาม หรือประเมินผล
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม อาจแบ่ง

ได้ดังนี้

1. การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ การช่วยทำกิจกรรม คือ การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล
 2. อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะ การมีส่วนร่วมนี้แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการ พัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็นคือ การเสริมสร้าง พลังอำนาจ (empowerment) แก่ประชาชน
- ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาหรือทำงาน การเข้าร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการในหน่วยงาน/หรือองค์การ สำหรับลักษณะของ การมีส่วนร่วมของประชาชนแท้จริงนั้นจะต้องเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาหรือการทำงานทั้งหมด

4. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยโคเฮน (Cohen) และอัฟฮอฟ (Uphoff) (1980) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

อคิน รพีพัฒน์ (2531) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาว่ามี 5 ระดับ ได้แก่

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินของกิจกรรมพัฒนา

นอกจากนี้ WHO/UNICEF (1978) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการให้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประกาศสำคัญคือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

4. การได้รับประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525) แบ่งขั้นตอนในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ และในอีกแง่หนึ่ง ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาย่อมเป็นผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การดำเนินการวางแผนเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ หากประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ประชาชนก็จะไม่สามารถดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ได้เองโดยที่ไม่มีผู้ช่วย

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ในส่วนนี้หมายถึง การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถของประชาชนแต่ละคนนั่นเอง โดยที่ใครมีทุนก็สามารถช่วยเหลือด้านเงินทุน หากใครไม่มีเงินทุนก็สามารถช่วยในด้านแรงงานได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากประชาชนมีส่วนร่วมก็คือ การที่จะทราบข้อดีข้อเสียของตนเองได้

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้นำแนวคิดของโคเฮนและอัสฮอฟผนวกกับแนวคิดของนักวิชาการไทย โดยเห็นว่าควรจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรอยต่อของโครงการทั้งหมด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม โดยปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) พบว่า โดยทั่วไปแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การให้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า มีขั้นตอนที่ใกล้เคียงกันค่อนข้างมากทั้งในด้านปริมาณและสาระ โดยจะเริ่มจากการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ เมื่อวางแผนแล้วการนำแผนไปปฏิบัติ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการหรือดำเนินการด้วย อันจะนำไปสู่การได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม และขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม อีกขั้นตอนหนึ่งก็คือ การติดตามและประเมินผล โดยสรุปแล้วประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

5. กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม

สำหรับกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977) กล่าวว่ามิโครงสร้างพื้นฐาน 3 มิติ คือ

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with?) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่ง ประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (kinds of participation) ประกอบด้วย 4 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (participation in implementation)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (participation in benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Whose participation are we concerned with?)

โคเฮนและอัฟฮอฟได้จำแนกกลุ่มบุคคลเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (local residents or local people)
2. ผู้นำท้องถิ่น (local leaders)
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel)
4. คนต่างชาติ (foreign personnel)

กลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนี้ ย่อมมีคุณลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น โคเฮนและอัฟฮอฟเสนอว่า คุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณาคือ

- 4.1 เพศ
- 4.2 อายุ
- 4.3 สถานภาพของครอบครัว
- 4.4 การศึกษา
- 4.5 การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือ
ชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่น ๆ
- 4.6 อาชีพ
- 4.7 รายได้
- 4.8 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
- 4.9 ระยะทางของที่พักกับที่ตั้งของโครงการความร่วมมือ
- 4.10 สถานภาพของการถือครองที่ดิน
- 4.11 สถานภาพของการได้รับการจ้างงาน (เช่น ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร (How is participation occurring with in the project?) ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็นด้วยกันคือ (Cohen and Uphoff, 1977)

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 1.1 แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 - 1.2 แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 2.1 รูปแบบขององค์กร
 - 2.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 3.1 ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม
 - 3.2 ช่วงของกิจกรรม
4. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 4.1 การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
 - 4.2 ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

นอกจาก 3 มิติของการมีส่วนร่วมนี้แล้ว โคเฮนและอัทซฮอฟยังได้กล่าวถึงบริบท (context) ของการมีส่วนร่วมว่า คงไม่มีใครสามารถวัดการมีส่วนร่วมได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงความเป็นจริงของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ห้อมล้อมการมีส่วนร่วมนั้นอยู่โดยบริบทดังกล่าวนี้ โคเฮนและอัทซฮอฟจำแนกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม (effects of project characteristics on participation) ได้แก่

1.1 ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (entry effects) ได้แก่

(1) ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบางคน

(2) ทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มีที่ดินมาค้ำประกันการกู้เงิน

1.2 ผลกระทบของประโยชน์จากโครงการ (benefit effects) ได้แก่

(1) ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้ (tangibility) เช่น โครงการชลประทานที่สามารถแจกจ่ายน้ำให้กับเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว จะดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่ประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ออกแบบอย่างดีจนมั่นใจได้ว่าจะสามารถแจกจ่ายน้ำให้ได้แม้ในปีที่แห้งแล้ง (แต่ต้องรอคอยนาน)

(2) ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (probability) เช่น โครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดใหม่แต่มีความเสี่ยงสูง (ผลประโยชน์สูง) ย่อมจะประเมินผลได้ยากกว่าโครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดที่มีความเสี่ยงต่ำ (ผลประโยชน์ไม่สูงนัก)

(3) ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (immediacy) เช่น โครงการอาหารที่ใช้วิธีการแจกอาหารเพิ่มขึ้น ย่อมจะประเมินได้ง่ายกว่าการแนะนำพืชชนิดใหม่ที่ให้คุณค่าทางอาหารแต่ยากที่จะเข้าใช้บริการได้

(4) การกระจายผลประโยชน์ (distribution) เช่น การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ซึ่งประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่าย ย่อมประเมินได้ง่ายกว่าการให้บริการที่เป็นสากล

1.3 ผลกระทบของการออกแบบ (design effects) ได้แก่

(1) การเชื่อมโยงโครงการ (programme linkages) เช่น โครงการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งมีหลายโครงการผสมผสานกัน ย่อมประเมินได้ยากกว่าโครงการที่มีกิจกรรมและวัตถุประสงค์เดียว

(2) ความยืดหยุ่นของโครงการ (programme flexibility) เช่น โครงการก่อสร้างถนนจากฟาร์มไปสู่ตลาด ที่ได้มีการเตรียมวางแผนไว้อย่างละเอียดและค่อนข้างแน่นอนตายตัว ย่อมประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ยืดหยุ่นและต้องคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ความต้องการเกี่ยวกับประเภทของถนน สถานที่ที่จะสร้าง รวมถึงวิธีการดำเนินการเพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในโครงการ อย่างไรก็ตาม โครงการที่มีความยืดหยุ่นมากก็ย่อมแสดงถึงการมีส่วนร่วมมากด้วยเช่นกัน

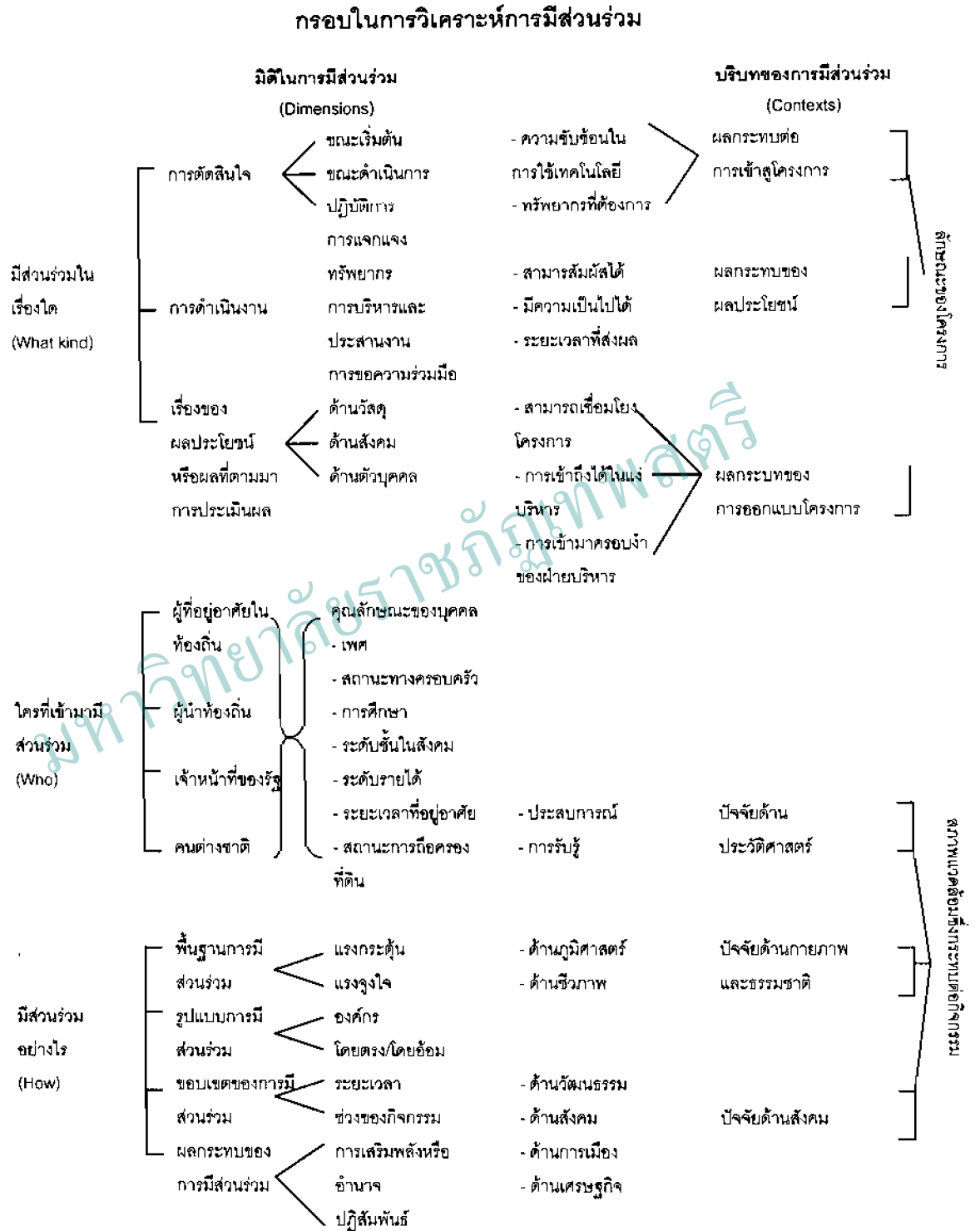
(3) ความสามารถในการเข้าถึงได้ในแง่บริหาร (administrative accessibility) ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมในโครงการปรับปรุงการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวมีผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจหลายฝ่ายทั้งจากรัฐบาลกลางและท้องถิ่น การประเมินในเรื่องนี้ย่อมยากกว่าโครงการที่มีฝ่ายบริหารเข้ามาแทรกแซงน้อยกว่า หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ปริมาณการมีส่วนร่วมจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการบริหารโครงการ

(4) ความครอบคลุมในแง่บริหาร (administrative coverage) ตัวอย่างเช่น กรณีที่มีคณะทำงาน (staff) ไม่เพียงพอ ทำให้การบริการและการติดต่อกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมทำได้อย่างจำกัดหรือมีการติดต่ออย่างผิวเผิน การดำเนินงานเช่นนี้ย่อมเป็นข้อขัดขวางต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (task environment) ได้แก่
 - 2.1 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (physical and biological factors)
 - 2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (economic factors)
 - 2.3 ปัจจัยด้านการเมือง (political factors)
 - 2.4 ปัจจัยด้านสังคม (social factors)
 - 2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (cultural factors)
 - 2.6 ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา (historical factors)

โดยสรุปแล้วกรอบในการพิจารณาการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ ดูจากมิติ 3 มิติ คือ พิจารณาว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้นทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทำ และทำด้วยวิธีการอย่างไร นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงบริบทของการมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม จึงนับว่าโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมเป็นอย่างมาก ต่อมานักวิชาการทั้งสองคนได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ

ที่มา : Cohen and Uphoff. Participation's Place Development : Seeking Clarity through Specificity World Development.

การมีส่วนร่วมตามทัศนะของโคเฮนและอัปฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977) ดังที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่า มี 3 มิติด้วยกัน ได้แก่ 1) เรื่องที่มีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2) ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมประกอบด้วย ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และคนต่างชาติ 3) วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย พื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม สำหรับการศึกษเกี่ยวกับมิติการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในประเทศไทย จากการศึกษาของชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) พบว่า ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน จำแนกเป็น 11 กลุ่ม คือ

1. กรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียน
2. กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน
3. วัดและพระสงฆ์
4. ผู้ปกครองนักเรียน
5. ศิษย์เก่าของโรงเรียน
6. ผู้นำท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น
7. กลุ่มโรงงานและผู้ประกอบการในชุมชน
8. ประชาชนทั่วไป
9. บุคคลจากภายนอกชุมชน
10. หน่วยงานราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
11. หน่วยงานเอกชน

กลุ่มบุคคลดังกล่าวสามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน 2) กลุ่มบุคคลภายนอกชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มหน่วยงานเอกชน ในเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน จากการศึกษาพบว่าเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน จำแนกออกเป็น 18 เรื่อง โดยจัดเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ ได้แก่ การเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน การร่วมประชุมกับทางโรงเรียน และการให้ความคิดเห็นและการวางแผนงานให้กับโรงเรียน
2. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน ได้แก่ การบริจาคเงิน/วัสดุสิ่งของ และการช่วยหาทรัพยากรให้กับโรงเรียน การเข้ามาช่วยเหลือด้านแรงงาน การช่วยประสานงานกับคนในท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ การมาร่วมกิจกับทางโรงเรียน การร่วมทำ

กิจกรรมตามที่โรงเรียนมอบหมาย การมารับส่งบุตรหลานและดูแลระหว่างที่อยู่โรงเรียน การช่วยเหลือความปลอดภัยให้กับผู้เรียน การให้ความอุปถัมภ์แก่ทางโรงเรียน การเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพอนามัย และให้บริการด้านสาธารณูปโภค และการเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน

3. มีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ การให้ข่าวสารที่เป็นการสะท้อนการทำงานของโรงเรียน การร้องเรียนต่อทางโรงเรียน การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู

4. มีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ได้แก่ การเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน และการเข้ามาเป็นลูกค้ารายวันของโรงเรียน

ส่วนวิธีการในการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการวิจัยดังกล่าวมี 2 วิธี คือ 1) การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่มาจากความคิดริเริ่ม ความต้องการ หรือความตั้งใจของผู้เข้ามามีส่วนร่วม และ 2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูง เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้มีส่วนร่วมแต่เกิดจากการชักจูงจากผู้อื่น

สวนสมประสงค์ วิทย์เกียรติ ประยูรศรีประสาธน์ นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ และ อัมพร อูร์ชตมาศ (2543) ได้ศึกษามีติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยให้แบบสอบถามและวิธีการสัมภาษณ์ โดยสรุปพบว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคือ ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา คณะกรรมการของชุมชน องค์การบริหารของชุมชน ผู้นำศาสนา ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และอาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิ (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ปกครองนักเรียน ในเรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมประกอบด้วย ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของชุมชน ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของชุมชน ร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษาของชุมชน ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของชุมชน ร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของชุมชน ร่วมเป็นวิทยากรการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดแนวทางและวิธีการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของชุมชน ร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียน และร่วมในการสรรหาทรัพยากรให้แก่โรงเรียน สำหรับวิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบด้วย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเป็นคณะกรรมการการศึกษาของชุมชน การเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานการศึกษาหรือสถานศึกษา การมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา ส่วนการจัดการศึกษาควรให้

บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และระดับท้องถิ่น ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน มีส่วนร่วมเป็นที่งานกับนักการศึกษาในการตัดสินใจในเรื่อง การจัดการศึกษาทุกเรื่อง และทุกขั้นตอนของกระบวนการศึกษา ประชาชนร่วมจัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษา สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้ชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนตาม ความสามารถและตามอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในวัดหรือบ้านเรือน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสื่อกลางในการจูงใจให้ผู้ปกครอง หรือประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษา หรือจัดโครงการครูอาสาเยี่ยมบ้าน และเร่งรัดให้ครูอาจารย์ตั้งใจในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ให้เป็นที่ประจักษ์ เป็นแนวทาง หนึ่งที่จะจูงใจให้ประชาชนเต็มใจและยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา นอกจากนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้จำแนกรูปแบบหรือวิธีการของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงในองค์การจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนต่าง ๆ 2) การมีส่วนร่วมทางอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมที่ผ่านองค์กร ผู้แทน ของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่ เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้ตลอดเวลา

สำหรับการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาในแต่ละมิติโดยใช้ผลการศึกษาของ สมประสงค์ วิทย์เกียรติ และคณะ เป็นกรอบดังนี้

1. ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของ ชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) และผู้ปกครองนักเรียน

2. เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบาย การศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมใน

การกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุม ติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของ สถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา

3. วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย วิธีการต่าง ๆ ทั้งโดยการสมัครใจและถูกชักจูง 10 วิธีการ ได้แก่ ประชาชนควร เข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา เป็นทีมงาน กับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา บริจาคเงินหรือทรัพย์สิน หรืออุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากร ของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึง ความสำคัญของประชาชนในการจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา อย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้ง กลุ่มชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัย พื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามาร่วมมือกับสถานศึกษา

แนวการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันได้ดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) โดยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ใน มาตรา 6 "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" และยึดหลักการจัดการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
 2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
- ส่วนการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ยึดหลักดังนี้
- (1) มีเอกสารด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
 - (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น

(3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา

(4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คุนมาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คุนมาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

สำหรับการศึกษาได้แบ่งไว้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ละรูปแบบมีลักษณะดังนี้

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

สำหรับการศึกษาในระบบมีสองระบบ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา นอกจากนี้ในมาตรา 17 ได้กำหนดไว้ว่า

"ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง" และมาตรา 18 ระบุไว้ว่า "การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้"

(1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

(3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถานสังคมอื่นเป็นผู้จัด"

ในการดำเนินการจัดการศึกษาสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งหมด รัฐและเอกชนรวมทั้งหน่วยจัดการศึกษาต่าง ๆ จะต้องยึดแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วยแนวทางดังนี้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวาระหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

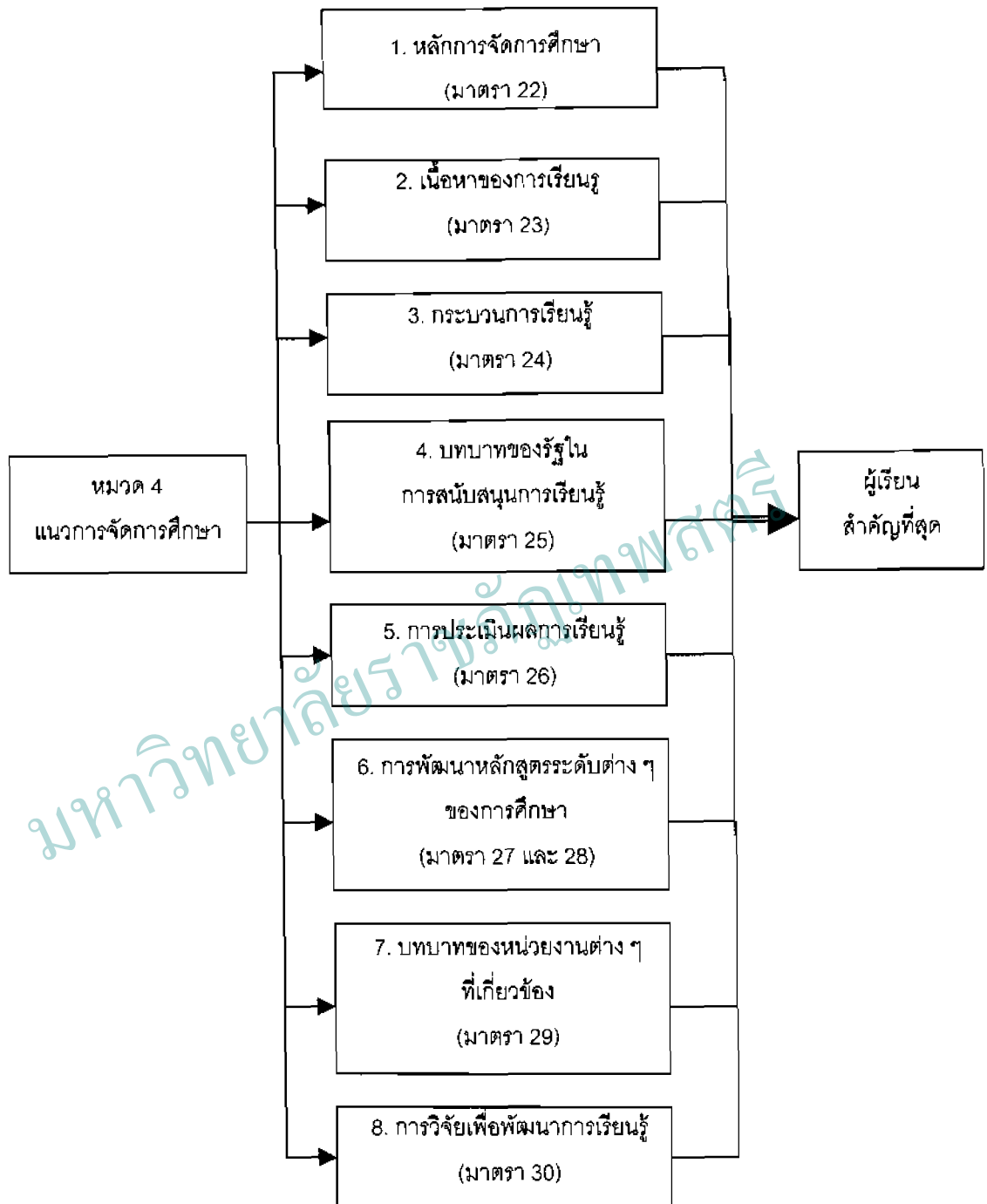
มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามวรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนากระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

การจัดการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แนวการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ONEC, 2000 : 12)

โรงเรียนศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายแม่บทที่รับผิดชอบต่อผู้เรียนในกลุ่มอายุดังกล่าวมากที่สุด โดยกระจายทั่วประเทศ ซึ่งมีหน่วยงานที่เป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็นผู้กำกับดูแล ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาดังกล่าวนี้นี้ได้มีรูปแบบการบริหารที่แตกต่างจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 39 ที่ระบุว่า

"ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง"

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง" และมาตรา 40 กำหนดไว้ดังนี้

"ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ ดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง"

หลักการที่กำหนดใหม่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาของไทยได้เน้นให้มีการกระจายอำนาจ ขจัดความซ้ำซ้อน สามารถจัดประสบการณ์เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำหรับประเด็นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ (สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร อุรัชตมาศ, 2543)

1. ได้ทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น
2. แบ่งเบาภาระหรือรับภาระแทนราชการในการจัดการศึกษาได้บางกรณี
3. เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือผู้ร่วมงาน

4. ลดการขัดแย้งในการบริหารงาน
5. เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
6. เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย
7. เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ซึ่งเท่ากับว่าลดต้นทุนในการผลิตเพราะทุกคนจะมีความรู้สึกร่วมกันว่ามีส่วนเกี่ยวข้องของผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ จึงช่วยกันใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

อย่างไรก็ตาม ในระบบการศึกษาของไทยที่ผ่านมาก็ได้มีนโยบายให้ประชาชนและชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมาประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก โดยธีระ รุณเจริญ (2536) กล่าวว่า สำหรับระดับประถมศึกษาจนถึงแม้จะมีคณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัด และคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ แต่ก็มีประชาชนเข้ามามีบทบาทเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งมีอยู่ในโรงเรียนทุกระดับและทุกสังกัดก็มีบทบาทน้อยมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีลักษณะเป็นเพียงกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระบบบริหารการศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก ทำให้เกิดความล้มเหลวของคณะกรรมการทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนซึ่งเป็นระดับที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวการจัดการศึกษาที่กล่าวข้างต้นจะบรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นการศึกษาในระบบนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ตพธิในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองต่อบัณฑิตภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงปัญหา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนว ให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	•	•	•	•
คณิตศาสตร์	•	•	•	•
วิทยาศาสตร์	•	•	•	•
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	•	•	•	•
สุขภาพและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๘	๘	๘	๘
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง	ประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง	ประมาณปีละ 1,000 -1,200 ชั่วโมง	ไม่น้อยกว่า ปีละ 1,200 ชั่วโมง

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อการสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
 - สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิดและการทำงาน
 - ๘ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาด้านตามศักยภาพ
- ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์

การติดต่อสื่อสารและพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำรงชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละครั้งทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสัปดาห์การเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้นการฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียนสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาพ โดยให้ค่าน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้ เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ "รายวิชาเพิ่มเติมใหม่" บางรายวิชาที่น่าสนใจหรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลป การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาทางเลือก ที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษามัธยมศึกษา และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษามัธยมศึกษา)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เหมาะสม ควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบการสัมภาษณ์ ฯลฯ

3. พิจารณาจากความสามารถ และการปฏิบัติจริง

ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1. หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียน และพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

3. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะต้องเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตรดังนี้

3.1 กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา

เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษาและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายเพียงพอ เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตามการรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองต่อความต้องการของชุมชน

3.2 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากวงชั้นให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคนคือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไป ออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการโครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการน เพิ่มผลงานหรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

3.3 การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปี หรือรายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตาม เป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืด หักข้อเรื่อง หรือจัดเป็นโครงการได้

3.4 การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค สถานศึกษา ต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถ ทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่ กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการและ มีมาตรฐาน ค.1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับ จำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียน พัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

3.5 การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยึดหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลัก ตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเอง และใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดงทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบผสมผสานผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงงานมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทาง

สู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

3.6 แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.6.1 การจัดทำสาระของหลักสูตร

1) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่ระบุความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (honour course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

2) กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1) ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

3) กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

- ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

- ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณาคือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

4) จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามที่ออกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการ จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยปฏิบัติโครงงานอย่างน้อย 1 โครงงาน

6) จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

3.6.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
- 2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น
- 3) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมปลูกเสื่อ เนตรนารี เป็นต้น
- 4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
- 5) การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3.6.3 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวิจักษ์ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

3.6.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ

ของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษาทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school - based management)

ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school - based management หรือ site-based management) หมายถึง การบริหารและจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติโดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือเป็นองค์หลักในการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจบริหารและจัดการศึกษาจาก

ส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการโรงเรียน (school board) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู และผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

หลักการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

หลักการสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีดังนี้ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

1. **หลักการกระจายอำนาจ** ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก
2. **หลักการบริหารตนเอง** สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปขององค์คณะบุคคล คือ คณะกรรมการโรงเรียนหรือคณะกรรมการการศึกษา
3. **หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย** เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการตัดสินใจ การกำหนดหลักสูตร ท้องถิ่น การร่วมคิดร่วมทำ
4. **หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน** ไม่ใช่ภาวะผู้นำแบบชี้แนะหรือสั่งการ แต่เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก
5. **หลักการพัฒนาทั้งระบบ** มีการปรับทั้งในเรื่องโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยในการเปลี่ยนแปลงต้องให้ระบบทั้งหมดเห็นด้วยและสนับสนุน
6. **หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน** การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจ
7. **หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล** ส่วนกลางมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและนโยบายของชาติ

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีลักษณะดังนี้

1. พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจน สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดและเป็นที่รับรู้ของสมาชิกทุกคน
2. รูปแบบการบริหารโรงเรียน บริหารและจัดการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน
3. มุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ ใช้ทฤษฎี Y มองว่า ผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
4. รูปแบบการตัดสินใจเป็นการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจ โดยคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. รูปแบบภาวะผู้นำ เป็นภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน อำนาจควบคุมสะดวก ไม่ใช่สั่งการและชี้แนะ
6. รูปแบบการใช้อำนาจเป็นอำนาจของความรู้ความเชี่ยวชาญ
7. เทคนิคการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากร ใช้วิธีบริหารเชิงกลยุทธ์ เน้นที่ผลงาน แก้ปัญหาได้ทันการ และรู้จักระดมทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้อย่างชาญฉลาด
8. บทบาทของโรงเรียน สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเอง และมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร
9. บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นผู้พัฒนาเป้าหมายการศึกษา
10. บทบาทผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงาน และเป็นผู้พัฒนาทรัพยากร
11. บทบาทครู เป็นผู้ร่วมงาน เป็นผู้ตัดสินใจ เป็นผู้ริเริ่ม และเป็นผู้ปฏิบัติ
12. บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียน และเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
13. บรรยากาศขององค์กร เน้นการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือ และเคารพซึ่งกันและกัน
14. คุณภาพผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีความรู้ มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัย เรียนรู้ตลอดเวลา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน
15. การประเมินประสิทธิผล ต้องประเมินทั้งระบบ ทั้งปัจจัย (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน

การนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในโรงเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีดังนี้

(Myers and Stonehill, 1993)

1. ต้องมีการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่การบริหารจากหน่วยงานบริหารส่วนกลางไปยังผู้บริหารโรงเรียนอย่างแท้จริง โดยผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องใช้อำนาจหน้าที่นั้นร่วมกับครู ผู้ปกครอง และผู้แทนจากชุมชน
2. มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ (authority) ซึ่งไม่ใช่เป็นการบิดเบือนความรับผิดชอบ การมอบอำนาจหน้าที่จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภาระงาน บทบาทและความรับผิดชอบของผู้รับมอบอำนาจด้วย
3. บุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องรู้จักประสงค์การปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งของตนเองและของผู้อื่น
4. บุคลากรในโรงเรียนและในสำนักงานเขตการศึกษาจะต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนบทบาทและการสื่อสาร
5. มีการพัฒนาวิชาชีพและฝึกอบรมให้แก่ครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการจัดการแก้ปัญหาหลักสูตรและการสอน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการฝึกอบรม และมีเวลาสำหรับการประชุมอย่างสม่ำเสมอ
6. ได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรในโรงเรียน
7. จะต้องจัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารอย่างเสรี บุคลากรสามารถติดต่อสื่อสารกัน ทั้งในสายงาน ข้ามสายงาน หรือข้ามองค์การได้

สำหรับการนำรูปแบบการบริหารดังกล่าวไปใช้ในโรงเรียน จากประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนแล้ว มีเทคนิคและขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจของตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยอมรับว่าผู้บริหารไม่ได้เป็นเจ้าของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่โรงเรียนเป็นของประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และรวมถึงชุมชน ฉะนั้น ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนในการปฏิบัติงานและในการประเมินตรวจสอบ ต้องมอบหมายงานให้ผู้ได้บังคับบัญชามากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของครูและชุมชน ลดบทบาทการสั่งการลง สนับสนุนให้ครูมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ต้องมีความเชื่อว่าผู้รับ

บริการควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เขาต้องการหรือที่ควรได้รับ การบริหารหรือการตัดสินใจควรดำเนินการโดยองค์คณะบุคคล เพราะการทำงานเป็นที่สมบูรณืกว่าการทำเพียงคนเดียว

2. พัฒนาคณ พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร โดยให้ความรู้แก่คนในองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจตามโครงสร้างใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีเชิญนักวิชาการหรือครูต้นแบบมาพูด จัดประชุมปฏิบัติการ (workshop) ให้ครูพัฒนาตนเองร่วมกัน โดยพยายามสนับสนุนให้ครูดำเนินการกันเอง และผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงาน

3. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยใช้การวิเคราะห์สวท (SWOT analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในว่า นักเรียน ผู้ปกครอง ครู เป็นบุคคลกลุ่มใด มีปัญหาอะไร มีจุดแข็งจุดอ่อนในด้านใด วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็นโอกาสและอุปสรรค เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหมวดต่าง ๆ ที่ระบุว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำอะไรบ้าง กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบต่าง ๆ

4. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง

5. กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

6. กำหนดเป้าหมายของการศึกษา/ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ (customer's satisfaction) เน้นคุณภาพผู้เรียน ทำอย่างไรจึงจะให้นักเรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

7. จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการทดลอง 3 รูปแบบ คือ แบบคณะกรรมการที่ปรึกษา แบบคณะกรรมการการบริหาร (ผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน และแบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหารโรงเรียนเป็นเลขานุการ)

8. กำหนดธรรมนูญโรงเรียน และระบบการประกันคุณภาพ

9. ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น สะท้อนถึงความต้องการของท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการ

10. นำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้เพื่อการวางแผน การประเมินผล การเผยแพร่ ฯลฯ

รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเป็นรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาของไทย

สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา

1. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ผลจากการศึกษาของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันสุรเศรษฐ์ และอัมพร ชูรัชตมาศ (2543) ด้วยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพบว่า ปัจจุบันประชาชนมีความสนใจในเรื่องการศึกษามากขึ้น ซึ่งรวมทั้งการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเอง และการส่งเสริมบุตรหลานให้มีโอกาสได้ศึกษาในระดับสูง ๆ เพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากได้มีการกระจายโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาทั้ง 3 ระบบ ช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ประชาชนเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาบ้างแล้ว เช่น การส่งตัวแทนของประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียนของโรงเรียนระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา นอกจากนี้ ประชาชนยังได้มีโอกาสเข้าไปเป็นกรรมการของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด และกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด และกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดกิจกรรมศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนในชุมชน และการพัฒนาสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้ได้พัฒนาพื้นฐานการศึกษาตามความสามารถและความสนใจ บทบาทในการจัดการศึกษายังอยู่ที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาจารย์ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่เต็มที่นัก และบทบาทหน้าที่ซึ่งประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายังไม่แจ่มชัดนัก ทำให้ประชาชนไม่ทราบว่า จะเข้ามาช่วยอะไร อย่างไรบ้าง มีผลให้ประชาชนยังไม่กล้า ไม่สนใจที่จะเข้ามาช่วยจัดการศึกษา

2. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของกรม และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาจะมีอยู่ลักษณะเดียวคือ ในรูปของ "คณะกรรมการ" การเข้าร่วมในคณะกรรมการก็จะ

อยู่ในลักษณะของ "ผู้ทรงคุณวุฒิ" ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายรวมถึง ข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้ว หรือประชาชนทั่ว ๆ ไป สำหรับกรณีของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ โดยการวิเคราะห์ "พระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา พ.ศ. 2523" พบว่า ประชาชนมีโอกาสร่วมในการบริหารการประถมศึกษาในระดับชาติและในระดับ จังหวัด โดยมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ โดยที่ในระดับชาตินั้นจะร่วมเป็นคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีจำนวน 6 คน ดังมาตรา 5 ระบุไว้ดังนี้

"มาตรา 5 ให้มีคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมการฝึกหัดครู อธิบดีกรมวิชาการ อธิบดีกรมสามัญศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน เลขาธิการ ก.ค. ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณหรือผู้แทน ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนหกคน ข้าราชการครูผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนข้าราชการครูจำนวน สิบสองคนเป็นกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการ และเลขานุการ..."

สำหรับระดับจังหวัดนั้น ประชาชนจะมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัด ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นผู้แต่งตั้ง มีจำนวน 2 คน ดังมาตรา 16 ระบุไว้ดังนี้

"มาตรา 16 ให้มีคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน กรรมการศึกษาธิการจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ข้าราชการครูสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนข้าราชการครูจำนวนหกคน ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแต่งตั้งจำนวนสองคน ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเลือกจากประชาชน ในจังหวัดจำนวนสามคนเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดเป็นกรรมการและ เลขานุการ ..."

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา พ.ศ. 2523 มิได้เปิดโอกาสให้ ประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการประถมศึกษาอำเภอหรือกลุ่มโรงเรียน แต่ตาม "ระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525" เปิด

โอกาสให้ประชาชนเป็น "คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525" โดยข้อ 3 ของระเบียบ กำหนดให้มีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนละอย่างน้อย 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน และในระเบียบข้อ 4 กำหนดให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง คุณสมบัติและผู้ที่ต้องเลือกเป็นกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนนั้น ข้อ 6 และข้อ 7 ของระเบียบ ได้ระบุไว้ดังนี้

ข้อ 6 กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา จะต้องมีความสมบัติดังนี้

- (1) เป็นผู้สนใจการศึกษา
- (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี

ข้อ 7 กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ควรเลือกจากบุคคลต่อไปนี้

- (1) กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่
- (2) ผู้นำทางศาสนาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
- (3) ข้าราชการของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น เช่น ข้าราชการของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมการปกครอง ฯลฯ
- (4) ประธานกรรมการศึกษาของหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ในกรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง
- (5) ข้าราชการบำนาญที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่น
- (6) ผู้ปกครองนักเรียน
- (7) ศิษย์เก่าของโรงเรียน
- (8) ประชาชนในท้องถิ่น

นอกจากนั้นแล้วระเบียบข้อ 11 ได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนไว้ดังนี้

ข้อ 11 คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและกิจการกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- (2) แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการเพื่อพัฒนาโรงเรียน
- (3) เสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการและการพัฒนาท้องถิ่น

(4) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามอบหมาย

ส่วนระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ในข้อ 5 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการโรงเรียนทุกโรงเรียนอย่างน้อยโรงเรียนละเก้าคน และไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วยสามส่วนเท่ากัน ได้แก่ (1) ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในโรงเรียน (2) ผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน และ (3) ผู้ทรงคุณวุฒิจากประชาชน ผู้นำทางศาสนา บุคคลในองค์กรปกครองท้องถิ่น และหรือข้าราชการอื่นที่ไม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และในข้อ 11 ได้กำหนดหน้าที่ของกรรมการโรงเรียนไว้ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของโรงเรียน
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
- (3) ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน การแสวงหาและให้ความสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน

(4) รับผิดชอบต่อความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ภาคเรียนละหนึ่งครั้ง

(5) ประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน และให้มีการใช้บริการจากโรงเรียนให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(6) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย

นอกจากนี้ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในข้อ 5 ได้ระบุให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย

(1) "ผู้แทนผู้ปกครอง" ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(2) "ผู้แทนครู" ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(3) "ผู้แทนองค์กรชุมชน" ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใดที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) "ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น" ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) "ผู้แทนศิษย์เก่า" ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(6) "ผู้ทรงคุณวุฒิ" ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสี่คน

ตามระเบียบดังกล่าว ข้อ 13 กำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสารหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- (4) กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
- (8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

(9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

(11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร

(12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น จากระเบียบและพระราชบัญญัติที่กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียน และมีบทบาทสำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบทางการ นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติแล้วประชาชนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของโรงเรียนแบบไม่เป็นทางการ แม้ว่าไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติและมีระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ปัญหาในการดำเนินกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเท่าที่ผ่านมา เป็นปัญหาที่เกิดมาจากการดำเนินงานของภาครัฐและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่คือ การครอบงำโดยรัฐบาลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาที่จัดการให้แก่ประชาชน ถึงแม้รัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่การมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกำหนด ดังนั้น บทบาทของประชาชนคือ เป็นผู้สนับสนุนและเป็นผู้ยินยอมตามรัฐบาลกำหนด (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) ปัญหาดังกล่าวได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสังคมไทย แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น การครอบงำประชาชนก็ยังดำรงอยู่ในส่วนของประชาชนเอง อุดม รพีพัฒนา (ปรัชญา เวสารัชช, 2528) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจถูกจำกัดโดยลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทย เช่น ความเกรงใจมีผลทำให้คนบางกลุ่มในชุมชนเข้าร่วมในโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีกรณีไม่แสดงความเห็น ซึ่งอาจเกิดจากความเกรงใจหรือความกลัว ซึ่งสอดคล้องกับวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530) ที่กล่าวถึงปัญหาของการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในการพัฒนาว่า ประชาชนบางครั้งเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพราะเกิดจากความเกรงใจ หรือการถูกบีบบังคับจากผู้มีอำนาจหรือภาครัฐ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นบาง มิใช่เพียงใช้แรงงานเพียงอย่างเดียว เจ้าหน้าที่ของรัฐเองได้ครอบงำและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเอง ส่งผลให้ประชาชนปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมในการพัฒนาของระบบราชการไม่ได้ จึงเกิดการล้มเหลวเพราะแนวทางการพัฒนามีการวางแผนจากเบื้องบนมาก่อน

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านตามคำกล่าวของจินตนา ทองรอด ไว้ว่า ชาวบ้านยังมองไม่เห็นความสำคัญในบทบาทของตน ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายต่อการทำงานของข้าราชการ มีภาระหน้าที่ส่วนตัวและในครอบครัว ชาวบ้านขาดความสามัคคีและมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ชาวบ้านบางคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน และผู้นำหมู่บ้านไม่ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากชาวบ้านเท่าที่ควร

นอกจากนี้ ปรีชญา เวสารัชช์ (2528) ได้กล่าวถึงปัญหาที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยเน้นปัญหาที่เกิดจากประชาชนเป็นหลัก ได้แก่ ปัญหาความไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา การขาดทุนทรัพย์ ความไม่สนใจของชาวบ้าน ความไม่เข้มแข็งของผู้นำ และความขัดแย้งของชาวบ้านที่เกิดขึ้นในกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชั่งน้ำน้าฝนเขตเกษตรล้าหลังของชาวนาที่เกิดจากทางราชการ ซึ่งปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้สรุปปัญหาจากการศึกษาของจินตนา ทองรอด ได้ดังนี้

1. ความล่าช้าในการทำงานของข้าราชการ
2. เจ้าหน้าที่ไม่ได้ทุ่มเทและเสียสละในการทำงานอย่างจริงจัง
3. ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ
4. ขาดการให้ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
5. ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ส่วนฉลาดชาย รมิตานนท์ (2527) ได้กล่าวถึงอุปสรรคของการมีส่วนร่วมกลุ่มชาวนาในมิติมหภาคของการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมว่า มี 3 ด้าน คือ 1) อุปสรรคด้านการเมือง เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหาร และเศรษฐกิจ ตกอยู่ในกำมือของทหาร นายทุนและข้าราชการ 2) อุปสรรคด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการขาดแคลนความสามารถในการพึ่งตนเอง

อำนาจการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต และปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม 3) อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ชาวนายากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์

ในขณะที่ อนงค์ พัฒนจักร (2535) ได้จำแนกอุปสรรคและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. อุปสรรคที่เกิดจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นแหล่งรวมศูนย์อำนาจไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบาย กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการวางแผน และการดำเนินงาน อนึ่ง ทศนคติ ค่านิยม และทักษะของเจ้าหน้าที่รัฐเคยชินต่อการกระทำและติดต่อสื่อสารในคนกลุ่มเดียวกัน จึงใช้ภาษา เทคนิคของตนแล้วตีความว่าประชาชนต้องเข้าใจ การดำเนินการประเมินผลโครงการ เจ้าหน้าที่องค์กรของรัฐก็มีความคิดว่า ตัวโครงการหรือกิจกรรมต้องบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาคคนในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ หรือเกี่ยวข้องแต่อย่างใด ส่วนการปรับเปลี่ยน โยกย้ายตำแหน่ง และประสิทธิภาพความรับผิดชอบต่องานพัฒนาของเจ้าหน้าที่รัฐก็ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชุมชนโดยตรง

2. อุปสรรคที่เกิดจากชุมชน เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาชุมชนยังขาดความพร้อม และมีข้อบกพร่องในหลายประการ เช่น การขาดองค์กรท้องถิ่นที่เหมาะสม จึงขาดผู้อุทิศตนและเวลาแก่งานชุมชนอย่างเต็มที่ จนขาดทักษะการทำงาน ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดี นับเป็นอุปสรรคประชาชนได้รับความรู้ไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดปัญหาการสื่อความหมาย การทำความเข้าใจ การขอความคิดเห็นและความคิดริเริ่มใหม่ ๆ อนึ่ง ความแตกต่างกันในกลุ่มชนและผลทางเศรษฐกิจใจชุมชนก่อให้เกิดการแตกแยกทางความคิดค่อนข้างมากต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. อุปสรรคที่เกิดจากสังคม จะเกิดขึ้นในระดับความสัมพันธ์ของสังคม ซึ่งพิจารณาไว้ใน 3 ด้าน คือ ด้านทางการเมือง ด้านกฎหมาย และระบบราชการ ซึ่งผลจากอุปสรรคทั้ง 3 ด้าน จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของแผนกิจกรรมทางราชการ

จากการศึกษาของสุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2528) ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สาเหตุที่ประชาชนไม่เข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน (หน่วยร้อยละ)

เหตุผล	ใช่	ไม่ใช่
1. ช่วงเวลาทำกิจกรรมต้องประกอบอาชีพ	80	20
2. ไม่มีคนรับฟังความคิดเห็น	76	24
3. กิจกรรมไม่สอดคล้องกับสภาพของชาวบ้าน	74	26
4. กิจกรรมเป็นเรื่องของผู้นำ	73	27
5. ไม่มีเวลาทำกิจกรรม เพราะใช้เวลาในงานอาชีพ	70	30
6. ฐานะยากจน จำเป็นต้องทำมาหากิน	61	39
7. ขาดแคลนเงินทุน	43	57
8. ไม่แน่ใจว่าลงทุนลงแรงแล้วคุ้มหรือไม่	34	66
9. ไม่กล้า กลัวผู้นำไม่ให้เข้าร่วม	33	67
10. ไม่ใกล้ชิดผู้นำ	18	82
11. สมาชิกในครอบครัวเห็นว่าไม่มีประโยชน์	16	84
12. ไม่รู้จักกับนักพัฒนา	15	85
13. ไม่แน่ใจว่ากิจกรรมจะช่วยชาวบ้านได้	10	90
14. ปรึกษากับคนกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปว่าไม่ทำ	9	91
15. การทำมาหากินเป็นงานหนัก ทำอีกไม่ไหว	6	94
16. ชาวบ้านไม่มีใครได้ประโยชน์	6	94
17. กิจกรรมได้ประโยชน์กับผู้นำมากกว่า	5	95
18. ได้ข่าวว่ามีคอร์รัปชันจึงไม่ยอมเข้าร่วม	4	96
19. ไม่ทราบว่ามีกิจกรรม	3	97
20. ไม่ชอบสมาชิกในกลุ่มกิจกรรม	2	98

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน มีสาเหตุสำคัญลำดับแรกได้แก่ ช่วงเวลาทำกิจกรรมต้องประกอบอาชีพ ไม่มีคนรับฟังความคิดเห็น กิจกรรมไม่สอดคล้องกับชาวบ้าน กิจกรรมเป็นเรื่องของผู้นำ ไม่มีเวลาทำกิจกรรมเพราะใช้เวลาในงานอาชีพ ฐานะยากจนต้องทำมาหากิน ขาดแคลนเงินทุน ไม่แน่ใจว่าลงทุนลงแรงแล้วคุ้มหรือไม่ และไม่กล้า กลัวผู้นำไม่ให้เข้าร่วม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกลักษณะหนึ่ง

ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาดังที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า เกิดจากประชาชนเองและสภาพแวดล้อมภายนอก ปาฐกาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ศึกษาตรวจสอบวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามประเด็นดังกล่าวและสรุปภาพรวมเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. ปัญหาด้านนโยบายและองค์กรของรัฐ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ
 - 1.1 ระดับนโยบาย โครงสร้างทางการบริหาร โครงสร้างทางสังคม พบว่า
 - (1) นโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนา
 - (2) อำนาจในการตัดสินใจรวมศูนย์ที่ส่วนกลางไม่ได้กระจายอำนาจให้แก่ประชาชน
 - (3) โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การบริหาร และระบบเศรษฐกิจ ตกอยู่ในกลุ่มนายทุน
 - 1.2 ระดับปฏิบัติ พบว่า
 - (1) เจ้าหน้าที่ไม่มีความเข้าใจ และไม่มีทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - (2) เจ้าหน้าที่ไม่มีจิตวิทยาในการปฏิบัติงาน และไม่มี ความเสียสละที่จะทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง
 - (3) ขาดการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง
 - (4) ความล่าช้าในการปฏิบัติงานของข้าราชการ
 - (5) ขาดการประสานงานและระบบการติดตามประเมินผล
2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 2.1 กลุ่มผู้นำ พบว่า
 - (1) ผู้นำไม่มีความเข้มแข็งจึงทำให้ชาวบ้านขาดความเชื่อถือและศรัทธา
 - (2) ผู้นำครอบงำความคิดเห็นของชาวบ้าน
 - (3) การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ
 - 2.2 กลุ่มประชาชนทั่วไป พบว่า
 - (1) ชาวบ้านมีภาระด้านการประกอบอาชีพ ด้านครอบครัว และด้านสุขภาพร่างกาย
 - (2) ชาวบ้านขาดทุนทรัพย์ และวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

- (3) ชาวบ้านเกิดความขัดแย้งกันในด้านความคิด และผลประโยชน์ ทำให้ขาดความสามัคคี และเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก
- (4) ชาวบ้านมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
- (5) ชาวบ้านขาดการศึกษา ขาดความรู้ด้านวิทยาการต่าง ๆ
- (6) ชาวบ้านขาดความเชื่อมั่นและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
- (7) ชาวบ้านไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม

2.3 ส่วนการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาพบปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

- (1) สตรีขาดความเชื่อมั่นในการเสนอโครงการ และไม่กล้าแสดงออก เพราะขาดโอกาส ขาดความรู้ และประสบการณ์ในงานพัฒนา
- (2) ผู้เข้าร่วมประชุมชายไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและบทบาทของสตรี
- (3) สตรีมีภารกิจทั้งในและนอกบ้าน

3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

3.1 ด้านการเมือง

- (1) ขาดการกระจายอำนาจ
- (2) ระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

- (1) กระบวนการผลิตและปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม
- (2) กลไกของรัฐควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด
- (3) ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดทรัพยากร

3.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

- (1) การแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ
- (2) ความไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา
- (3) คนยากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์
- (4) การครอบงำของผู้นำและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

2. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา และจัดการศึกษา

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ และ อัมพร อู่รัชตมาศ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด

การศึกษาด้วยวิธีการคุณภาพและปริมาณ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่ไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มีดังนี้

1. ประชาชนต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ กอปรกับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ไม่ดี ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากเท่าที่ควร
2. ประชาชนมองตัวเองว่ามีพื้นความรู้ต่ำ ทำให้ไม่ค่อยกล้าที่จะไปร่วมในการจัดการศึกษากับผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง ซึ่งมีความรู้สูง และรู้เรื่องการจัดการศึกษามากกว่า
3. ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทหน้าที่ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษานั้นเป็นเรื่องของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ต้องดูแลรับผิดชอบมากกว่าที่จะให้ประชาชนเข้าไปยุ่งเกี่ยว
5. ประชาชนยังมีความรู้สึกในเรื่องว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแล้วจะต้องเสียเงินเสียทองในการช่วยเหลือการศึกษา ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้นจึงจะพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
6. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารสถานศึกษา
7. ยังไม่มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
8. ขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ส่วนวิธีการศึกษาด้วยการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในเรื่องเดียวกันนี้พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่สำคัญมาก ได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุน ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีภาระหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก มีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ ประสบการณ์ทางการศึกษา และไม่ค่อยกล้าแสดงออก ส่วนกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (2543) สรุปปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วย ความไม่เข้าใจบทบาทที่แท้จริงของตนเอง การหวังประโยชน์จากโรงเรียน ขาดความพร้อมทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม และยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจในการมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร คูร์ชตมาศ (2543) ยังได้กล่าวถึงข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
2. ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารไม่ตรงกับผู้ร่วมงาน
3. ในสังคมไทยประชาชนมักไม่กล้าแสดงความคิดเห็น มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องของราชการ ตัวเองจึงไม่ทำหน้าที่ เพียงรับฟังและพร้อมปฏิบัติตามที่ประชุม
4. ไม่มีเวลาให้กิจกรรมอย่างเพียงพอเพราะมีหน้าที่ประจำต้องทำ
5. ทางราชการเป็นผู้กำหนดบทบาทหน้าที่ ดังนั้นอาจมุ่งแต่ประโยชน์ของทางราชการมากกว่าประโยชน์ของประชาชน
6. ผู้มีส่วนร่วมบางคนมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความรู้ ประสบการณ์ จึงมักถูกครอบงำโดยราชการ ซึ่งมักจะสั่งการหรือชี้นำมากกว่าชี้แนะ ไม่ว่าจะในด้านความคิด การตัดสินใจ
7. บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้อที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
8. อาจเกิดการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบของเงินทอง ชื่อเสียง หรือการเมือง สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษานั้น เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์ (2537) ได้สรุปให้เห็นภาพรวมของการบริหารการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภทเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม ปัญหาประการแรกคือ จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน เป็นเป้าหมายที่คลุมเครือ ไม่ทราบว่าจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาเพื่ออะไร หากจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจนย่อมก่อให้เกิดความสับสนทั้งแก่บุคลากรในภาครัฐและประชาชน นอกจากนั้นยังมีผลกระทบหรือก่อให้เกิดปัญหาต่อรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น

1. ใครควรจะมีส่วนร่วม
2. วิธีการมีส่วนร่วมควรจะเป็นอย่างไร
3. บทบาทของผู้เข้ามามีส่วนร่วมควรจะเป็นอย่างไร

หากจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมชัดเจน ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นประโยชน์ เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการต่อไปนี้

- ก. คณะอนุกรรมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535
- ข. คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6
- ค. คณะอนุกรรมการร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7

จุดมุ่งหมายของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาก็เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และทรัพยากรมาช่วยผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย วางแผน กำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายหลักคือ การพัฒนาการศึกษา มิใช่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนหรือเป็นสปอนเซอร์ในกิจกรรมบางอย่างที่มีผลประโยชน์ส่วนบุคคลแอบแฝงอยู่ มากกว่าจะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา

2. ผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วม ปัญหาประการที่สองคือ ใครควรจะมีส่วนร่วม การคัดเลือกบุคคลที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญมาก การมีส่วนร่วมในการบริหารจำเป็นจะต้องใช้เวลา ประชาชนที่มีความรู้ ความสามารถมากก็มักจะมีภารกิจมาก ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะมีส่วนร่วมในการบริหาร ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องตัดสินใจเลือกระหว่างบุคคลในอุดมคติกับบุคคลที่มีความเป็นไปได้

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมได้ชัดเจนแล้ว หรือกำหนดภารกิจในการมีส่วนร่วมแล้ว จึงพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ
2. ความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม
3. การมีเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วม

ปัญหาในเรื่องนี้ก็คือ ผู้มีความรู้ความสามารถอาจไม่เต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้ที่เต็มใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมอาจหย่อนความรู้ความสามารถ หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเต็มใจจะเข้าร่วมแต่ไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วม

ปัญหาอีกประการหนึ่งของผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วมคือ กระบวนการคัดเลือกบุคคล ถ้าหากผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานหรือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเอง บุคคลที่ถูกเลือกอาจไปกันได้กับผู้บริหาร แต่อาจไม่เหมาะแก่ภารกิจที่ต้องปฏิบัติ หากเลือกบุคคลในรูปของคณะกรรมการหรือให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเลือกบุคคลที่ถูกเลือกอาจทำประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษาก็ได้

3. **เรื่องที่ควรมีส่วนร่วม** ในการบริหารการศึกษานั้นประชาชนอาจมีส่วนร่วมในการบริหารได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

- ก. ภารกิจของการบริหาร
- ข. กระบวนการบริหาร

ปัญหาที่สำคัญในเรื่องนี้ก็คือ ควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารในเรื่องอะไรบ้าง ภารกิจในการบริหารแต่ละอย่างหรือเรื่องแต่ละเรื่องนั้นอาจต้องการบุคคลที่มีคุณสมบัติแตกต่างกัน คน ๆ เดียวอาจไม่เหมาะสมกับการเข้าร่วมในทุกเรื่องก็ได้ ดังนั้น เรื่องที่ควรจะเข้าร่วมจึงเป็นเงื่อนไขในการเลือกบุคคลเพื่อเข้าร่วม

4. **วิธีการมีส่วนร่วม** รูปแบบหรือวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษามีหลายวิธี เช่น

1. กรรมการสมาคมผู้ปกครอง
2. กรรมการสมาคมศิษย์เก่า
3. กรรมการการศึกษาของสถานศึกษา
4. กรรมการพัฒนาสถานศึกษา
5. กรรมการเฉพาะกิจในการให้คำปรึกษา ศึกษาปัญหา แก้ปัญหา ในภารกิจ

เฉพาะหรือปัญหาเฉพาะบางอย่าง

6. กรรมการส่งเสริมกิจกรรมเฉพาะบางอย่าง
7. วิทยากรท้องถิ่น เป็นต้น
8. สถานประกอบการในท้องถิ่น เป็นต้น

จากข้อกำหนดหรือระเบียบของทางราชการมักจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารในรูปของคณะกรรมการ ปัญหาในเรื่องนี้ก็คือ จำนวนของประชาชนในคณะกรรมการนั้น ๆ โดยปกติแล้วจำนวนของประชาชนที่เป็นกรรมการจะมีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนกรรมการทั้งหมด ปัญหาก็คือความคิดเห็นของประชาชนอาจไม่ได้รับการยอมรับหรือการรับฟังเท่าที่ควร ประชาชนอาจทำประโยชน์ (contribute) ให้กับกรรมการไม่ได้เต็มที่ก็ได้

5. **ปริมาณการมีส่วนร่วม** ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ประชาชนควรจะมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในปริมาณมากน้อยเพียงใด การบริหารการศึกษาในแต่ละระดับของการบริหาร และการบริหารในแต่ละเรื่องหรือแต่ละภารกิจต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนในปริมาณที่แตกต่างกัน ดังนั้น ปริมาณของการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละภารกิจควรมีปริมาณที่เหมาะสม

ปัญหาของปริมาณการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอม และการมีส่วนร่วมมากเกินไป การมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอมคือ ได้ชื่อว่าเป็นประชาชนมีส่วนร่วมแต่ไม่ได้ทำหน้าที่ของการมีส่วนร่วม เช่น เป็นกรรมการแต่ไม่มาประชุม หรือมาประชุมแต่ไม่แสดงความคิดเห็น เป็นค่านิยมที่เชื่อว่าเมื่อได้รับแต่งตั้งจากทางราชการแล้วถือว่าได้รับเกียรติแต่ไม่ประสงค์จะทำงาน สำหรับการมีส่วนร่วมมากเกินไปนั้นเป็นการเข้าไปรวมในทุกเรื่อง ทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่ควรจะมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น ๆ

สภาพปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการพัฒนาและการบริหารการศึกษา และการจัดการศึกษาที่กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งหมายถึงตัวประชาชนเองและสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ระบบการเมืองการปกครอง ระบบการบริหารราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของภาครัฐที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) ไม่ได้มีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างจริงจังถึงความสำเร็จและระบบสังคมที่ดั้งเดิมยังไม่เปิดโอกาสให้คนกลุ่มล่างเข้ามามีส่วนร่วม (grassroot participation) ส่วนปัจจัยภายในที่เป็นข้อจำกัดของประชาชนก็คือ คุณภาพของประชาชนเองที่ยังอิงอยู่ในระดับสังคมอุปถัมภ์ (patronage system) แม้จะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาจะเป็นยุทธศาสตร์ปฏิรูปอย่างหนึ่งก็ตาม หากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังละเลยในการแก้ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธศาสตร์ดังกล่าวอาจมีความเป็นไปได้ต่ำ นั่นคือ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ควรนำมาพิจารณาหาทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากกรศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนในการจัดการศึกษา และกิจกรรมการพัฒนา ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

สนานจิตร์ สุกนธ์ทรัพย์ (Snanchit Sukontasap, 1978) ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนและประสิทธิผลของโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่ขัดขวางการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนชุมชนคือ การขาดแคลนด้านอาคารสถานที่ การขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรด้านวิชาชีพ ความไม่เพียงพอในเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ ความไม่

ยึดหยุ่นของหลักสูตร การไม่เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนของครู การขาดการประสานงานกับชุมชน การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความยากจนของประชาชนในชุมชน และความไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ยังพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในระดับตัดสินใจและการเข้ามาสนับสนุนโครงการมีอยู่ในระดับปานกลาง โดยการสนับสนุนด้านการเงินมีความเด่นชัดมากกว่าการสนับสนุนด้านอื่น ๆ

อุษา ภูมิ (2535) ทำวิจัยเรื่อง ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสมุทรสาคร ได้ผลการวิจัยว่า ลักษณะของชุมชนมีส่วนกำหนดความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนต่อการทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนประถมศึกษา โดยสมาชิกในชุมชนเกษตรกรรมให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมมากกว่าชุมชนอุตสาหกรรม ซึ่งเพศ วัยของบุคคล รายได้ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับความร่วมมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.00, 0.00, 0.03 และ 0.02

จุฬาร ดิสุคนธ์ (2537) ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานและปัญหาในการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาที่มีระดับสูงสุดในแต่ละหน้าที่ทั้ง 4 ประการ ดังนี้

1. ให้คำปรึกษาแนะนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า กรรมการศึกษาให้คำปรึกษาแนะนำน้อย และโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามคำปรึกษาแนะนำของกรรมการศึกษาได้
2. ขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน และส่วนราชการ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย หาวิธีการให้ผู้ปกครองเอาใจใส่นักเรียน และดูแลความประพฤติของนักเรียน ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า ประชาชนส่วนมากยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนเท่าที่ควร
3. เสนอแนะและประสานงานให้โรงเรียนเข้าร่วมงานประเพณีในชุมชน ให้ชุมชนอาศัยสถานที่ของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมชั่วคราว รับผิดชอบการเลือกตั้ง การบริการข้อมูล ข่าวสาร ให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า โรงเรียนขาดความพร้อมในการปฏิบัติงาน
4. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อการจัดกิจกรรมวันสำคัญและจัดหาเงินเพื่อพัฒนาโรงเรียน ปัญหาในการปฏิบัติงานพบว่า คณะทำงานมีเวลาปฏิบัติงานน้อยมาก

นวิวรรณ พรหมขุม และคณะ (2537) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ยากจนจังหวัดขอนแก่นพบว่า กรรมการการศึกษาคาดหวังการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าการมีส่วนร่วมจริง และปัญหาในการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่คือ ดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าการมีส่วนร่วมจริง และปัญหาในการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่คือ ทรัพยากร สิ่งของ และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วม

สถุขดี มินตระ (2535) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย : แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในอนาคต จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ

รัฐไม่มีความจริงจังในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา แม้ว่าในช่วงเกือบ 20 ปีที่ผ่านมาจะมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการบางอย่างที่ดูเหมือนจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยก็ตาม แต่โดยเนื้อแท้แล้วอำนาจแท้จริงในการจัดการศึกษาและประชาชนที่เห็นว่าเป็นไปไม่ได้หรือเป็นไปได้ยากที่จะปล่อยให้ประชาชนจัดการศึกษาตนเอง เพราะไม่มีศักยภาพพอเพียง และท้ายที่สุดคือ ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวคิดดังกล่าว เพราะส่วนใหญ่ของผู้ที่คิดและผลักดันเรื่องนี้อย่างจริงจังเป็นคนในชนชั้นกลางที่ยืนอยู่ข้างประชาชน ผู้ปฏิบัติงาน (ข้าราชการ) ส่วนใหญ่ก็ขาดศรัทธาและไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นตรงไหน อย่างไร ในส่วนของประชาชนเองแม้ว่าจะมีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงก็เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย

กรรณิกา ชมดี (2524) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมออกแรง และร่วมเป็นผู้ชักชวน ผู้ที่มีอิทธิพลในระดับท้องถิ่นที่ชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ กำนัน พัฒนาการ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำอื่น ๆ สิ่งที่จูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่มากที่สุดได้แก่ ความต้องการที่จะได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพที่เพิ่มขึ้น ส่วนผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ

นิตยา วีระพงศ์ (2525) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความร่วมมือของประชาชนในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยรายได้เฉลี่ยของครอบครัวและการมีตำแหน่งในชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความร่วมมือในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สุจินต์ ดาววิระกุล (2527) ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนชั้นเล็กรากการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527 โดยการสัมภาษณ์ประชากรซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน และเป็นสามี/ภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 116 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยด้านเหตุผล ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้ลึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ และการเป็นเจ้าของที่ดินทำกินไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน
3. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการเกียรติ และการได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน นายอำเภอ และพัฒนากรอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนความคาดหวังต่อรางวัลการประกวดหมู่บ้าน และความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

ปรีชญา เวสารัชช์ (2528) ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อสรุปบางประการในการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนาและคำถามสำคัญที่สุดที่ใช้เป็นจุดเน้นของการวิจัยคือ คำถามที่ว่า ทำไมประชาชนจึงเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในกิจกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาภายในหมู่บ้านของตน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาในหมู่บ้านที่มีกิจกรรมการพัฒนา 24 หมู่บ้าน ในจังหวัดอุดรธานีและศรีสะเกษ ผลการวิจัยในส่วนของปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย กลุ่มปัจจัย 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย เป็นปัจจัยที่กำหนดกรอบหรือขอบเขตความจำเป็นในการจัดทำโครงการพัฒนา
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น ในส่วนนี้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 2.1 ผู้นำภายในหมู่บ้านเอง โดยทั่วไปได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

2.2 ผู้นำจากภายนอก ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้นำจากภายนอกทั้งหมดเป็นตัวแทนจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ

ในส่วนของปัจจัยจากบุคคลอื่นนี้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการเข้าร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

3. รางวัลตอบแทน ผู้วิจัยพบว่ารางวัลตอบแทนที่แต่ละบุคคลได้รับ เช่น ค่าตอบแทนแรงงานจากการเข้าร่วมโครงการ กสช. เป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นปัจจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของกลุ่มปัจจัยนี้แล้ว จะได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวมที่หมู่บ้านจะได้รับ ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าขัดข้องเมื่อถูกชักชวนหรือรู้สึกว่า เป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม ความปรารถนาให้เกิดความสามัคคี และความสนใจส่วนบุคคล

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า สังคมชนบทได้เปลี่ยนไปจากเดิมในแง่ของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นการมีส่วนร่วมโดยมีเงื่อนไข กล่าวคือ มีเงื่อนไขว่าจะไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับความสนใจ เป็นต้น และการที่รัฐบาลให้ผลตอบแทนการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปตัวเงินเริ่มส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่บ้าง คือทำให้การชักชวนให้ประชาชนร่วมเสียสละแรงกายเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง หากการเข้าร่วมนั้นไม่ได้ส่งผลตอบแทนเฉพาะตน

รุทธิ กล่อมขุ่ม และสุนทร โคตรบรรเทา (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่กระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนในชนบทภาคจน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านดีเด่น พุทธศักราช 2526 ของจังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ เรียงตามลำดับคือ การร่วมออกแรง การร่วมประชุม การร่วมดูแลรักษาผลประโยชน์ การร่วมบริจาคทรัพย์สิน การร่วมวางแผน และการร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

สวนบัญญัติ แก้วส่อง (2531) ได้ศึกษารูปแบบทางสังคม - จิตวิทยา สำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นเริ่มโครงการ ขึ้นวางแผนโครงการ และขั้นดำเนินการด้วยปริมาณ ระดับความเข้ม และประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกัน ความแตกต่างในสภาพพฤติกรรม การมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับความแตกต่างในคุณลักษณะส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ ขนาดของครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม และสถานภาพทางการศึกษา

วินัย เชื้อเพชร (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และกรรมการที่มีตำแหน่งต่างกันมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรมต่างกัน

อรสา โพธิ์ทอง (2535) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอก โรงเรียนของผู้นำท้องถิ่นพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะด้านบุคคลหลายอย่างมีความสัมพันธ์ต่อ การเข้าร่วมกิจกรรม อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม โอกาส ความสามารถ ความตั้งใจ ความคาดหวังในชีวิต และกำลังใจ

ประสพสุข เหลืองไพโรจน์ (2533) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ศูนย์เยาวชนตำบลในท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานศูนย์เยาวชน แต่การสนับสนุนจากประชาชนและกรรมการสภาตำบลในลักษณะต่าง ๆ ยังมีอยู่น้อย

ชูชาติ พวงสมจิตร์ (2540) ได้ทำวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็น อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเลือกศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนแวดล้อมโรงเรียน จำนวน 2 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน กลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด คือ กลุ่มบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน แต่เมื่อพิจารณาจากกลุ่มย่อยทั้ง 11 กลุ่ม พบว่า กลุ่มของ กรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียนในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด ส่วนกลุ่มของกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนเป็นกลุ่มที่พบเฉพาะในกรณีศึกษาโรงเรียน วัดสุขเกษมเพียงกรณีศึกษาเดียว โดยการจัดตั้งกรรมการที่ปรึกษานี้เป็นวิธีการจัดระบบเครือข่าย ของโรงเรียนให้ครอบคลุมทั้งชุมชน โดยให้บุคคลอื่น ๆ ที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีความพร้อมได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มของ กรรมการโรงเรียน ประโยชน์ของการตั้งกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนนี้ยังช่วยแบ่งเบาภาระ ของกรรมการโรงเรียนได้ด้วย และกรรมการที่ปรึกษาประจำโรงเรียนนี้มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากขึ้น อีกกลุ่มหนึ่งที่พบว่าเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่าง เด่นชัดเพียงกรณีศึกษาเดียวคือ กลุ่มของวัดและพระสงฆ์ โดยพบว่าเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะกรณี ศึกษาโรงเรียนวัดคลองน้ำดำเท่านั้น ส่วนกรณีศึกษาโรงเรียนวัดสุขเกษม แม้จะเป็นโรงเรียนในวัด เหมือนกันแต่ความบาทหมางของวัดกับโรงเรียนในอดีตทำให้วัดและโรงเรียนห่างเหินกัน

2. เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน จำแนกออกได้เป็น 8 เรื่อง โดยจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

(1) มีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ ได้แก่

- การเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน
- การมาร่วมประชุมกับทางโรงเรียน
- การให้ความคิดเห็นและการวางแผนงานให้กับโรงเรียน

(2) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน ได้แก่

- การบริจาคเงิน/วัสดุสิ่งของ และการช่วยหาทรัพยากรให้กับโรงเรียน
- การเข้ามาช่วยเหลือด้วยแรงงาน
- การช่วยประสานงานกับคนในท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ
- การมาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน
- การร่วมทำกิจกรรมตามที่โรงเรียนมอบหมาย
- การมารับส่งบุตรหลานและดูแลระหว่างที่อยู่โรงเรียน
- การช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน
- การให้ความอุปถัมภ์แก่ทางโรงเรียน
- การเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและให้บริการด้านสาธารณสุขภาค
- การเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน

(3) มีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่

- การให้ข่าวสารที่เป็นการสะท้อนภาพการทำงานของโรงเรียน
- การร้องเรียนต่อทางโรงเรียน
- การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู

(4) มีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียน ได้แก่

- การเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน
- การเข้ามาเป็นลูกจ้างรายวันของโรงเรียน

จากเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนทั้ง 18 เรื่อง ใน 4 กลุ่มนั้น พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของให้กับทางโรงเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะการร่วมบริจาคในช่วงที่โรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญ เช่น ช่วงที่โรงเรียนจัดงานวันเด็กหรือจัดงานประจำปีของโรงเรียน แต่การมีส่วนร่วมด้วยการบริจาคดังกล่าวจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างมาก เมื่อโรงเรียนเป็นฝ่ายเข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน

3. วิธีการในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนที่พบอย่างเด่นชัดในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 วิธี คือ

(1) การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่มาจากความคิดริเริ่ม ความต้องการ หรือความตั้งใจของผู้เข้ามามีส่วนร่วม

(2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูง เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้มีส่วนร่วม แต่เกิดจากการถูกชักจูงจากผู้อื่น

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนี้ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

4. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

4.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

(1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบมีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลัก ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

(2) สภาพทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนได้น้อยลง

(3) การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตในชุมชนและระบบมาตรฐานสินค้า ทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งตกงาน ส่งผลให้โรงเรียนขอความร่วมมือจากชุมชนได้ยากขึ้น

4.2 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่

(1) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่น ทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน และส่งผลให้โรงเรียนต้องเลือกรับการสนับสนุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว

(2) ระบบการบรรจุแต่งตั้งและโยกย้ายของข้าราชการครูไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

5. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่

(1) ความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนลดลง

(2) องค์ประกอบของประชากรในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปและคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ยังไม่ผูกพันกับชุมชนและโรงเรียน

(3) คนในชุมชนมีภาระมากและไม่มีเวลาว่าง

(4) ชุมชนกับโรงเรียนขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

(5) ความขัดสนของคนในชุมชน

ในส่วนของปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนี้ปัจจัยที่ระบุว่าประชากรใหม่ของชุมชนยังไม่มีความรักความผูกพันกับชุมชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมาก เนื่องจากผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คือ คนพื้นที่ดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น ส่วนประชากรใหม่ที่มืออยู่ถึงร้อยละ 80 เป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนและโรงเรียนน้อยมาก

6. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่น ๆ ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

6.1 ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่

- (1) ผู้บริหารและครูรุ่นปัจจุบันขาดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- (2) บุคลากรในฝ่ายบริหารไม่ให้เกิดเกียรติและไม่ให้ความสำคัญกับผู้เข้ามามี

ส่วนร่วมกับโรงเรียน

- (3) ผู้บริหารไม่อยู่บริหารโรงเรียน
- (4) ผู้บริหารจำบุคคลที่ช่วยเหลือโรงเรียนไม่ได้
- (5) ผู้บริหารทำงานโดยไม่ปรึกษาหารือ
- (6) ผู้บริหารไม่เร่งแก้ปัญหาความขัดแย้งกับชุมชน

ปัจจัยเกี่ยวกับครูในโรงเรียน ได้แก่

- (1) ครูขาดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน
- (2) ครูมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมกับชาวบ้าน เช่น มองว่าชาวบ้านมีการศึกษาน้อย

และไม่ต้องการให้ชาวบ้านเข้ามาอยู่ในโรงเรียน

- (3) ครูใช้กิริยาวาจาที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนและผู้ปกครอง
- (4) ครูบางคนประพฤติตนไม่เหมาะสม เช่น ครูละทิ้งหน้าที่การสอน ก่อภาระ

หนี้สินกับผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น

- (5) ครูก็คัดค้านการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน

6.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- (1) ครูเอาใจใส่ต่อนักเรียนน้อยลง
- (2) โรงเรียนทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน
- (3) โรงเรียนยกเลิกสิทธิพิเศษของผู้ปกครองโรงเรียนโดยไม่แจ้งล่วงหน้า
- (4) โรงเรียนแต่งตั้งคนที่ไม่รู้จักชุมชน ไม่เห็นความสำคัญของชุมชนให้มาทำงาน

ที่ต้องติดต่อกับประชาชน

(5) โรงเรียนไม่ตอบแทนชุมชนในโอกาสที่เหมาะสม เช่น โรงเรียนไม่ไปร่วมงานศพของผู้มีอุปการะคุณต่อโรงเรียน

(6) โรงเรียนไม่ได้กำหนดบทบาทที่เหมาะสมให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

6.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- (1) ความโดดเด่นทางด้านวิชาการของโรงเรียนลดลง
- (2) โรงเรียนไม่มีผลงานที่ประสบความสำเร็จมาเสนอให้ชุมชนชื่นชม

6.4 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่น ๆ ได้แก่

- (1) มีข่าวทางลบของโรงเรียนออกไปสู่ชุมชน
- (2) ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับโรงเรียนไม่ดี โดยเรื่องนี้เป็นความบาดหมางที่

เกิดขึ้นมาแต่อดีต แต่ยังส่งผลทางลบต่อโรงเรียนในปัจจุบัน

- (3) โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับโรงเรียน
- (4) โรงเรียนและทีมงานกรรมการศึกษา/กรรมการโรงเรียนยังไม่ได้ร่วมมือกัน

ทำงานอย่างเต็มที่

จากการศึกษาของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร อูร์ชตมาศ (2543) ในการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา 2) ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประชาชนที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและต่างอำเภอในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา และ 4) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มีข้อค้นพบสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า ปัจจุบันประชาชนมีความสนใจในการศึกษามากขึ้น โดยจะเห็นได้จากผู้ตอบแบบสอบถามสนใจในการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และมีความสนใจที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาอยู่ในระดับมาก ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาค่อนข้างมาก ส่วนความรู้ความสามารถของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจุบันประชาชนที่เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก คือ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ระดับการศึกษาที่ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ระดับประถมศึกษา เรื่องหรือกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นอยู่ในระดับไม่ค่อยสูงมากนัก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การช่วยสำรวจความต้องการทางการศึกษาของชุมชน ร่วมรับฟังและเสนอความคิดเห็นในการจัดการศึกษาของชุมชน ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปการเป็นกรรมการการศึกษา

สำหรับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่สำคัญมากคือ ขาดงบประมาณสนับสนุน ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีภาระหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก มีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา และไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น

ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ได้มาจากแบบสอบถามซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ประชาชนมีความสนใจในการศึกษามากขึ้น มีการบริการกิจกรรมการศึกษา กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนสามารถเฝ้าคว้าหาความรู้ได้มากและสะดวกกว่าเดิม ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา จึงทำให้เกิดความต้องการที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานได้มีโอกาสรับการศึกษาสูง ๆ ขึ้นไปกว่าตนเอง ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบ้างในรูปของคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกรรมการการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับสถานศึกษา หรือระดับโรงเรียน แต่บทบาทในการจัดการศึกษายังติดอยู่กับผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องด้วยประชาชนยังไม่ค่อยแน่ใจในความสามารถ และไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนว่าควรมีอย่างน้อยเพียงใดในการจัดการศึกษา รวมถึงภาระหน้าที่ของประชาชนในการประกอบอาชีพก็เป็นปัญหาอุปสรรคหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ไม่เต็มที่นัก

2. ความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มีข้อค้นพบดังนี้

2.1 ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ปัจจัยที่สำคัญในระดับมากคือ การเห็นความสำคัญของการศึกษา ความตั้งใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา ความตั้งใจจริงของรัฐบาลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การยกย่องชมเชยประชาชนที่มีคุณประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การยอมรับในความสำคัญ of ประชาชน การเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนทางการศึกษาระดับการศึกษา นโยบายการจัดการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานะทางสังคมและการมีส่วนร่วม

2.2 เรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วม

เรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งอยู่ในระดับมากคือ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของชุมชน ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของชุมชน ร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษาของชุมชน ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของชุมชน ร่วมในการพัฒนานาหลักสูตรการศึกษาของชุมชน ร่วมเป็นวิทยากรการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดแนวทางและวิธีการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา และร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของชุมชน

2.3 ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมากคือ ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา คณะกรรมการของชุมชน องค์การบริหารของชุมชน ผู้นำศาสนา ข้าราชการหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และอาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน และข้าราชการเกษียณอายุ

2.4 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

วิธีการที่จัดอยู่ในระดับมาก คือ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการการศึกษาของชุมชน ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานการศึกษาหรือสถานศึกษา ประชาชนควรมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา ส่วนการจัดการศึกษาควรให้บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับท้องถิ่น ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับนักการศึกษาในการตัดสินใจในเรื่องการจัดการศึกษาทุกเรื่อง และทุกขั้นตอนของกระบวนการศึกษา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในเรื่องการร่วมกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนการศึกษา การสำรวจความต้องการ ความสนใจของชุมชน การร่วมพัฒนาหลักสูตร การร่วมเป็นวิทยากรการเรียนการสอน การร่วมกำกับติดตามการดำเนินงาน การร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ และการร่วมสรรหาทรัพยากรให้แก่สถานศึกษา

บุคคลในชุมชนทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่างราชการเกษียณ และสมาชิก อบต. ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มาก

วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะในรูปแบบของคณะกรรมการการศึกษา การจัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษา และการเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งในทุกด้านทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม และควรมีการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ทราบแนวทางโดยทั่วกัน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประชาชนที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและต่างอำเภอในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ส่วนกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา โดยเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและ

ศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสอบถามความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ และการสังเคราะห์การรายงานการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ข้อค้นพบจากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย

1.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า แนวการจัดการศึกษาต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบและวิธีการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยรัฐต้องลดบทบาทการควบคุมมาเป็นการส่งเสริมสนับสนุน กระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปให้ประชาชนโดยตรงในทุก ๆ ด้าน และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ จะเป็นผลดีในแง่การจัดการศึกษาเพื่อชุมชนที่แท้จริง เนื่องจากชุมชนได้มีโอกาสเสนอปัญหาของชุมชนที่ต้องการให้โรงเรียนผลิตนักเรียนที่มุ่งแก้ปัญหาของชุมชน อาทิ ปัญหาในแง่อาชีพ ไม่ใช่โรงเรียนผลิตนักเรียนที่มุ่งแต่วิชาการที่เป็นสากล แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้

1.2 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการบริหารงบประมาณ การจัดองค์การ การแบ่งสายงาน และการบริหารบุคคล ในด้านวิชาการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เป็นวิทยากรในชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม พบปัญหาในด้านแนวคิด การปฏิบัติงาน ที่เป็นไปตามกระแสพัฒนาแบบทันสมัย องค์การชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามประเมินผลกับโรงเรียนอย่างแท้จริง

1.3 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ อยู่ในปริมาณที่สูง โดยเข้ามามีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ให้แก่สถานศึกษา เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่น ให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน ตั้งองค์การเพื่อสนับสนุนโรงเรียน และการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาและอุปสรรคในเรื่องเศรษฐกิจของชุมชนมากกว่าประเด็นอื่น ๆ และมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการภาษีของชุมชนด้วยชุมชนเอง เพื่อชุมชนจะได้คำนึงถึงการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา

1.4 ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในภาพรวมพบว่า ประชาชนในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ และมีอิสระในการบริหารจัดการค่อนข้างน้อย ขาดความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่

เป็นไปในลักษณะการสนับสนุนทรัพยากร ชุมชนยังไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิดริเริ่มร่วมวางแผนและร่วมประเมินผลได้ นอกจากนี้ โรงเรียนส่วนมากจะให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางกิจกรรม เสนอให้โรงเรียนมุ่งให้ชุมชนร่วมจัดการศึกษาในทุก ๆ กิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ควรมีชุมชนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการให้มากกว่าโรงเรียน และชุมชนควรได้รับการยอมรับจากโรงเรียนด้วย

2. การสังเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

2.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า สถานศึกษาต้องเข้าไปร่วมกับชุมชนเพื่อกระตุ้น ส่งเสริม ชักจูง ผลักดัน และบริการชุมชน และควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชุมชนตรวจสอบและประเมินภายในโรงเรียน โดยให้โรงเรียนเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้โดยสมบูรณ์

2.2 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมชัดเจนและเป็นรูปธรรม คือ การเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อร่วมกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรออกแบบโครงสร้าง เนื้อหาสาระ การบริหารจัดการ และการประเมินผล

2.3 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ควรให้มีการระดมทรัพยากรจากชุมชนเพื่อทำให้เกิดจิตสำนึกในการช่วยคิด ช่วยกันทำ เกิดความสำนึกในการจัดสรรทรัพยากรทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นที่มีอยู่ในชุมชน

2.4 ประเด็นของการมีส่วนร่วมในภาพรวมของการจัดการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมของชุมชนได้ ทั้งนี้ รัฐต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการสร้างสังคมการเรียนรู้

3. การสอบถามความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ

3.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมประชุม การออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการ การร่วมเป็นคณะกรรมการทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อย ความต้องการในการมีส่วนร่วมทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ

เรื่องการวางแผนทางการจัดการศึกษา ผู้แทนชุมชนและผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอื่น สำหรับความเป็นไปได้ อยู่ในระดับค่อนข้างมากถึงมาก

3.2 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พิจารณาจากการร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน การร่วมตัดสินใจจัดหลักสูตรท้องถิ่น การร่วมเป็นสมาชิกของกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ การร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานครูและผู้บริหารโรงเรียน การร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน การร่วมจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การร่วมกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า สภาพปัจจุบันมีส่วนร่วมน้อยทุกกิจกรรม ยกเว้นการร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าเป็นในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นการร่วมตัดสินใจในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นและการร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารโรงเรียนที่ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าเป็นว่า ชุมชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย สำหรับความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทุกกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นไปได้มาก

3.3 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยม พิจารณาจากการร่วมเป็นวิทยากร การเป็นเครือข่ายแหล่งวิทยากรท้องถิ่น การร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน การสนับสนุนเงินบริจาค วัสดุ ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง การชักชวนผู้อื่นให้สนับสนุนโรงเรียน การร่วมก่อตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา การรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนพบว่า ทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า ในสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นการร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดที่มีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้มาก

3.4 ประเด็นของการมีส่วนร่วมในภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติและร่วมมือกับชุมชน พิจารณาจากการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่

ชุมชน การให้บริการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน การให้บริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน การให้บริการด้านวิชาการ และการให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และการรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนพบว่า ทุกกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติและร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย แต่มีกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติและร่วมมือกับชุมชนอยู่ในระดับมาก 4 กิจกรรม ได้แก่ ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้บริการข่าวสารข้อมูล สำหรับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ทุกกลุ่มเห็นว่า ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมาก ยกเว้นการจัดเวทีชาวบ้านที่มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและมีความเป็นไปได้มากที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ยกเว้นการจัดเวทีชาวบ้านและการระดมความคิดเพื่อสร้างพลังความคิด สำหรับการพัฒนาการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อย

3.5 ประเด็นของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาในอนาคต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านการจัดการและสนับสนุนงบประมาณ ด้านครูและบุคลากรของโรงเรียน และด้านการบริหารทั่วไป พบว่า ประชุมวางแผนกำหนดนโยบายตลอดจนให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

3.6 ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ความไม่เข้าใจบทบาทที่แท้จริงของตนเอง การหวังผลประโยชน์จากโรงเรียน ขาดความพร้อมทั้งความรู้ ประสบการณ์ ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม ยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจในการมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีระหว่างชุมชนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจ ความศรัทธา และความเชื่อถือให้กับชุมชน กำหนดบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมให้ชัดเจน

4. การสังเคราะห์รายงานการปฏิบัติงานของโรงเรียน

4.1 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ในด้านวิชาการ ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาส่งเสริมงานวิชาการ โดยให้ข้อเสนอแนะวางแผนจัดการเรียนการสอน ร่วมแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียนร่วมกับโรงเรียนอย่างใกล้ชิด ร่วมจัดหาสื่อการเรียนการสอน จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน และจัดอบรมศึกษาดูงานของครูในโรงเรียน ร่วมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ

ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สำหรับด้านปกครอง ชุมชนร่วมพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และป้องกันแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมค่ายเยาวชนสีขาว กิจกรรมธรรมศึกษา กิจกรรมค่ายพุทธบุตร เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในงานบริหารและงานธุรการของโรงเรียน

4.2 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ชุมชนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการในสมาคมผู้ปกครองและครู คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเข้ามาร่วมวางแผนประชุมปรึกษาหารือและยกย่องระเบียบข้อบังคับที่สำคัญ

4.3 ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ชุมชนเข้ามาร่วมบริจาคทุนทรัพย์ ทุนการศึกษา ที่ดิน อุปกรณ์การเรียน การสอน และแรงงาน ร่วมจัดกิจกรรมหารายได้ให้แก่โรงเรียน ได้แก่ ทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา แข่งขันกีฬาการกุศล จัดงานสังสรรค์ต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับเรื่องการจัดการเรียนการสอน ชุมชนร่วมเป็นวิทยากร ให้ชุมชนเป็นห้องเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ฝึกงานตามโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

4.4 ประเด็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ในส่วนของกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติและร่วมมือกับชุมชนพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีพื้นบ้าน ร่วมรณรงค์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการศึกษาและสุขภาพ ส่งเสริมการให้บริการด้านวิชาการแก่ชุมชน ร่วมรักษาพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมงานอาชีพให้แก่ชุมชน โดยดำเนินการแบบครบวงจร นำคณะครูและนักเรียนออกไปบำเพ็ญประโยชน์ ร่วมปลูกฝังให้ชุมชนเห็นคุณค่าและตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตย การออกเสียงเลือกตั้งทุกระดับ และจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนทุกระดับอย่างต่อเนื่องตลอดปี

ในการสืบค้นบทความวิทยานิพนธ์ในซีดีรอม (Abstract on CD-ROM) จากสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

บีแอส (Bias, 1994) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (EOD) สาขาบริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอคลาโฮมา เมื่อปี 1994 เรื่อง พฤติกรรมของศึกษานิเทศก์ต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียน 2 แห่ง ใน 2 เขตการศึกษา ได้ข้อสรุปว่า คุณสมบัติความเชื่อและการปฏิบัติของผู้นำโรงเรียนมีผลต่อ

การชักจูงชุมชนโดยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนกับผู้นำชุมชนในเรื่องคุณสมบัติ ความเชื่อ และการปฏิบัติของผู้นำโรงเรียน มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม นิเวศวิทยา และระบบสังคมซึ่งเป็นบรรยากาศของโรงเรียน

บริทเทิล (Brittle, 1995) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (EDD) สาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเทนเนสซีที่ตะวันออก เมื่อปี 1994 ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจโดยมุ่งศึกษาทัศนคติของผู้บริหารต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่าโดยทั่วไปแล้ว (1) ผู้บริหารมีความเชื่อถืออย่างมากต่อการที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนและผู้บริหารรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนที่ต้องสร้างสิ่งนี้ให้เกิดขึ้น (2) เพศของผู้บริหารไม่มีผลต่อทัศนคติเรื่องนี้ (3) ผู้บริหารที่มีอายุน้อยจะสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้สอนพิเศษที่บ้าน (home tutors) และเป็นร่วมเรียน (co-learners) กับเด็กในปกครองมากกว่าผู้บริหารกลุ่มที่มีอายุมากกว่า (4) ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับประถม มีความเชื่อถือต่อผู้ปกครองทั้งที่มีฐานะต่ำ กลาง และสูง ว่ามีความสามารถในการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (involvement) ได้เท่าเทียมกัน (5) อาจารย์ใหญ่ที่จบวิชาเอกการประถมศึกษาจะสนับสนุนอย่างมากให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การเป็นผู้สอนพิเศษแก่นักเรียนที่บ้าน และการเป็นร่วมเรียน โดยทั่วไปอาจารย์ใหญ่จะสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนการใช้เงินและเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินบุคลากรและการจ้างงานบุคลากร

ฟอสเตอร์ (Foster, 1993) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท (MA) สาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยไมมอน เฟรเซอร์ (แคนาดา) เมื่อปี 1993 เรื่องประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง : ผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เนื่องจากผู้วิจัยสงสัยว่าทำไมโรงเรียนจึงพยายามที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างห่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้ง ๆ ที่งานวิจัยที่ผ่านมาต่างสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และเพื่อความเข้าใจว่าโรงเรียนให้คุณค่ากับผู้ปกครองอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ทดสอบเพื่อจัดประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียน

ผลการวิจัยระบุว่า ผู้ปกครองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียนแยกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่าง ๆ ในโรงเรียน หรือเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาพที่ปรึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองประเภทนี้จะมีผลต่อนักเรียน

ในทางอ้อม (2) ผู้ปกครองประเภทที่สองเป็นประเภทที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน โดยการช่วยนักเรียนทำการบ้าน หรือช่วยทำโครงการให้กับนักเรียน

สไตรบลิง (Stribling, 1992) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (EDD) สาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยเท็กซัส (Texas A&M University) เมื่อปี 1993 เรื่อง "การริเริ่มเพื่อการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school based management) ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งขึ้นใหม่ของรัฐเท็กซัส : กระบวนการและผลผลิต" เนื่องจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีความเชื่อว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีความต้องการที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง และการที่จะระบุความต้องการเหล่านั้นได้ ก็โดยการได้ทราบความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ในการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนแต่ละแห่งจะให้ความยืดหยุ่นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในการค้นหาสาเหตุ การสร้างสรรค์แนวทาง การนำไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งเป็นวิธีการใหม่ที่ใช้ในการแก้ปัญหาและการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับนักเรียน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงวิธีการนำการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ที่โรงเรียนประถมศึกษา รอค เพรนรี (Rock Prairie) ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาแห่งใหม่ในรัฐเท็กซัส โดยการศึกษาเป็นการค้นหาความจริงจากสภาพธรรมชาติ (naturalistic inquiry) โดยผู้วิจัยมุ่งตรวจวิเคราะห์ถึงผลกระทบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน การคัดเลือกบุคลากร ขวัญของครู และการจัดการในเรื่องเกี่ยวกับอาณาบริเวณของโรงเรียน

ผลการตรวจสอบได้แสดงว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ทั้งครูและผู้ปกครองต่างพัฒนาความเป็นเจ้าของ (ownership) ในการทำหน้าที่ให้กับโรงเรียนเหมือนกับว่าพวกเขาได้ผูกพันตัวเองไว้กับผลผลิตและการสร้างความสัมพันธ์ภาพที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้ยังระบุว่า การที่ผู้ปกครองได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (partners) ของกระบวนการทางการศึกษาที่ใช้การบริหารโรงเรียนแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานนี้ได้นำไปสู่การขยายการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องให้มากยิ่งขึ้น แม้การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานจะทำให้บุคลากรของโรงเรียนรู้สึกว่ามีความเป็นนักวิชาชีพมากขึ้น รวมทั้งช่วยขยายการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของผู้ปกครองกับโรงเรียน แต่นักเรียนก็ยังคงเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นเบื้องต้น

บรรยากาศที่ดีของโรงเรียนของกลุ่มครู และการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วน (partnerships) ของผู้ปกครอง เป็นสิ่งที่นำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการที่ทีมงานของโรงเรียนได้เข้ามามีส่วนในการคัดเลือกบุคลากร มีส่วนในกระบวนการด้านการเงิน และมีส่วนในการปรับปรุงโรงเรียน เป็นสิ่งที่ทำให้โรงเรียนสามารถทำในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

อะบรามสัน (Abramson, 1993) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก (PHD) สาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก เมื่อปี 1992 เรื่อง "การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้ปกครองนักเรียนในโครงการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนของรัฐนิวยอร์ก" งานวิจัยนี้ต้องการทราบว่า โครงการลักษณะใด ระดับเขตพื้นที่ (district) และโรงเรียนระดับใด ที่กระทบต่อโครงการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการจากความมีภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่มีส่วนร่วมจากผู้ปกครองมากกว่าโครงการแบบอื่น ๆ

โอเมียร์ (O'Meara, 1994) (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (EDD) สาขาบริหารศึกษามหาวิทยาลัยอริโซนา เมื่อปี 1994 เรื่อง "หลักเหตุผลของอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อผู้ปกครองเกี่ยวกับความเข้าใจ การใช้ประโยชน์ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว รวมทั้งทรัพยากรของชุมชน เพื่อการพัฒนาการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง"

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาว่า อาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในเขตเมืองว่า พวกเขา มีความรู้สึกอย่างไรกับการใช้ประโยชน์จากครอบครัวและทรัพยากรของชุมชนในโครงการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน รวมทั้งศึกษาการรับรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้ปกครองในการเข้ามามีส่วนร่วม และศึกษาการรับรู้ต่อบทบาทของอาจารย์ใหญ่ในการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่อาจารย์ใหญ่พูดว่าได้เกิดขึ้นกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าคืออะไรบ้าง

ผลการวิจัยพบว่า เมื่ออาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษามีความเข้าใจและให้คุณค่าแก่ครอบครัวและทรัพยากรของชุมชนแล้วผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นเมื่อระบบกลไกเอื้ออำนวย ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรและความรู้ในห้องเรียนอย่างมีความหมายขึ้น

ผู้ปกครองที่ได้รับอำนาจจากอาจารย์ใหญ่จะแสดงบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น พวกเขาจะมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมที่จะเข้ามารับผิดชอบต่อการศึกษาของบุตรหลานของเขา โดยพวกเขาจะได้อำนาจอย่างแท้จริงในการเข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามาเป็นผู้มีส่วนในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของเขา

ลอง (Long, 1995) (ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (EDD) สาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกนตะวันออก เมื่อปี 1995 เรื่อง "การแสดงผลภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษากับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง"

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในรัฐมิชิแกนที่ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในระดับต่ำ กลาง และสูง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การแสดงผลภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษามีความแตกต่างกันเมื่อพิจารณาระดับการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้ปกครองกับโรงเรียนที่ต่างกัน โดยภาพรวมสำหรับอาจารย์ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสูง แต่ในส่วนของตัวแปรด้านลักษณะของโรงเรียน จำนวนปีที่ เป็นอาจารย์ใหญ่ วิธีการฝึกประสบการณ์ในการเป็นผู้นำเพื่อได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ตัวแปรเหล่านี้ต่างไม่ได้ส่งเสริมต่อความแตกต่างของตัวแปรด้านลักษณะของโรงเรียน จำนวนปีที่ เป็นอาจารย์ใหญ่ วิธีการฝึกประสบการณ์ในการเป็นผู้นำเพื่อได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ตัวแปรเหล่านี้ต่างไม่ได้ส่งเสริมต่อความแตกต่างในการแสดงผลภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่ ส่วนตัวแปรเพศของอาจารย์ใหญ่กลับมีความแตกต่างกัน โดยอาจารย์ใหญ่เพศหญิงมีการแสดงลักษณะผู้นำที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสูงกว่าอาจารย์ใหญ่เพศชาย

นอกจากนี้ ยังมีงานในต่างประเทศที่แสดงถึงคุณค่าและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษาดังนี้

อเมนู เทคา (Amenu - Tekaa) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537) ได้ศึกษาทัศนคติของชาวอินเดียนในแคนาดาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จในชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาที่สามารถสนองตอบความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง การจัดการศึกษาก็จะประสบความสำเร็จ

อับเดล ฮาดิ (Abdel - Hady) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาในประเทศอียิปต์ ได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับสถานศึกษา ประเด็นหรือกิจกรรมที่ประชาชนควรจะมีส่วนร่วม

ชูลเลอร์ (Schuler, 1990) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา โดยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลปรากฏว่าการเข้ามีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ปัญหาการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดับของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ทั้งหมด ขาดข้อตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของการมีส่วนร่วม เป็นต้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนได้มีการศึกษาครอบคลุมประเด็นด้านการศึกษาที่เป็นระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน และประเด็นทางด้านการพัฒนาชนบทและการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ส่วนใหญ่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่เป็นกลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานั้น ส่วนใหญ่เป็นแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980) ที่เรียกว่า กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โคเฮนและอัฟฮอฟได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมไว้ 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 บริบทของการมีส่วนร่วม (context) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ผลกระทบต่อการเข้าสู่โครงการ ผลกระทบของผู้รับประโยชน์ และผลกระทบของการออกแบบโครงการ และ (2) สภาพแวดล้อมซึ่งกระทบต่อกิจกรรมมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ ปัจจัยด้านกายภาพและธรรมชาติ และปัจจัยด้านสังคม

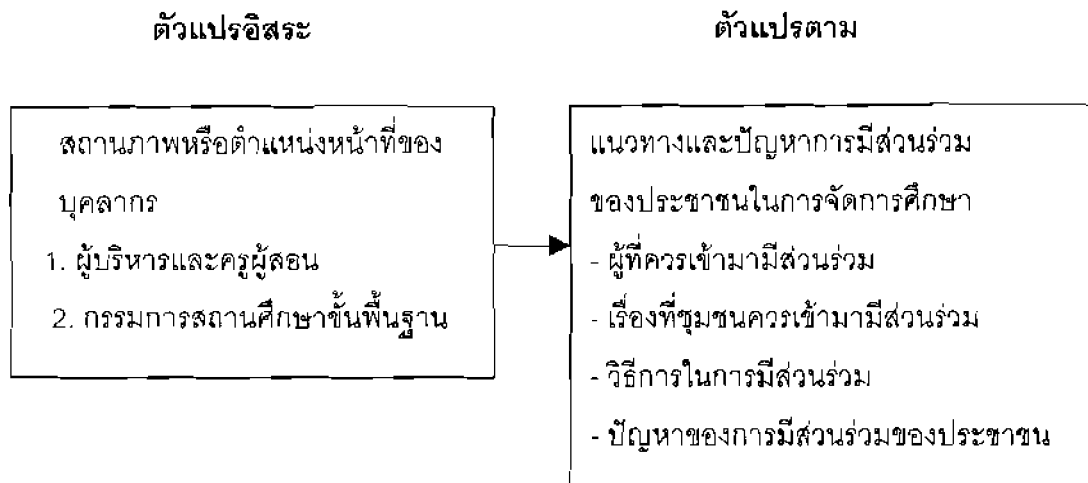
องค์ประกอบที่ 2 มิติในการมีส่วนร่วม โคเฮนและอัฟฮอฟแบ่งออกเป็น 3 มิตีย่อย ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร 2) ใครเข้ามามีส่วนร่วม และ 3) มีส่วนร่วมอย่างไร

งานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนในการจัดการศึกษา แม้ว่าการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาค่อนข้างมากก็ตาม แต่เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รูปแบบการบริหารโรงเรียนระดับต่าง ๆ ได้มีกลไก

ที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้เน้นการบริหารในรูปกรรมการ คือ กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกลไกสำคัญอย่างมากต่อการบริหารสถานศึกษา ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาเป็นอย่างไร ยังไม่ได้มีการศึกษาให้ชัดเจนและยังไม่มีคำตอบ จะมีแต่เพียงงานศึกษา ของชูชาติ พ่วงสมจิตร์ สมประสงค์ วิทย์เกียรติและคณะ รวมทั้งกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ที่พยายามศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบจากกลุ่มบุคคลที่หลากหลาย แต่ได้ใช้วิธีการ วิจัยในเชิงคุณภาพ และสถานศึกษาที่แตกต่างกันในการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้ได้ใช้มิติการมี ส่วนร่วม 3 มิติของโคเฮนและอ็พฮอฟ ได้แก่ เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเป็นแนวทางใน การศึกษา โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาโดยตรง การได้ข้อมูลจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวเชื่อว่าจะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ที่เป็นไปได้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาในประเด็น 1) ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2) เรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) วิธีการในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการศึกษา และ 4) ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยประยุกต์มิติการมีส่วนร่วม (dimensions) 3 มิติตามกรอบแนวคิดในการคิดวิเคราะห์การมี ส่วนร่วมของโคเฮนและอ็พฮอฟ (1977) ผสมผสานกับกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเฉพาะประเด็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประลาธน์, นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร ชูรัชตมาศ (2543) ในเรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการศึกษามาเป็นกรอบในการอธิบายแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยศึกษาจากความคิดเห็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปเป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตามแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี มีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2544 โดยการสำรวจจากเอกสารของฝ่ายแผนงานและงบประมาณ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 137 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2544 การประมาณกลุ่มตัวอย่างขนาดพอเหมาะคำนวณโดยใช้ค่าร้อยละของประชากรกำหนดเป็นขนาดของตัวอย่าง ซึ่งกำหนดไว้ว่าถ้าขนาดของประชากรเป็นจำนวนร้อยให้ใช้ขนาดตัวอย่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 (Kerlinger, 1966 ; บุญเรียง ขจรศิลป์, 2543 ; ถนิน อรุมาสารชาน, 2544 ; วิทยุญา วิศาลาภรณ์, 2540) โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ร้อยละ 60 ของประชากรกำหนดขนาดตัวอย่าง ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 โรงเรียน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi - stage sampling) สุ่มแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับฉลาก และสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

1. กำหนดประชากรเป้าหมายในการวิจัย (target population) คือ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 137 โรงเรียน
2. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ คือ 80 โรงเรียน
3. การเลือกตัวอย่างโรงเรียน เนื่องจากแต่ละอำเภอมีจำนวนโรงเรียนไม่เท่ากัน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนมากที่สุด ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 80 โรงเรียน สำหรับคำนวณหาขนาดที่พอดีของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในแต่ละอำเภอ จากสูตร proportional allocation (นิยม ปุราคำ, 2517) โดยถือว่าความแปรปรวนของสัดส่วนประชากรในแต่ละอำเภอไม่แตกต่างกัน ดังนี้

$$Opt\ n_h = \left[\frac{N_h}{L \sum_{h=1}^L N_h} \right] n_0$$

เมื่อ n_h คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม (อำเภอ)

N_h คือ ขนาดของประชากรกลุ่ม (อำเภอ)

L

$\sum_{h=1}^L N_h$ คือ ขนาดของประชากรทั้งหมด (จำนวนโรงเรียนทั้งจังหวัด)

$h=1$

n_0 คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จากการใช้สูตรคำนวณได้จำนวนตัวอย่างโรงเรียนในแต่ละอำเภอ ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนตัวอย่างโรงเรียนในแต่ละอำเภอ

อำเภอ	จำนวนโรงเรียนทั้งหมด	จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
1. เมือง	26	15
2. อินทร์บุรี	42	24
3. บางระจัน	26	15
4. ค่ายบางระจัน	16	10
5. พรหมบุรี	20	12
6. ท่าช้าง	7	4
รวม	137	80

4. ผู้วิจัยใช้บัญชีรายชื่อโรงเรียนของแต่ละอำเภอเป็นกรอบการสุ่ม แล้วสุ่มโรงเรียนในแต่ละอำเภอตามจำนวนที่คำนวณได้ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก ได้รายชื่อโรงเรียนดังภาคผนวก

5. ผู้วิจัยใช้บัญชีรายชื่อครูและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นกรอบการสุ่ม โดยกำหนดจำนวนครู 3 คน และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของโรงเรียน 4 คน ของแต่ละโรงเรียน เป็นผู้ให้ข้อมูล ใช้การสุ่มแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก ส่วนผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกโรงเรียนเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย รวมผู้ให้ข้อมูลของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนโรงเรียนละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 640 คน

ตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	อำเภอ						รวม
	เมือง	อินทร์บุรี	บางระจัน	ค่ายบางระจัน	พรหมบุรี	ท่าช้าง	
1. ผู้บริหารโรงเรียน	15	24	15	10	12	4	80
2. ครู	45	72	45	30	36	12	240
3. กรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน	60	96	60	40	48	16	320
รวม	120	192	120	80	96	32	640

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ชนิดปลายปิด (close ended questionnaire) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบประเมินค่า (rating scale) ชนิด 5 ช่วง (Likert scale) จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 46 ข้อ ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ

สถานศึกษา ประกอบด้วย (1) ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (2) เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (3) วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) เกี่ยวกับเพศ อายุ และสถานภาพหรือตำแหน่งในสถานศึกษาปัจจุบัน จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (rating scale) จำนวน 32 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น เรื่องปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (rating scale) จำนวน 14 ข้อ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนและประชาชนจากแหล่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของแบบสอบถามและขอบข่ายของเนื้อหา
3. สร้างแบบสอบถามตามขอบเขต เนื้อหา ปรีกษาผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา (content validity) โดยใช้วิธีทางเหตุผล (rational approach) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา และกรรมการสถานศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทองและลพบุรี ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 42 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีการของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับและรายด้าน ได้ผลดังนี้

- ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ค่าความเชื่อมั่น .0941
- เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ค่าความเชื่อมั่น .9002
- วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ค่าความเชื่อมั่น .8329
- ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ค่าความเชื่อมั่น .8847

รวมทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9214

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดทำหนังสือจากสถาบันราชภัฏเทพสตรี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ไปยังผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูล จำนวน 640 ฉบับ ไปขอความร่วมมือจากหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ 6 แห่ง ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอยางชุมน้อย สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนวาปี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนวาปี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนวาปี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนวาปี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนวาปี โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ผู้วิจัยได้จัดทำแนวปฏิบัติในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถามต่อกรรมการสถานศึกษาทุกคน และขอความร่วมมือให้โรงเรียนนำแบบสอบถามที่ผู้ให้ข้อมูลดำเนินการเสร็จแล้วส่งคืนที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแต่ละอำเภอ และผู้วิจัยไปรับคืนด้วยตนเอง
4. ผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเองจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทั้ง 6 แห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบและวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา คำตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ผู้วิจัยจะไม่นำมาวิเคราะห์
2. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 10.0.7 (Statistical Package for Social Sciences Version 10.0.7) เพื่อวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป กล่าวคือ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ (percentage) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับจัดอันดับ (ordinal scales) วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ และทดสอบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่าร้อยละด้วยการทดสอบไคสแควร์ (χ^2 test of homogeneity) เนื่องจากตัวแปรอิสระอยู่ในระดับนามบัญญัติ (nominal scales) และตัวแปรตามอยู่ในระดับจัดอันดับ
3. หาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยค่าร้อยละ และใช้เกณฑ์เห็นด้วยมาก (ร้อยละ 70) ขึ้นไปของผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มในประเด็นย่อยของแต่ละเรื่องเพื่อกำหนดแนวทาง

สูตรการคำนวณ (χ^2 test of homogeneity)

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

$$df = (r - 1)(c - 1)$$

(สุวิมล ติรกานนท์, 2543)

มีดังนี้

เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ร้อยละ	80 - 100	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
ร้อยละ	70 - 79	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
ร้อยละ	60 - 69	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
ร้อยละ	50 - 59	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
ร้อยละ	49 ลงมา	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

(ทวีป ศิริรัศมี, 2544)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอผลการวิจัยเรื่อง แนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษาระบุข้อมูลเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ตอนที่ 3 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏในตารางที่ 4 และ 5 ดังนี้

ตารางที่ 4 จำนวนแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

อำเภอ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ)	จำนวนแบบสอบถาม ที่ส่งไป	แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน	
		จำนวน	ร้อยละ
1. อำเภอเมือง	120	111	92.50
2. อำเภออินทร์บุรี	192	176	91.67
3. อำเภอพรหมบุรี	96	89	92.71
4. อำเภอบางระจัน	120	112	93.33
5. อำเภอดำรงวิทยารบระจัน	80	75	93.75
6. อำเภอท่าช้าง	32	32	100
รวม	640	595	92.97

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่า จากแบบสอบถามตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้ สำหรับ รวบรวมข้อมูล จำนวน 640 ฉบับ หลังจากแจกจ่ายไปตามหน่วยเป้าหมายแล้ว เป็นแบบสอบถาม ที่กลับมาสัมบูรณ์ 595 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.57 ของจำนวนตามเป้าหมายทั้งหมด ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละของแบบสอบถามที่สมบูรณ์เหล่านั้น โดยจำแนกตามอำเภอต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่แล้วสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอได้ส่งแบบสอบถามที่สมบูรณ์ด้วย คืบมามากกว่าร้อยละ 90 ทุกอำเภอ

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพหรือตำแหน่งของบุคลากร

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 เพศชาย	305	51.26
1.2 เพศหญิง	290	48.74
รวม	595	100
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 30 ปี	19	3.19
2.2 30 - 40 ปี	88	14.79
2.3 41 - 50 ปี	311	52.27
2.4 51 - 60 ปี	176	29.58
2.5 60 ปีขึ้นไป	1	0.17
รวม	595	100
3. สถานภาพหรือตำแหน่งปัจจุบัน		
3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	75	12.60
3.2 ครู	230	38.66
3.3 กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	290	48.74
รวม	595	100

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.26) อายุ 41 - 50 ปี (ร้อยละ 52.27) และปัจจุบันเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 48.74)

ตอนที่ 2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.1 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็น
ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 6 - 8

ตารางที่ 6 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็น
ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ผู้นำศาสนา	232 (39.00)	198 (33.28)	127 (21.34)	25 (4.20)	13 (2.18)
2. ผู้นำชุมชน	287 (48.23)	212 (35.63)	74 (12.44)	18 (3.03)	4 (0.67)
3. คณะกรรมการของหมู่บ้าน	228 (38.32)	228 (38.32)	108 (18.15)	23 (3.87)	8 (1.34)
4. สมาชิกขององค์กรปกครองท้องถิ่น	228 (38.32)	203 (34.12)	125 (21.00)	28 (4.71)	11 (1.85)
5. ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน	158 (26.56)	245 (41.18)	142 (23.86)	36 (6.05)	14 (2.35)
6. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี	204 (34.29)	204 (34.29)	130 (21.85)	44 (7.39)	13 (2.18)
7. ผู้มีความรู้ และประสบการณ์ ทางการศึกษา	406 (68.24)	130 (21.85)	52 (8.74)	6 (1.00)	1 (0.17)
8. อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน	155 (26.05)	228 (38.32)	165 (27.73)	32 (5.38)	15 (2.52)
9. ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ	182 (30.58)	220 (36.97)	164 (27.56)	20 (3.36)	9 (1.51)

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
10. ข้าราชการเกษียณอายุ	168 (28.24)	236 (39.66)	155 (26.05)	23 (3.87)	13 (2.18)
11. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน)	334 (56.13)	171 (28.74)	73 (12.27)	15 (2.52)	2 (0.34)
12. ผู้ปกครองนักเรียน	295 (49.58)	206 (34.62)	74 (12.44)	14 (2.35)	6 (1.01)

จากตารางที่ 6 จะเห็นว่า ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และผู้ปกครองนักเรียน

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (ร้อยละ 83.66%) คณะกรรมการของหมู่บ้าน (ร้อยละ 76.64%) สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 72.44%) ผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา (ร้อยละ 90.09%) ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) (ร้อยละ 84.87%) และผู้ปกครองนักเรียน (ร้อยละ 84.20%)

ตารางที่ 7 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็น
ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
และครู

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ผู้นำศาสนา	116 (38.03)	105 (34.43)	65 (21.31)	14 (4.59)	5 (1.64)
2. ผู้นำชุมชน	150 (49.18)	108 (35.41)	37 (12.13)	8 (2.62)	2 (0.66)
3. คณะกรรมการของหมู่บ้าน	122 (40.00)	113 (37.05)	57 (18.69)	12 (3.93)	1 (0.33)
4. สมาชิกขององค์กรปกครองท้องถิ่น	116 (38.03)	107 (35.08)	63 (20.66)	17 (5.57)	2 (0.66)
5. ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน	86 (28.20)	122 (40.00)	74 (24.26)	17 (5.57)	6 (1.97)
6. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี	108 (35.41)	109 (35.74)	58 (19.01)	23 (7.54)	7 (2.30)
7. ผู้มีความรู้ และประสบการณ์ ทางการศึกษา	214 (70.16)	64 (20.99)	23 (7.54)	4 (1.31)	-
8. อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน	76 (24.92)	126 (41.31)	82 (29.88)	14 (4.59)	7 (2.30)
9.ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ	99 (32.46)	118 (38.68)	75 (24.60)	9 (2.95)	4 (1.31)
10. ข้าราชการเกษียณอายุ	83 (27.21)	131 (42.95)	77 (25.25)	9 (2.95)	5 (1.64)
11. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน)	185 (60.65)	80 (26.23)	33 (10.82)	7 (2.30)	-
12. ผู้ปกครองนักเรียน	158 (51.80)	102 (33.44)	37 (12.13)	6 (1.97)	2 (0.66)

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และผู้ปกครองนักเรียน

ตารางที่ 8 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็น ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. ผู้นำศาสนา	116 (40.00)	93 (32.07)	62 (21.38)	11 (3.80)	8 (2.75)
2. ผู้นำชุมชน	137 (47.24)	104 (35.86)	37 (12.76)	10 (3.45)	2 (0.69)
3. คณะกรรมการของหมู่บ้าน	106 (36.55)	115 (39.66)	51 (17.59)	11 (3.79)	7 (2.41)
4. สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	112 (38.62)	96 (33.10)	62 (21.38)	11 (3.79)	9 (3.10)
5. ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน	72 (24.83)	123 (42.41)	68 (23.45)	19 (6.55)	8 (2.76)
6. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี	96 (33.10)	95 (32.76)	72 (24.83)	21 (7.24)	6 (2.07)
7. ผู้มีความรู้ และประสบการณ์ทางการศึกษา	192 (66.21)	66 (22.76)	29 (10.00)	2 (0.69)	1 (0.34)
8. อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน	79 (27.24)	102 (35.18)	83 (28.62)	18 (6.20)	8 (2.76)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
9. ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ	83 (28.62)	102 (35.18)	89 (30.69)	11 (3.79)	5 (1.72)
10. ข้าราชการเกษียณอายุ	85 (29.31)	105 (36.21)	78 (29.90)	14 (4.82)	8 (2.76)
11. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน)	149 (51.38)	91 (31.38)	40 (13.79)	8 (2.76)	2 (0.69)
12. ผู้ปกครองนักเรียน	137 (47.24)	104 (35.86)	37 (12.76)	8 (2.76)	4 (1.38)

จากตารางที่ 8 จะเห็นว่า กรรมกรสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และผู้ปกครองนักเรียน

2.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นเรื่องที่ว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 9 - 11

ตารางที่ 9 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน
ประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตาม
ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ร่วมสำรวจความต้องการด้าน การศึกษาของสถานศึกษา	197 (33.11)	229 (38.49)	147 (24.70)	17 (2.86)	5 (0.84)
2. ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษา ของสถานศึกษา	165 (27.73)	231 (38.82)	157 (26.39)	36 (6.05)	6 (1.01)
3. ร่วมในการวางแผนและจัดทำ โครงการการศึกษาของสถานศึกษา	156 (26.22)	242 (40.67)	158 (26.56)	30 (5.04)	9 (1.51)
4. ร่วมในการกำหนดหลักสูตร การศึกษาของสถานศึกษา	134 (22.52)	224 (37.65)	172 (28.91)	50 (8.40)	15 (2.52)
5. ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียน การสอนของสถานศึกษา	90 (15.11)	210 (35.30)	219 (36.81)	64 (10.76)	12 (2.02)
6. ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา	201 (33.78)	223 (37.48)	134 (22.52)	30 (5.04)	7 (1.18)
7. ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงาน จัดการศึกษาของสถานศึกษา	132 (22.18)	232 (39.00)	176 (29.58)	42 (7.06)	13 (2.18)
8. ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ของสถานศึกษา	235 (39.50)	246 (41.34)	94 (15.80)	17 (2.86)	3 (0.50)
9. ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของ สถานศึกษา	84 (14.12)	226 (37.98)	219 (36.81)	53 (8.91)	13 (2.18)
10. ร่วมในการสรรหาวิทยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา	301 (50.59)	195 (32.77)	87 (14.62)	7 (1.18)	5 (0.84)

จากตารางที่ 9 จะเห็นว่า ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการทางการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา (ร้อยละ 71.60%) ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา (ร้อยละ 72.26%) ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา (ร้อยละ 80.84%) และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา (ร้อยละ 83.36%)

ตารางที่ 10 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา	116 (38.03)	117 (38.36)	58 (19.02)	12 (3.93)	2 (0.66)
2. ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา	102 (33.44)	118 (38.69)	68 (22.30)	14 (4.59)	3 (0.98)
3. ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของสถานศึกษา	97 (31.80)	125 (40.98)	67 (21.97)	14 (4.59)	2 (0.66)
4. ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา	90 (29.51)	111 (36.39)	82 (26.89)	17 (5.57)	5 (1.64)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
5. ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา	50 (16.40)	110 (36.07)	111 (36.39)	31 (10.16)	3 (0.98)
6. ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา	113 (37.05)	124 (40.66)	57 (18.69)	10 (3.27)	1 (0.33)
7. ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา	78 (25.58)	112 (36.72)	88 (28.85)	24 (7.87)	3 (0.98)
8. ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา	134 (43.93)	126 (41.31)	38 (12.46)	6 (1.97)	1 (0.33)
9. ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา	44 (14.43)	117 (38.36)	120 (39.34)	19 (6.23)	5 (1.64)
10. ร่วมในการสรรหาวิทยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา	174 (57.05)	97 (31.80)	29 (9.51)	4 (1.31)	1 (0.33)

จากตารางที่ 10 จะเห็นว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการทางการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาวิทยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา

ตารางที่ 11 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน
ประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตาม
ความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ร่วมสำรวจความต้องการด้าน การศึกษาของสถานศึกษา	81 (27.93)	112 (38.62)	89 (30.69)	5 (1.73)	3 (1.03)
2. ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษา ของสถานศึกษา	63 (21.72)	113 (38.97)	89 (30.69)	22 (7.59)	3 (1.03)
3. ร่วมในการวางแผนและจัดทำ โครงการการศึกษาของสถานศึกษา	59 (20.34)	117 (40.34)	91 (31.38)	16 (5.52)	7 (2.42)
4. ร่วมในการกำหนดหลักสูตร การศึกษาของสถานศึกษา	44 (15.17)	113 (38.97)	90 (31.03)	33 (11.38)	10 (3.45)
5. ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียน การสอนของสถานศึกษา	40 (13.80)	100 (34.48)	108 (37.24)	33 (11.38)	9 (3.10)
6. ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา	88 (30.34)	99 (34.14)	77 (26.55)	20 (6.90)	6 (2.07)
7. ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงาน จัดการศึกษาของสถานศึกษา	54 (18.62)	120 (41.38)	88 (30.34)	18 (6.21)	10 (3.45)
8. ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ของสถานศึกษา	101 (34.83)	120 (41.38)	56 (19.31)	11 (3.79)	2 (0.69)
9. ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของ สถานศึกษา	40 (13.80)	109 (37.59)	99 (34.13)	34 (11.72)	8 (2.76)
10. ร่วมในการสรรหาวิทยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา	127 (43.79)	98 (33.80)	58 (20.00)	3 (1.03)	4 (1.38)

จากตารางที่ 11 จะเห็นว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการทางการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา ส่วนเรื่องในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากและปานกลาง

2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 12 - 14

ตารางที่ 12 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 596)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา	276 (46.39)	223 (37.48)	87 (14.62)	6 (1.01)	3 (0.50)
2. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา	228 (38.32)	252 (42.36)	102 (17.14)	8 (1.34)	5 (0.84)
3. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา	161 (27.06)	226 (37.98)	169 (28.40)	31 (5.21)	8 (1.35)

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการ บริจาคเงินหรือทรัพย์สิน หรือวัสดุ อุปกรณ์หรือแรงงาน	278 (46.72)	200 (33.61)	100 (16.81)	12 (2.02)	5 (0.84)
5. ประชาชนควรมีส่วนเป็นที่ปรึกษา ให้กับสถานศึกษา ส่วนการ ดำเนินงานควรให้บุคลากรของ สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ	199 (33.45)	262 (44.03)	114 (19.16)	16 (2.69)	4 (0.67)
6. ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนให้ตระหนักถึง ความสำคัญของประชาชนในการมี ส่วนร่วมจัดการศึกษา	279 (46.89)	224 (37.65)	80 (13.45)	11 (1.85)	1 (0.16)
7. เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วม กิจกรรมของสถานศึกษาอย่าง สม่ำเสมอ	297 (49.92)	211 (35.46)	79 (13.28)	6 (1.00)	2 (0.34)
8. ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	297 (49.92)	217 (36.47)	72 (12.10)	9 (1.51)	- -
9. จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่	220 (36.97)	250 (42.02)	109 (18.32)	13 (2.18)	3 (0.50)
10. สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัย พื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามา ร่วมมือกับสถานศึกษา	304 (51.09)	211 (35.46)	71 (11.93)	7 (1.18)	2 (0.34)

จากตารางที่ 12 จะเห็นว่า ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษากับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา (ร้อยละ 83.87%) เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา (ร้อยละ 80.68%) มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน (ร้อยละ 80.33%) มีส่วนเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ (ร้อยละ 77.48%) ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา (ร้อยละ 84.54%) เชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 85.38%) ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา (ร้อยละ 86.39%) จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ (ร้อยละ 78.99%) และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา (ร้อยละ 86.55%)

ตารางที่ 13 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน
 ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วม โดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา	155 (50.82)	108 (35.41)	40 (13.11)	1 (0.33)	2 (0.66)
2. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมใน การเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา	124 (40.66)	128 (41.97)	49 (16.06)	3 (0.98)	1 (0.33)
3. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็น ทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษา ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของ สถานศึกษา	82 (26.89)	120 (39.34)	84 (27.54)	15 (4.92)	4 (1.31)
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการ บริจาคเงินหรือทรัพย์สิน หรือวัสดุ อุปกรณ์หรือแรงงาน	159 (52.13)	102 (33.44)	40 (13.11)	2 (0.66)	2 (0.66)
5. ประชาชนควรมีส่วนเป็นที่ปรึกษา ให้กับสถานศึกษา ส่วนการ ดำเนินงานควรให้บุคลากรของ สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ	110 (36.06)	133 (43.61)	51 (16.72)	9 (2.95)	2 (0.66)
6. ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนให้ตระหนักถึง ความสำคัญของประชาชนในการมี ส่วนร่วมจัดการศึกษา	157 (51.48)	109 (35.74)	35 (11.47)	3 (0.98)	1 (0.33)
7. เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วม กิจกรรมของสถานศึกษาอย่าง สม่ำเสมอ	159 (52.13)	98 (32.13)	44 (14.43)	3 (0.98)	1 (0.33)

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
8. ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	164 (53.77)	106 (34.76)	32 (10.49)	31 (0.98)	-
9. จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่	121 (39.67)	130 (42.62)	47 (15.41)	5 (1.64)	2 (0.66)
10. สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามาร่วมมือกับสถานศึกษา	164 (53.77)	108 (35.41)	29 (9.51)	3 (0.98)	1 (0.33)

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษาส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมือกับสถานศึกษา

ตารางที่ 14 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน
ประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
ตามความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วม โดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา	121 (41.72)	116 (40.00)	47 (16.22)	5 (1.72)	1 (0.34)
2. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมใน การเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา	104 (35.86)	124 (42.76)	53 (18.28)	5 (1.72)	4 (1.38)
3. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็น ทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษา ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของ สถานศึกษา	79 (27.24)	106 (36.55)	85 (29.31)	16 (5.52)	4 (1.38)
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการ บริจาคเงินหรือทรัพย์สิน หรือวัสดุ อุปกรณ์หรือแรงงาน	119 (41.03)	98 (33.80)	60 (20.69)	10 (3.45)	3 (1.03)
5. ประชาชนควรมีส่วนเป็นที่ปรึกษา ให้กับสถานศึกษา ส่วนการ ดำเนินงานควรให้บุคลากรของ สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ	89 (30.69)	129 (44.48)	63 (21.73)	7 (2.41)	2 (0.69)
6. ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนให้ตระหนักถึง ความสำคัญของประชาชนในการมี ส่วนร่วมจัดการศึกษา	122 (42.07)	115 (39.66)	45 (15.52)	8 (2.75)	- -
7. เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วม กิจกรรมของสถานศึกษาอย่าง สม่ำเสมอ	130 (44.83)	108 (37.24)	48 (16.56)	3 (1.03)	1 (0.34)

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
8. ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา	133 (45.86)	111 (38.28)	40 (13.79)	6 (2.07)	-
9. จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่	99 (34.14)	120 (41.38)	62 (21.38)	8 (2.76)	1 (0.34)
10. สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามาร่วมมือกับสถานศึกษา	140 (48.28)	103 (35.52)	42 (14.48)	4 (1.38)	1 (0.34)

จากตารางที่ 14 จะเห็นว่า กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษาส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญขอประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

**ตอนที่ 3 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตาม
ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

3.1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 15 - 17

**ตารางที่ 15 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ข้อความ	ความถี่และร้อยละขอระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน	138 (23.19)	180 (30.25)	185 (31.10)	62 (10.42)	30 (5.04)
2. ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	115 (19.33)	183 (30.76)	203 (34.12)	62 (10.42)	32 (5.37)
3. ระเบียบ ข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	84 (14.12)	160 (26.89)	221 (37.14)	85 (14.29)	45 (7.56)
4. ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น	214 (35.97)	172 (28.91)	147 (24.71)	51 (8.57)	11 (1.84)
5. ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก	270 (45.38)	161 (27.06)	119 (20.00)	38 (6.38)	7 (1.18)
6. ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา	217 (36.47)	208 (34.96)	120 (20.17)	45 (7.06)	8 (1.34)
7. ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นความรู้น้อย	194 (32.61)	195 (32.77)	152 (25.55)	44 (7.39)	10 (1.68)
8. ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	236 (39.66)	202 (33.95)	116 (19.50)	35 (5.88)	6 (1.01)

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
9. ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง	221 (37.14)	205 (34.45)	117 (19.67)	38 (6.39)	14 (2.35)
10. ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	43 (7.22)	117 (19.66)	184 (30.93)	136 (22.86)	115 (19.33)
11. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน	64 (10.76)	131 (22.02)	189 (31.76)	124 (20.84)	87 (14.62)
12. บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	54 (9.08)	89 (14.96)	186 (31.26)	151 (25.37)	115 (19.33)
13. ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม	66 (11.10)	140 (23.53)	236 (39.66)	114 (19.16)	39 (6.55)
14. ขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	213 (35.80)	163 (27.40)	143 (24.03)	57 (9.58)	19 (3.19)

จากตารางที่ 15 จะเห็นว่า ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่า

มีพื้นฐานความรู้น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนปัญหาที่ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากและปานกลาง) คือ ยังไม่มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อมสำหรับปัญหาที่ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับปานกลางและน้อย) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ตารางที่ 16 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 305)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน	81 (26.56)	96 (31.48)	87 (28.52)	26 (8.52)	15 (4.92)
2. ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	61 (20.00)	103 (33.77)	104 (34.10)	23 (7.54)	14 (4.59)
3. ระเบียบ ข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	42 (13.77)	79 (25.90)	122 (40.00)	40 (13.12)	22 (7.21)
4. ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น	119 (39.02)	92 (30.17)	73 (23.93)	17 (5.57)	4 (1.31)
5. ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก	164 (53.77)	74 (24.26)	55 (18.03)	10 (3.28)	2 (0.66)
6. ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา	129 (42.29)	98 (32.13)	62 (20.33)	14 (4.59)	2 (0.66)

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
7. ประชาชนยังมองตัวเองว่ามี พื้นความรู้ัน้ดก	120 (39.34)	84 (27.54)	82 (26.89)	15 (4.92)	4 (1.31)
8. ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึง บทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	144 (47.21)	101 (33.12)	49 (16.07)	8 (2.62)	3 (0.98)
9. ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัด การศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียน มากกว่าที่จะให้ประชาชนไป เกี่ยวข้อง	133 (43.61)	115 (37.71)	46 (15.08)	8 (2.62)	3 (0.98)
10. ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็น ความสำคัญของการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม	26 (8.52)	58 (19.02)	86 (28.20)	68 (22.30)	67 (21.96)
11. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่าง ประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน	33 (10.82)	63 (20.66)	99 (32.46)	67 (21.97)	43 (14.09)
12. บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้อ อำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม	34 (11.15)	40 (13.12)	106 (34.75)	73 (23.93)	52 (17.05)
13. ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่า ประชาชนยังไม่พร้อม	37 (12.13)	86 (28.20)	120 (39.34)	49 (14.07)	13 (4.26)
14. ขาดงบประมาณที่จะนำมา ส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	120 (39.34)	92 (30.16)	66 (21.64)	21 (6.89)	6 (1.97)

จากตารางที่ 16 จะเห็นว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ชัดเจน ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนปัญหาที่ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากและปานกลาง) คือ นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อมสำหรับปัญหาที่ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับปานกลางและน้อย) คือ ผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ตารางที่ 17 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน	27 (9.66)	84 (28.97)	98 (33.79)	36 (12.41)	15 (5.17)
2. ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	54 (18.62)	80 (27.59)	99 (34.14)	39 (13.45)	18 (6.20)
3. ระเบียบ ข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	42 (14.48)	81 (27.93)	99 (34.14)	45 (15.52)	23 (7.93)

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
4. ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น	95 (32.76)	80 (27.59)	74 (25.52)	34 (11.72)	7 (2.41)
5. ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก	106 (36.55)	87 (30.00)	64 (22.07)	28 (9.66)	5 (1.72)
6. ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา	88 (30.34)	110 (37.93)	58 (20.00)	28 (9.66)	6 (2.07)
7. ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพินความรู้้น้อย	74 (25.52)	111 (38.28)	70 (24.14)	29 (10.00)	6 (2.06)
8. ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	92 (31.73)	101 (34.83)	67 (23.10)	27 (9.31)	3 (1.03)
9. ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง	88 (30.34)	90 (31.04)	71 (24.48)	30 (10.35)	11 (3.79)
10. ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	17 (5.86)	59 (20.34)	96 (33.80)	68 (23.45)	48 (16.55)
11. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน	31 (10.69)	68 (23.45)	90 (31.03)	57 (19.66)	44 (15.17)
12. บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	20 (6.90)	49 (16.90)	80 (27.58)	78 (26.90)	63 (21.72)
13. ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม	29 (10.00)	54 (18.62)	116 (40.00)	65 (22.41)	26 (8.97)

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 290)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
14. ขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	93 (32.07)	71 (24.48)	77 (26.56)	36 (12.41)	13 (4.48)

จากตารางที่ 17 จะเห็นว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ในระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้ที่น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้ที่น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนในเรื่องนโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากและปานกลาง) ว่า เป็นปัญหาสำหรับเรื่องบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ด้วยว่า (ระดับปานกลางและน้อย) ว่าเป็นปัญหา

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษา

4.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นผู้ที่
ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษาในประเด็น ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
(ผู้บริหารกับครู $n = 305$ กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน $n = 290$)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย ($n = 595$)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
1. ผู้นำศาสนา	18 (5.9%)	11% (37.0%)	07 (22.3%)	41 (129.0%)	35 (107.2%)	42 (127.3%)	14 (42.9%)	1 (3.0%)	5 (15.2%)	8 (24.2%)	1.47
2. ผู้นำชุมชน	14 (4.3%)	137 (41.2%)	46 (139.4%)	34 (103.5%)	17 (51.5%)	27 (81.0%)	8 (24.2%)	11 (33.2%)	3 (9.0%)	2 (6.0%)	.51
3. คณะกรรมการของหมู่บ้าน	17 (5.2%)	98 (29.6%)	113 (342.5%)	11% (32.6%)	47 (141.9%)	51 (152.4%)	12 (36.0%)	11 (33.2%)	1 (3.0%)	7 (21.0%)	5.64
4. สมาชิกขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	11% (32.6%)	112 (335.0%)	107 (320.6%)	96 (287.5%)	63 (188.5%)	62 (186.0%)	17 (51.5%)	11 (33.2%)	2 (6.0%)	9 (27.0%)	6.04
5. ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน	46 (138.2%)	7 (21.0%)	122 (365.6%)	113 (339.1%)	74 (220.9%)	62 (186.0%)	11 (33.2%)	1% (3.0%)	5 (15.2%)	8 (24.2%)	1.52
6. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี	106 (317.1%)	3% (9.0%)	76 (227.5%)	36 (108.7%)	59 (175.1%)	77 (229.2%)	29 (87.0%)	27 (81.0%)	7 (21.0%)	1 (3.0%)	2.97
7. ผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ทางการศึกษา	21% (63.1%)	152 (452.1%)	64 (191.5%)	64 (191.5%)	23 (69.0%)	27 (81.0%)	4 (12.0%)	2 (6.0%)	6 (18.0%)	1 (3.0%)	3.20
8. อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน	76 (227.2%)	7% (21.0%)	126 (377.1%)	162 (485.6%)	82 (245.6%)	87 (259.2%)	14 (42.0%)	8 (24.0%)	7 (21.0%)	4 (12.0%)	2.78
9. ข้าราชการหน่วยงาน ต่าง ๆ	59 (175.1%)	53 (157.2%)	9 (27.0%)	16% (47.5%)	7% (21.0%)	60 (177.0%)	9 (27.0%)	1 (3.0%)	4 (12.0%)	5 (15.0%)	3.70

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
10. ข้าราชการเกษียณอายุ	83 (27.2%)	49 (26.2%)	14 (47.9%)	10.5 (50.2%)	77 (252%)	74 (25.3%)	3 (2.4%)	4 (4.8%)	5 (11.6%)	8 (21.6%)	3.70
11. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน)	165 (50.6%)	149 (51.3%)	80 (25.2%)	57 (31.2%)	97 (21.4%)	93 (21.4%)	7 (2.3%)	6 (2.7%)	- (.)	2 (0.5%)	6.95
12. ผู้ปกครองนักเรียน	158 (51.8%)	117 (41.2%)	87 (32.4%)	104 (37.8%)	37 (12.1%)	67 (22.3%)	4 (1.3%)	9 (3.1%)	2 (0.7%)	4 (1.3%)	2.09

$$P < .05 ; (.05 \chi^2_{.4} = 9.49)$$

ค่า χ^2 ในตารางที่ 18 จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้ง 12 เรื่อง

4.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นเรื่อง que ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษาในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา (ผู้บริหารกับครู n = 305 กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน n = 290)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
1. ร่วมสำรวจความต้องการ ด้านการศึกษาของ สถานศึกษา	6 (38.02)	8 (27.13)	17 (32.25)	112 (38.52)	54 (111.2)	59 (20.63)	12 (3.03)	3 (7.73)	2 (0.65)	3 (7.03)	15.58**
2. ร่วมกำหนดนโยบาย การศึกษาของสถานศึกษา	10 (12.31)	53 (21.72)	118 (16.51)	113 (35.21)	98 (22.11)	85 (21.68)	14 (4.58)	22 (7.03)	3 (1.54)	3 (1.03)	13.54**
3. ร่วมในการวางแผนและ จัดทำโครงการการศึกษา ของสถานศึกษา	9 (17.64)	44 (23.3)	125 (33.36)	111 (40.34)	0 (21.37)	5 (31.35)	14 (4.55)	16 (5.52)	2 (1.40)	7 (2.12)	15.70**
4. ร่วมในการกำหนดหลักสูตร การศึกษาของสถานศึกษา	35 (20.51)	24 (5.1)	111 (30.34)	114 (38.97)	82 (26.85)	74 (31.03)	11 (5.67)	32 (11.38)	5 (1.94)	10 (3.45)	22.60**
5. ร่วมในการกำหนดสื่อ การเรียนการสอนของ สถานศึกษา	70 (16.4)	49 (13.86)	110 (36.17)	104 (34.45)	111 (36.29)	168 (27.24)	31 (12.16)	33 (11.35)	3 (0.98)	8 (5.31)	4.31
6. รวมเป็นวิทยากรให้กับ สถานศึกษา	13 (37.05)	65 (30.34)	124 (40.6)	99 (34.14)	77 (18.69)	77 (26.55)	10 (3.27)	20 (6.00)	1 (0.32)	7 (2.07)	15.43**
7. รวมควบคุมติดตาม การดำเนินงานจัด การศึกษาของสถานศึกษา	78 (17.56)	54 (15.49)	111 (37.22)	105 (41.38)	98 (23.55)	88 (33.34)	29 (7.57)	18 (6.21)	1 (0.98)	10 (3.45)	8.89
8. ร่วมประชาสัมพันธ์งาน การศึกษาของสถานศึกษา	34 (23.03)	101 (34.53)	121 (41.31)	113 (41.38)	58 (12.46)	74 (9.31)	5 (1.97)	11 (3.79)	1 (0.31)	2 (0.65)	9.66*
9. ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา	44 (14.43)	40 (11.8)	117 (38.36)	108 (37.5)	120 (39.34)	99 (34.1)	19 (5.23)	34 (11.72)	5 (1.54)	8 (2.46)	7.05

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
10. ร่วมในการสรรหา ทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่ สถานศึกษา	114 (19.2%)	27 (4.7%)	97 (16.4%)	4 (.7%)	29 (5.1%)	58 (10.0%)	3 (.5%)	3 (.5%)	1 (.2%)	4 (.7%)	18.58**

*P < .05 ; (.05 $\chi^2_{(4)} = 9.49$) **P < .01 ; (.01 $\chi^2_{(4)} = 13.28$)

ค่า χ^2 ในตารางที่ 19 จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็น ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เรื่องเดียวคือ ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ส่วนเรื่อง que ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา และร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา

4.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษา¹ ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษา¹ ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา¹ (ผู้บริหารกับครู $n = 305$ กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน $n = 290$)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย ($n = 595$)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการ	ผู้บริหารและครู	กรรมการ	ผู้บริหารและครู	กรรมการ	ผู้บริหารและครู	กรรมการ	ผู้บริหารและครู	กรรมการ	
1. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา	14 (59.92)	21 (41.72)	105 (35.41)	115 (44.00)	45 (13.11)	47 (16.22)	0 (0.00)	1 (1.72)	2 (3.00)	1 (0.31)	7.74
2. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา	124 (40.66)	104 (34.19)	126 (41.16)	127 (42.70)	48 (15.06)	52 (15.28)	3 (0.94)	5 (1.72)	1 (0.31)	4 (1.59)	3.30
3. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนรวมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่างๆของสถานศึกษา	32 (10.69)	70 (27.34)	120 (34.41)	102 (36.55)	54 (21.54)	95 (29.11)	15 (4.91)	15 (5.52)	5 (1.51)	4 (1.39)	.58
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน	154 (52.13)	119 (41.21)	102 (32.44)	98 (31.45)	40 (12.11)	60 (21.60)	2 (0.65)	10 (3.45)	2 (0.65)	2 (0.71)	15.00**

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
5. ประชาชนควรมีส่วนเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ	111 (36.56%)	84 (26.65%)	133 (41.91%)	29 (9.14%)	11 (3.42%)	65 (20.11%)	9 (2.81%)	7 (2.18%)	2 (0.62%)	2 (0.62%)	3.41
6. ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา	5 (1.53%)	122 (38.81%)	104 (32.11%)	115 (35.56%)	35 (10.71%)	21 (6.52%)	1 (0.31%)	8 (2.51%)	1 (0.31%)	1 (0.31%)	8.70
7. เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	104 (32.11%)	133 (40.82%)	102 (31.12%)	36 (10.72%)	21 (6.42%)	45 (13.74%)	7 (2.18%)	2 (0.62%)	1 (0.31%)	1 (0.31%)	8.01
8. ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสถานศึกษา	64 (19.72%)	131 (40.26%)	100 (30.75%)	111 (33.76%)	32 (9.71%)	40 (12.19%)	3 (0.91%)	0	0	0	4.86
9. จัดตั้งกลุ่มชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่	121 (36.72%)	89 (27.11%)	133 (40.41%)	13 (3.98%)	47 (14.11%)	62 (18.79%)	1 (0.31%)	2 (0.62%)	2 (0.62%)	1 (0.31%)	5.31
10. สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้าร่วมมือกับสถานศึกษา	104 (31.71%)	140 (42.71%)	106 (32.11%)	33 (9.92%)	19 (5.71%)	42 (12.61%)	7 (2.18%)	4 (1.21%)	1 (0.31%)	1 (0.31%)	4.16

*P < .05 ; (.05 $\chi^2_{(4)} = 9.49$) **P < .01 ; (.01 $\chi^2_{(4)} = 13.28$)

ค่า χ^2 ในตารางที่ 20 จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง ประชาชนควรเข้ามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา การเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา เป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับ ผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่มชมรม เครือข่าย การศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรื่องเดียวคือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ค่า χ^2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
 สถานศึกษา (ผู้บริหารกับครู n = 305 กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน n = 290)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
1. นโยบายหรือระเบียบและ แนวทางการศึกษายังไม่ ชัดเจน	21 (6.88%)	51 (17.66%)	36 (12.19%)	84 (28.4%)	37 (12.52%)	16 (5.4%)	33 (11.14%)	16 (5.4%)	15 (5.03%)	15 (5.03%)	6.86
2. ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือ ข้อบังคับที่ชัดเจนในการ ส่งเสริมให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	37 (12.14%)	51 (17.12%)	37 (12.37%)	87 (29.19%)	34 (11.46%)	16 (5.4%)	23 (7.72%)	39 (13.1%)	14 (4.63%)	18 (6.07%)	7.69
3. ระเบียบข้อบังคับไม่เปิด โอกาสให้ประชาชนมี ส่วนร่วมอย่างแท้จริง	42 (13.7%)	62 (20.73%)	31 (10.16%)	77 (25.76%)	122 (40.06%)	119 (39.44%)	41 (13.62%)	16 (5.32%)	22 (7.26%)	21 (6.93%)	2.35
4. ประชาชนไม่ค่อยกล้า แสดงความคิดเห็น	111 (36.03%)	95 (32.2%)	52 (17.31%)	61 (20.33%)	71 (23.17%)	78 (25.72%)	17 (5.57%)	34 (11.22%)	5 (1.63%)	7 (2.29%)	9.65*
5. ประชาชนไม่มีเวลาให้ เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้อง ปฏิบัติ	154 (49.7%)	106 (35.56%)	1 (0.33%)	17 (5.57%)	55 (17.81%)	64 (21.05%)	10 (3.32%)	24 (7.89%)	2 (0.65%)	5 (1.63%)	23.63**
6. ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่อง ความรู้และประสบการณ์ ทางการศึกษา	128 (41.93%)	88 (29.44%)	38 (12.42%)	110 (36.73%)	67 (21.91%)	58 (19.05%)	14 (4.6%)	26 (8.53%)	1 (0.33%)	5 (1.63%)	14.87**
7. ประชาชนยังมองตัวเองว่า มีพื้นความรู้น้อย	120 (39.26%)	74 (24.79%)	84 (27.54%)	111 (36.52%)	82 (26.89%)	70 (22.86%)	5 (1.63%)	24 (7.89%)	4 (1.31%)	5 (1.63%)	20.08**

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 596)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมกรฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมกรฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมกรฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมกรฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมกรฯ	
8. ประชาชนยังไม่เข้าใจ แจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไป มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	144 (47.11)	50 (16.73)	101 (33.12)	101 (34.07)	43 (15.07)	67 (23.13)	8 (2.62)	27 (9.31)	3 (1.00)	3 (1.02)	24.20**
9. ประชาชนยังมีเจตคติต่อ การจัดการศึกษาว่าเป็น เรื่องของโรงเรียนมากกว่า ที่จะให้ประชาชนไป เกี่ยวข้อง	171 (57.63)	88 (29.34)	114 (37.71)	77 (25.34)	48 (16.38)	71 (24.68)	6 (2.02)	30 (10.35)	3 (1.00)	11 (3.75)	34.50**
10. ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็น ความสำคัญของการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	26 (8.52)	17 (5.65)	56 (18.72)	53 (17.84)	7 (2.32)	18 (6.00)	68 (22.91)	75 (25.45)	57 (19.61)	45 (15.52)	5.43
11. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างประชาชนกับ ผู้บริหาร	33 (10.82)	31 (10.35)	83 (27.66)	77 (25.41)	95 (32.46)	50 (16.83)	67 (22.47)	57 (19.58)	43 (14.69)	42 (14.19)	1.12
12. บรรยากาศภายใน โรงเรียนไม่เชื่ออำนาจที่จะ กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วม	34 (11.15)	28 (9.30)	40 (13.32)	19 (6.30)	106 (34.75)	80 (27.58)	73 (23.87)	78 (26.91)	52 (17.36)	63 (21.27)	9.01
13. ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ยังเห็นว่าประชาชน ยังไม่พร้อม	17 (5.42)	29 (9.60)	86 (28.20)	54 (18.52)	121 (39.34)	115 (40.00)	42 (14.17)	66 (22.41)	13 (4.25)	15 (5.07)	14.56**

ตาราง 21 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่และร้อยละของระดับการเห็นด้วย (n = 595)										χ^2
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		
	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	ผู้บริหารและครู	กรรมการฯ	
14. ขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	20 (3.4%)	43 (7.2%)	0 (0%)	21 (3.4%)	56 (9.4%)	77 (12.9%)	21 (3.5%)	35 (5.9%)	6 (1.0%)	1 (.2%)	13.33**

*P < .05 ; (.05 $\chi^2_{(4)} = 9.49$) **P < .01 ; (.01 $\chi^2_{(4)} = 13.28$)

ค่า χ^2 ในตารางที่ 21 จะเห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเรื่องที่ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติ ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นความรู้ต่ำ ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม และขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนขาดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน และบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 2) ศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร

ประชากรของการวิจัยนี้ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2544 จำนวนทั้งสิ้น 137 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2544 จำนวน 80 โรงเรียน (กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 60 ของประชากร) โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนและสุ่มแบบง่ายด้วยการจับฉลากสำหรับผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหาร จำนวน 80 คน ครู จำนวน 240 คน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 320 คน รวมทั้งสิ้น 640 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบประเมินค่า (rating scale) ชนิด 5 ช่วง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด

การศึกษาของสถานศึกษาเป็นแบบประเมินค่า และตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่อง ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นแบบประเมินค่า เช่นเดียวกัน

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน (โปรดดูภาคผนวก) และนำไปทดลองใช้กับสถานศึกษาในจังหวัด อ่างทองและลพบุรีที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 โรงเรียน (48 คน) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีการของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9214

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด สิงห์บุรีในการเก็บข้อมูลในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความกรุณาจากหัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอ ทั้ง 6 อำเภอ เป็นผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูลโดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียนใน โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS Version 10.0.7 (Statistical Package for Social Sciences Version 10.0.7) โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ และทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบไคสแควร์ (χ^2 test of homogeneity)

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปเป็นหัวข้อสำคัญ 4 หัวข้อ คือ 1) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา 2) ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การเปรียบเทียบของความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในประเด็นผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และ

4) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดังจะได้นำเสนอดังต่อไปนี้

1. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการของหมู่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) และผู้ปกครองนักเรียน

1.2 เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการทางการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา

1.3 วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ ประชาชนควรเข้ามามี

ส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

2. ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่า เป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง ส่วนปัญหาที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากและปานกลาง) คือ ยังไม่มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบ ข้อบังคับ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม สำหรับปัญหาที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับปานกลางและน้อย) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูและกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานในเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา ในประเด็นต่อไปนี้

3.1 ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาพบว่า ความคิดเห็น
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
เกี่ยวกับเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาพบว่า ความคิดเห็น
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษา
ของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการ
การศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับ
สถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา และที่ระดับ .05 ในเรื่อง
ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ส่วนเรื่องและผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอน
ของสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา และร่วมตัดสินใจ
ในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา

3.3 วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาพบว่า ความคิดเห็น
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
พบว่า ความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องประชาชนไม่มี

เวลาให้ เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดกับบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่า เป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้อง ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชากรยังไม่พร้อม และขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และที่ระดับ .05 ในเรื่องประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ส่วนในเรื่องนโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระเบียบ ข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารโรงเรียนขาดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารโรงเรียน และบรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

1. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ควรเป็นผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และผู้ประกอบการนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร ภูริชตมาศ (2543) ที่ได้ศึกษาโดยการให้แบบสอบถามพบว่า ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับมาก คือ ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา คณะกรรมการของชุมชน องค์กรบริหารของชุมชน ผู้นำศาสนา ข้าราชการหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และอาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน และข้าราชการเกษียณอายุ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในงานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถาม กล่าวคือ ผู้ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างมาก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการเกษียณ สมาชิกขององค์กรบริหารส่วนตำบล และผู้ปกครองนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของชาติ พวงสมจิตร (2540) ที่พบว่า ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน มี 11 กลุ่ม คือ กรรมการศึกษา/กรรมการโรงเรียน กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน วัดและพระสงฆ์ ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าของโรงเรียน ผู้นำท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มโรงงานและผู้ประกอบการในชุมชน ประชาชนทั่วไป บุคคลจากภายนอกชุมชน หน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานเอกชน

ข้อค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้บุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามแนวปฏิรูปการศึกษาตาม มาตรา 8 และ 9 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) ในการศึกษาที่ประชาชนและสถาบันต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นับว่าเป็นเรื่องที่ดีควรสนับสนุนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการสร้างเครือข่ายในการทำงาน ได้แก่ แนวคิดการรวมพลังหรือ Synergy หมายความว่า การรวมพลังกันทำงานนำไปสู่ผลที่ได้มี คุณค่าหรือเข้มแข็งมากกว่าการที่แต่ละองค์จะทำงานโดยโดดเดี่ยว (นฤมล นิราทร, 2542)

1.2 เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและระดับมาก) ว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการทางการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา และร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้สถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธสุเรศขันธ์ และอัมพร อูร์ชตมาศ (2543) ที่ทำการศึกษาร่วมยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า เรื่องที่ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับมาก คือ ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของชุมชน ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของชุมชน ร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษาของ

ชุมชน ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของชุมชน ร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาของชุมชน ร่วมเป็นวิทยากรการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา ร่วมในการ กำหนดแนวทางและวิธีการเรียนการสอนของชุมชนของสถานศึกษา และร่วมในการกำหนดสื่อ การเรียนการสอนของชุมชน และร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของชุมชน โดยได้ข้อค้นพบ สอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ และการศึกษาวิจัยของ สหมหวัง คันธรส (2543) พบว่า กลุ่มของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับอำเภอ กลุ่มของเจ้าหน้าที่และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูผู้สอนเห็นตรงกันว่า ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาใน โรงเรียน 4 ด้าน คือ ด้านกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนงบประมาณ จัดการศึกษา ด้านการเป็นที่ปรึกษา/ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และด้าน การติดตาม ตรวจสอบมาตรฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ การศึกษาของชชาติ พวงสมจิตร (2540) ที่พบว่า เรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน 3 ใน 4 เรื่องใหญ่ ๆ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และร่วมดำเนินงาน และ 3) การมีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน ส่วนเรื่องที่ 4 คือ การมีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียนนั้น ข้อค้นพบจากการวิจัย ครั้งนี้ไม่สอดคล้องกัน ผลการวิจัยครั้งนี้บ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) เป็นผู้ที่มีแนวคิดในเชิงปฏิรูปและมีกระบวนทัศน์ใหม่ใน การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับหลักการมีส่วนร่วมนั้นเป็นหลักการสำคัญ ประการหนึ่งในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school based management) ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารการตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543) ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของ สถานศึกษาสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 1 บททั่วไป : ความมุ่งหมายและหลักการ นอกจากนี้ ความเห็นดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องที่ว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้การสนับสนุน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ซึ่งเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537)

ได้กล่าวถึงเรื่องที่ควรมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษานั้น ประชาชนอาจมีส่วนร่วมในการบริหารได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ คือ 1) ภารกิจของการบริหาร และ 2) กระบวนการบริหาร ผลวิจัยครั้งนี้ในประเด็นเรื่องที่ว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพบว่า ครอบคลุมในลักษณะดังกล่าวนี้รวมทั้งแนวคิดของยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534) ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) และโคเฮนและอัฟฮอฟ (1980) ก็ได้เน้นในเรื่องการให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มสำรวจความต้องการ สร้างรูปแบบกำหนดนโยบาย ปฏิบัติการ และการประเมินผล

1.3 วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญขอประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ และสร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยด้านพื้นฐานให้แก่ชุมชนที่สถานศึกษา ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร ชูรัชตมาศ (2543) ที่ได้ข้อมูลจากการสอบถามพบว่า วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จัดอยู่ในระดับมาก คือ ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการการศึกษาของชุมชน เป็นที่ปรึกษาในหน่วยงานการศึกษาหรือสถานศึกษามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา ส่วนการจัดการศึกษาควรให้บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และมีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับนักการศึกษาในการตัดสินใจเรื่องการจัดการศึกษาทุกเรื่องและทุกขั้นตอนของการศึกษา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดตั้งกลุ่ม ชมรม เครือข่ายการศึกษา การเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งในทุกด้านทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม และควรมีการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ทราบแนวทางโดยทั่วไป และยังสอดคล้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนตามทัศนะของแคร์รี่ (Cary, 1970) ยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2543) และกรณีศึกษา ชมดี

(2524) ในเรื่องการเงิน วิจารณ์ เป็นผู้ใช้แรงงาน และออกวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งซื้อคัมภีร์ของ สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (Snanchit Sukontasap, 1978) ในการศึกษาเรื่องกรมีส่วนร่วมใน โรงเรียน ชุมชน และประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วม สนับสนุนด้านการเงิน มีความเด่นชัดมากกว่าการสนับสนุนด้านอื่น ๆ ส่วนการให้ประชาชนควรมี ส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537) ที่กล่าวว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา มีดังนี้

1. กรรมการสมาคมผู้ปกครอง
2. กรรมการสมาคมศิษย์เก่า
3. กรรมการการศึกษาเองสถานศึกษา
4. กรรมการพัฒนาสถานศึกษา
5. กรรมการเฉพาะกิจในการให้คำปรึกษา ศึกษาปัญหา แก้ปัญหา ในปัญหา

เฉพาะอย่าง

6. กรรมการส่งเสริมกิจกรรมเฉพาะอย่าง
7. วิทยากรท้องถิ่น
8. สถานประกอบการในท้องถิ่น

ส่วนข้อค้นพบจากการศึกษาของชาติ พงษ์สมจิตร (2540) ที่พบว่า วิธีการในการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน มี 2 วิธี คือ 1) การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ และ 2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักจูงนั้นแตกต่างจากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้พบประเด็น ที่แตกต่างจากข้อเสนอดังกล่าวอยู่บ้าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาในปัจจุบันมีบทบาทที่แตกต่างจากเดิมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนจะต้องบริหารตนเองตามแนวการ กระจายอำนาจ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน) เริ่มตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาศึกษาที่ หลากหลายขึ้น นอกเหนือจากการเป็นกรรมการของโรงเรียนเท่านั้น และรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและกฎหมายการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ รูปแบบที่มี การบริหารจัดการโดยมีชุมชนเป็นหลัก (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543) ซึ่งรูปแบบการบริหารดังกล่าว อาจมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการ ระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในรูปแบบต่าง ๆ และด้วยกระแสของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษา

พ.ศ. 2542 อาจทำให้บุคลากรหลักของสถานศึกษา ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน มีความตื่นตัวในการแสวงหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

2. ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริการ ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วย (ระดับมากที่สุดและมาก) ว่า นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษายังไม่ชัดเจน ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมาก ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และประสบการณ์ ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นฐานความรู้น้อย ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชนไปเกี่ยวข้องเป็นปัญหา ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ดันธสุเรศขันธ์ และอัมพร อุไรชิตมาศ (2543) ที่ศึกษาปัญหาอุปสรรคที่ไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาจากการสัมภาษณ์ และมีบางเรื่องที่สอดคล้องกับการวิจัยของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (2543) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจในการมีส่วนร่วม ความไม่เข้าใจบทบาทที่แท้จริงของตนเอง สำหรับประเด็นปัญหาจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้องปฏิบัติมากนั้นสอดคล้องกับผลวิจัยของชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน คือ การไม่มีเวลาว่างของคนในชุมชน และสอดคล้องกับคำกล่าวของโรส (Rose, 1967) ที่ว่า การไม่มีเวลาว่างเพราะต้องทำงานประจำหรือมีภาระในครอบครัวเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ลักษณะของปัญหาดังกล่าวนี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา แม้ว่ารัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ได้พยายามดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมดังกล่าว แต่ปัญหาก็กังดำรงอยู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีการรวมศูนย์ค่อนข้างสูง และผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร และครู ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานศึกษาโดยตรง และมีประสบการณ์ตรง ได้รับรู้สภาพจริงในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นค่านิยมของประชาชนที่ติดตัวมาระยะเวลายาวนานที่เชื่อว่า ตนเองไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน ในเรื่องผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน
 โดยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกของ
 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้มีความรู้ประสบการณ์
 ทางการศึกษา อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ข้าราชการเกษียณ
 อายุ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ
 สถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลดังกล่าวกลุ่มนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเป็นผู้ที่สังคม
 ท้องถิ่นยอมรับ และมีศักยภาพในการสร้างความก้าวหน้าในด้านการศึกษาให้กับสถานศึกษาได้
 และไม่ได้มุ่งหวังในเรื่องผลประโยชน์ตอบแทน กอปรกับผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหาร ครู และ
 กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) เป็นผู้ปฏิบัติงานร่วมกันในสถานศึกษา และเป็นบุคลากรหลัก
 ที่จะต้องนำการปฏิรูปการศึกษาไปสู่โรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็น
 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญทำให้กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามต้องแสวงหาการมีส่วนร่วมจากประชาชน
 บุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามจึงมีความเห็นสอดคล้องกัน

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม (ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน) มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 ประเด็นด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารและครูมีพื้นฐานความรู้ทางการศึกษามาโดยตรง
 มีประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอน ทำให้มีมุมมองที่แตกต่างจากกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานทางด้านการศึกษาน้อยกว่า แม้ว่าจะปฏิบัติหน้าที่กรรมการสถานศึกษา
 ก็ตาม แต่ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวในปัจจุบันกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีบทบาท
 น้อยมาก ยังรับรู้ระบบการศึกษาของสถานศึกษาน้อยมาก เพียงแต่การเข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง
 เท่านั้น ซึ่งอาจส่งผลต่อความคิดเห็นของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามได้

ส่วนประเด็นที่ผู้บริหารกับครู และกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็น
 ไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับเรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในประเด็นร่วมในการ
 กำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินการจัดการศึกษาของ
 สถานศึกษา และร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถาม
 ทั้งสองกลุ่มมีความตื่นตัวในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่ได้เรียนรู้จาก
 ข้อมูลข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ ส่งผลทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นใกล้เคียงกัน

5. ผลการวิจัยที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 ใน 9 เรื่องไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นความสำคัญและศักยภาพ
 ของประชาชนมากขึ้น กอปรกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ยึด
 หลักการจัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วมนั้น อาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมองเห็นร่วมกันว่า
 วิธีการต่าง ๆ ทั้ง 9 วิธี จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม ส่วนวิธีการ
 ที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นแตกต่างกันเพียงเรื่องเดียวคือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมใน
 การบริจาคเงินหรือทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์หรือแรงงาน ซึ่งอาจเป็นเพราะวิธีการดังกล่าวนี้เป็น
 วิธีการที่สถานศึกษาได้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายนับแต่อดีตเป็นต้นมา กรรมการสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐานซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่อาจรับรู้ข้อมูลที่เป็นความรู้สึกรหรือความจำเป็นของ
 ประชาชนมากกว่าผู้บริหารและครู ส่งผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันได้ในประเด็นดังกล่าว
 นอกจากนี้อาจมองว่าเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน รวมทั้งประชาชนจะต้องทำ
 อาชีพของตนเอง ไม่สามารถที่จะสละเวลา แรงงานให้กับสถานศึกษาได้ และจากการที่เกิดวิกฤติ
 ทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนในการบริจาคทรัพย์สิน เงินทอง ให้กับสถานศึกษา

6. ผลการวิจัยที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครู และกรรมการสถานศึกษา
 ชั้นพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 แตกต่างกันใน 8 เรื่องนั้น เนื่องจากปัญหาย่อยทั้ง 8 เรื่องนั้น เป็นข้อจำกัดของประชาชนทั้งสิ้น
 ที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มอาจรับรู้ข้อมูลดังกล่าวต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้บริหาร
 และครูได้มีโอกาสสัมผัสกับประชาชนในชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนค่อนข้างมากกว่ากรรมการ
 สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน รวมทั้งประสบการณ์ในการจัดการศึกษาของผู้บริหาร ครู กับกรรมการ
 สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันทั้งมิติของความลึกซึ้งและประสบการณ์ตรง อาจทำให้
 ความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน ส่วนปัญหาย่อยอีกเรื่องซึ่งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ
 รวมทั้งความเข้าใจของผู้บริหารและบรรยากาศภายในโรงเรียน ความคิดเห็นของทั้งสองไม่
 แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน มีการรับรู้ข้อมูลร่วมกัน
 รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มองปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
 ประเด็นดังกล่าวใกล้เคียงกัน ทำให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จัดทำคู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นแนวทางให้กับสถานศึกษานำไปปฏิบัติ รวมทั้งมีการพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. รัฐควรกำหนดนโยบายและระเบียบที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาให้ชัดเจน รวมทั้งประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย
3. รัฐควรส่งเสริมพื้นฐานการศึกษาให้กับประชาชน ในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น พื้นฐานการศึกษาของประชาชนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการสร้างความเชื่อถือ มั่นใจ และความศรัทธาของบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งประชาชนด้วยกันว่า ประชาชนมีศักยภาพเพียงพอในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ รัฐจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม
4. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีควรจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้แทนชุมชน องค์กร และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยใช้ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นฐานในการเสนอเพื่อหาข้อสรุปสู่การปฏิบัติจริง
5. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่มีบริบทคล้ายคลึงกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีควรนำผลวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปคือ

1. ควรทำการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยนำแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษาวิจัย ครังนี้มาสร้างรูปแบบนำไปทดลองใช้กับสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือในระดับกลุ่มโรงเรียน

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรใช้แบบสัมภาษณ์นอกเหนือจากแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

3. ควรทำการวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกขึ้น

4. ควรมีการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ในชุมชนที่มีโครงสร้างพื้นฐานต่างกัน ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2535). การพัฒนาประเทศ ภาวะมลพิษ และการมีส่วนร่วมของประชาชน. **วารสารวิจัยสังคม**, 15 (1), 13 – 31.
- กมล ลุดประเสริฐ. (2541). รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ... ประเด็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษม วัฒนชัย. (2538). ทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า. การนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ ณ ห้องประชุมรัฐสภา วันที่ 20 – 21 มีนาคม 2538, ช้างดึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540) ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (ม.ป.ป.). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____ (2544). รายงานการประชุมแนวคิดและประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – based management). กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- _____ (ม.ป.ป.). บันทึกการศึกษาไทย 2545. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- จุฬาร ดิสกุล. (2537). การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2525). การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมกลุ่มชาวนาในทวิทอง หงษ์วิวัฒน์. (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

ชูชาติ พวงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----- (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Abramson, L. S. (1993). Parent involvement program implementation in New York City public schools. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9328007.

----- (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Bias, M. J. (1994). The impact of superintendent behavior on school climate in two school districts experiencing a transition in leadership. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item AAC 9506246.

----- (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Brittle, L. V. (1995). Attitude of elementary principals toward parent involvement in school in the common wealth of Virginia. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item AAC 9513887.

- . (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Foster, S. E. (1993). Type of parent involvement : Effects on parent rating of school. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item MM91110.
- . (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Long, J. (1995). Leadership practices of elementary principals and parental involvement in their schools. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item AAC 9434998.
- . (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก O' Meara, T. A. (1994). Elementary school principals : A rationale for community resources to develop parent involvement programs. Dissertation Degree EDD ; University of Arizona. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item 9424931.
- . (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Quick, J. B. (1995). A conceptual model to assist elementary principals enhance parental involvement. Dissertation Degree PHD ; Indiana State University. [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item 9506184.

- (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อ้างจาก Stribling, D. M. (1922). Initiation of school-base management in a New Texas elementary school : Process and product (New School). [CD-ROM]. Available : ProQuest File : Dissertation Abstract Item 9506184.
- ทวีป ศิริรัศมี. (2544). การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธันัน อนุমানราชธน. (2544). การวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์. เชียงใหม่ : เชียงใหม่พิมพ์สวย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2536). ระบบการศึกษาและระบบบริหารการศึกษาไทย หน่วยที่ 13 ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วย 13-15. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นริวรรณ พรหมชุม. (2537). การมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น. โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิตยา วีระพงศ์. (2525). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความร่วมมือของประชาชนในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิยม ปุราคำ. (2517). ทฤษฎีการสำรวจจากตัวอย่างและการประยุกต์. กรุงเทพฯ : ค.ส. การพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. ในทิวทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ปัญชร แก้วส่อง. (2531). รูปแบบทางสังคม - จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บัณฑิต เอื้อวัฒน์ นานุกุล และไพฤทธิ สุขเกิด. (2544). รายงานการศึกษาการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์วัดศรีโฆเคลชุมชน และธนาคารขยะ เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร. สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). วิธีวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พี.เอ็น. การพิมพ์.
- ปรัชญา เวลารักษ์. (2528). รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฏิรูปการศึกษา, สำนักงาน. (2539). รายงานผลการประชุมสัมมนาผู้บริหารระดับสูงของ
กระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำนโยบายการปฏิรูปการศึกษาสู่การปฏิบัติ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประสพสุข เหลืองไพโรจน์. (2533). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน
ศูนย์เยาวชนตำบลในท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปริศนา ไกลละสุด. (2534). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน : ศึกษาเปรียบเทียบ
ผู้เคยย้ายถิ่นและผู้ไม่เคยย้ายถิ่น. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาลังคม). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1, สำนัก. กลุ่มวิจัยและพัฒนา. (2540).
การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในกระบวนการจัดและ
พัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเขตการศึกษา 1. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- พัฒนาชุมชน, กรม. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ
สมาชิกองค์การสตรีในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะ กพสม. กองวิจัยและ
การประเมินผล. กรมการพัฒนาชุมชน.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์
การพัฒนา ในทิวทอง หงษ์วิวัฒน์. (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชากร
ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : คัดค้านโสภาการพิมพ์.
- มันัส สุวรรณ. (2544). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.

- ยุวัฒน์ วุฒิเมธ. (2534). การพัฒนาจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บางกอกบล็อก.
- ยงยุทธ บูราสิทธิ์. (2543). เทคนิคการกระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วารสารพัฒนาชุมชน. 29, 41 - 46
- รุทธ์ กลุ่มชุมชน และสุนทร โคตรบรรเทา. (2527). ปัจจัยที่กระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนในเขตชนบทยากจน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านดีเด่น พุทธศักราช 2526 ของจังหวัดอุตรดิตถ์.
- วิญญา วิศาลาภรณ์. (2540). การวิจัยทางการศึกษา : หลักการและแนวทางการปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์.
- วินัย เชื้อเพชร. (2531). การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2530). ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ : ไอเดียเนลโตร์.
- ศึกษาศิการ, กระทรวง. ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. (2544). ปฏิรูปการศึกษา : ก้าวหน้า อย่างมั่นใจ. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- ลฤษดิ์ มินพระ. (2535). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย : แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในอนาคต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สามัญศึกษา, กรม. กองการมัธยมศึกษา. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สุจินต์ ดาววีระกุล. (2527). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ พัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2543). สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.

- สุรัสวดี หุ่นพยนต์. (2528). **ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชนชาวกจน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาดิน ตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิมล ตีรกานนท์. (2543). **การประเมินโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, ประยูร ศรีประสาธน์, นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ และอัมพร อุไรตมาศ. (2543). **รายงานการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา**. ม.ป.ท.
- สมหวัง คันธรล. (2543). **งานวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่**. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไปจากคณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2542.
- เลริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2537). **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. อ้างจาก Abdel - Hady, Mahmoud E. (1990). A suggest model for community participation in the administration of public education in Egypt. *Dissertation Abstracts International*, 51 (10) : 3276 - A., March.
- _____. (2537). **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. อ้างจาก Amenu - Tekaa, Christian E.K. (1988). Perceptions of community participation in education on Canadian Indian Reserves : A North - Central Alberta case study. *Dissertation Abstracts International*, 49 (7) : 1626 - A1, January.

- อดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2531). ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตร
โครงการพัฒนาชนบทลุ่มแม่น้ำแม่กลอง. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนงค์ พัฒนจักร. (2535). การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา :
หมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรพินท์ สทโชดชัย. (2538). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อรสา ไพร์ทอง. (2535). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษานอกโรงเรียนของ
ผู้นำท้องถิ่น : ศึกษากรณีบ้านทุ่งเหล็ก ตำบลเกาะเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2538). การพัฒนาชนบทโดยชาวชนบท ในเอกสารการสนอชุดวิชาปัญหา
การพัฒนาชนบทไทย หน่วยที่ 8 - 15. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ :
คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุษา ภูมิ. (2534). ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับ ชุมชน : ศึกษาเฉพาะ
กรณีจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคมวิทยา).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Arnstein, S.R. (1969). Ladder of citizen participation. *Journal of American Institute of Planners*, 35, 216 - 224.
- Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1977). Rural development participation : Concept
and measures for project design implementation and evaluation. Rural
Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- _____ (1980). Participation's place in rural development : seeking clarity through
specificity. *World Development*, 8(3), 213 - 218.
- Davis, Keith and Newstrom, John W. (1989). *Human behavior at work*, (8th ed.).
New York : McGraw - Hill.

- Doughlah, M. (1970). Some perspective on the phenomenon of participation. **Adult Education Journal**, 20(2) : 88 - 98.
- Gustavo, Wilches - Chaux (1992). The meaning of participation. In Brand, Peter Charles. (Ed.). **Community participation : Proceedings**. Habinet International Seminar (pp. 1 - 26). Colombia : Habinet.
- Kerlinger, Fred N. (1966). **Foundations of behavioral research**. New York : Holt, Rinehart and Winston
- Lee J. Cary, (Ed.). (1970). **Community development as a process**. Columbia : University of Missouri Press.
- M.dgley, J., Hall, A., Hardiman, M., and Narine, D. (1986). **Community participation, social development and the state**. New York : Methuen
- Myers, Dorothy and Stonehill, Robert [Online]. (1993). **School - based management**. Available <http://www.ed.gov/or/consumer guides/ baseman.html>. [2001, November 19].
- Oakley, Peter. (1991). **Project with people**. Geneva : ILO.
- Office of the National Education Commission (ONEC). (2000). **Learning reform : A learner - centred approach**. Bangkok : Watana Panit.
- Putti, Joseph m. (1987). **Management : A functional approach**. Singapore : McGraw-Hill.
- Rose. A.M. (1967). **The Power Structure**. New York : Oxford University Press.
- Schuler, Barbara L. (1990). Citizen participation in educational decision - making. **Dissertation Abstracts International**, 21 (8) : 2595 - A., February.
- Sukontasap, Snanchit. (1973). **Participation in community school and school effectiveness in Thailand**. Unpublished doctoral dissertation, Faculty of the Graduate School o' State university of New York at Buffalo.
- United Nations. Department of International Economic and Social Affairs. (1981). **Popular participation as a strategy for promoting community level action and national development report of the meeting or the adhoc group of experts, held at UN,Headquarter from May 22-26, 1978**. New York . United Nations.

Whang, In-Joung. (1981). **Management of rural change in Korea : The Saemaul Undong.** Seoul : Seoul National Universtiy Press.

WHO/UNICEF. (1978). **Report of the international conference on primary health care.** New York : N.P. Press.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ศธ 1530.02/211

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี
อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000

24 ธันวาคม 2544

เรื่อง ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในสถานศึกษาในสังกัด

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถาม
2. บัญชีรายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ด้วยคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี โดย ดร.สุรชัย เทียนขาว ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง "แนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี" โดยมีสถานศึกษาในสังกัดของท่านเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 โรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้นโรงละ 8 คน รวม 640 คน

การวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารการศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษาของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คณะครุศาสตร์จึงขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามแบบสอบถามและรายชื่อสถานศึกษาดังแนบ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติ โพธิ์ศรีสูง)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีสถาบันราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร. 0-3641-1112

โทรสาร 0-3641-1112

E-mail: Rajabhat@theptsatri.nits.ac.th

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี
อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000

23 ธันวาคม 2544

เรื่อง ขอความร่วมมือในการแจกและเก็บแบบสอบถามในการวิจัยเรื่องแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถาม	จำนวน 1 ชุด
2. รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล	จำนวน 1 ชุด
3. รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน 1 ชุด

ด้วยผมได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง "แนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี" ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์
อย่างมากต่อการบริหารการศึกษาของจังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้ผมต้องขอความร่วมมือจากท่านในการเป็น
ผู้ประสานในการแจกและเก็บแบบสอบถามจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามรายละเอียดที่แนบ และจะมารับ
แบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สุรัชย์ เทียนขาว)

ผู้วิจัย

คณะครุศาสตร์ (ห้องทำงาน)

โทร. 0-3642-2607-9 ต่อ 416

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี
อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000

29 ธันวาคม 2544

เรื่อง ขอความร่วมมือในการแจกและเก็บแบบสอบถามในการวิจัยเรื่องแนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

เรียน ผู้บริหารโรงเรียนทุกท่าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด
2. รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด

ด้วยผมได้ทำเนนการวิจัยเรื่อง "แนวทางและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี" ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์
อย่างมากต่อการบริหารการศึกษาของจังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้ผมต้องขอความร่วมมือจากท่านในการเป็น
ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามรายละเอียดที่แนบ และขอความกรุณาจัดส่งคืนที่สำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอที่โรงเรียนสังกัด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สุรชัย เทียนขาว)

ผู้วิจัย

คณะครุศาสตร์ (ห้องทำงาน)

โทร. 0-3642-2607-9 ต่อ 416

รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ของโรงเรียนแต่ละแห่ง ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน
2. ครูในโรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน โดยการสุ่มคณะกันอาจใช้ตามระดับชั้นที่สอน หรือเพศ (เพศชาย เพศหญิง) หรือประสบการณ์ในการสอน (มาก/ปานกลาง/น้อย)
3. คณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนละ 4 คน
(ที่ไม่ใช่ผู้แทนครูและผู้บริหารของโรงเรียน)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอความกรุณาผู้บริหารโรงเรียนให้กรุณาชี้แจงแก่ครูและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับวิธีการในการตอบแบบสอบถามทั้ง 3 ตอน เมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จสมบูรณ์ขอความกรุณารวบรวมส่งที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่เป็นต้นสังกัด

**บัญชีรายชื่อสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี**

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จำนวน 15 โรงเรียน

1. โรงเรียนวัดดาวดึงษ์
2. โรงเรียนวัดสังฆราชาวาส
3. โรงเรียนวัดเสาชงทอง
4. โรงเรียนวัดจักรสีห์
5. โรงเรียนชุมชนวัดพระนอนจักรสีห์มิตรภาพที่ 133
6. โรงเรียนวัดกลางพรหมนคร
7. โรงเรียนวัดตีกรรชากา
8. โรงเรียนวัดพระปรางค์มณี
9. โรงเรียนวัดกระดังงา
10. โรงเรียนวัดประไพติการาม
11. โรงเรียนวัดโพธิ์ลังกา (มิตรภาพที่ 22)
12. โรงเรียนอนุบาลสิงห์บุรี
13. โรงเรียนวัดพรหมสาคร
14. โรงเรียนวัดช้อย
15. โรงเรียนคนุบาลเมืองสิงห์บุรี

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าช้าง จำนวน 4 โรงเรียน

1. โรงเรียนวัดพิบูลทอง
2. โรงเรียนอนุบาลท่าช้าง
3. โรงเรียนชุมชนวัดเสาชงหิน
4. โรงเรียนวัดดอนสมอ

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอค่ายบางระจัน จำนวน 10 โรงเรียน

1. โรงเรียนค่ายบางระจัน
2. โรงเรียนอนุบาลค่ายบางระจัน
3. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 56 (บ้านหนองกระท่อม)
4. โรงเรียนชุมชนวัดกลางท่าข้าม
5. โรงเรียนวัดสาธุการาม
6. โรงเรียนชุมชนวัดม่วง
7. โรงเรียนวัดบ้านกล้วย
8. โรงเรียนวัดโพธิ์ทะเลสามัคคี
9. โรงเรียนบ้านหนองวีวิทยาคม
10. โรงเรียนวัดสิงห์

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภออินทร์บุรี จำนวน 24 โรงเรียน

1. โรงเรียนวัดไผ่ชาด
2. โรงเรียนวัดแหลมทอง
3. โรงเรียนวัดบ้านลำ
4. โรงเรียนวัดกำแพง
5. โรงเรียนวัดตุ้มหู
6. โรงเรียนวัดบางปูน
7. โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาทำ
8. โรงเรียนวัดกลาง
9. โรงเรียนวัดเชียงราก
10. โรงเรียนชุมชนวัดดงยาง
11. โรงเรียนไผ่ดำ (มิตรภาพที่ 183)
12. โรงเรียนวัดดอกไม้
13. โรงเรียนวัดปลาไหล
14. โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
15. โรงเรียนวัดหนองสุ่ม

16. โรงเรียนวัดกาไร่
17. โรงเรียนชุมชนวัดพระนอน
18. โรงเรียนวัดสุทธาวาส
19. โรงเรียนวัดทอง
20. โรงเรียนวัดศรีสำราญ
21. โรงเรียนวัดเฉลิมมาศ
22. โรงเรียนอนุบาลอินทร์บุรี (วัดโพธิ์ศรี)
23. โรงเรียนวัดประตูก
24. โรงเรียนวัดโบสถ์

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางระจัน จำนวน 15 โรงเรียน

1. โรงเรียนวัดวังขรณ์
2. โรงเรียนชุมชนวัดพระปรางค์อิริยวิทยา
3. โรงเรียนวัดโพธิ์หอม
4. โรงเรียนวัดน้ำอ้นนางหงษ์
5. โรงเรียนชุมชนบ้านไม้คัต
6. โรงเรียนวัดแหลมคาง
7. โรงเรียนวัดตลาดโพธิ์
8. โรงเรียนอนุบาลบางระจัน
9. โรงเรียนวัดหนองไขลง
10. โรงเรียนวัดกลางชูศรีเจริญสุข
11. โรงเรียนบ้านทุ่งกลับ
12. โรงเรียนวัดคิม
13. โรงเรียนวัดดอนเจดีย์
14. โรงเรียนวัดล้ามัคคีธรรม
15. โรงเรียนวัดห้วย

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพรหมบุรี จำนวน 15 โรงเรียน

1. โรงเรียนอนุบาลพรหมบุรี
2. โรงเรียนวัดโคกคากิวัฒน์
3. โรงเรียนวัดเก้าช้าง
4. โรงเรียนชุมชนวัดตราขู
5. โรงเรียนวัดกลางฉนวนรินทร์
6. โรงเรียนวัดเสาธงทอง
7. โรงเรียนพรหมวิทยาคาร
8. โรงเรียนวัดอัมพวัน
9. โรงเรียนวัดเตย
10. โรงเรียนวัดประสาธ
11. โรงเรียนบ้านพระงาม
12. โรงเรียนชุมชนวัดเทพมงคล

รวมทั้งสิ้น 80 โรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

**ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity)**

1. นายถวัลย์ บุญแสน ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยบาดาลวิทยา
อำเภอชัยบาดาล
จังหวัดลพบุรี
โรงเรียนในโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. นายต่อศักดิ์ บุญเหลือ ผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมลำนารายณ์
อำเภอชัยบาดาล
จังหวัดลพบุรี
โรงเรียนในโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. นายสงบ วงศ์กลม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวังน้ำขาว
กิ่งอำเภอหนองมะโมง
จังหวัดชัยนาท
โรงเรียนในโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
4. นายเดชา ชุมเงิน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดจันเจริญศรี
อำเภอดรครบุรี
จังหวัดชัยนาท
โรงเรียนในโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
5. นายเหรียญ แสงสว่าง อาจารย์ใหญ่โรงเรียนชอย 19 สาย 2 ขวา
อำเภอพัฒนานิคม
จังหวัดลพบุรี
โรงเรียนในโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

แบบสอบถาม
แนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่องแนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี โดยต้องการนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในฐานะที่ท่านเป็นบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จึงควรจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้ช่วยตอบแบบสอบถามนี้ และขอได้โปรดตอบให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ท่านตอบให้ทั้งหมดแต่ละคนจะถือเป็นความลับ และจะนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะรวม ๆ เท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในครั้งนี้

ดร.สุรชัย เทียนขาว

ผู้วิจัย

สำหรับผู้วิจัย

1	2	3

แบบสอบถาม

**แนวทางและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี**

คำชี้แจง : แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียน ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

1.1 ชาย

1.2 หญิง

2. อายุ

2.1 ต่ำกว่า 30 ปี

2.2 30-40 ปี

2.3 41-50 ปี

2.4 51-60 ปี

2.5 60 ปีขึ้นไป

3. ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาในฐานะ

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 ครู

3.3 กรรมการสถานศึกษา

สำหรับผู้วิจัย	
<input type="text"/>	4
<input type="text"/>	5
<input type="text"/>	6

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความเกี่ยวกับผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและวิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา แล้วพิจารณาว่าเห็นด้วยมากน้อยระดับใด โดยเขียน ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับความคิดเห็นนั้น

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
	5	4	3	2	1	
• ผู้ที่ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา						
1. ผู้นำศาสนา						<input type="text"/> 7
2. ผู้นำชุมชน						<input type="text"/> 8
3. คณะกรรมการของหมู่บ้าน						<input type="text"/> 9
4. สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น						<input type="text"/> 10
5. ผู้มีชื่อเสียงของชุมชน						<input type="text"/> 11
6. ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี						<input type="text"/> 12
7. ผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการศึกษา						<input type="text"/> 13
8. อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน						<input type="text"/> 14
9. ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ						<input type="text"/> 15
10. ข้าราชการเกษียณอายุ						<input type="text"/> 16
11. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาชาวบ้าน)						<input type="text"/> 17
12. ผู้ปกครองนักเรียน						<input type="text"/> 18

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
	5	4	3	2	1	
<ul style="list-style-type: none"> • เรื่องที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 						
13. ร่วมสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 19
14. ร่วมกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 20
15. ร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 21
16. ร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 22
17. ร่วมในการกำหนดสื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา						<input type="text"/> 23
18. ร่วมเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา						<input type="text"/> 24
19. ร่วมควบคุมติดตามการดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 25
20. ร่วมประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา						<input type="text"/> 26
21. ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา						<input type="text"/> 27
22. ร่วมในการสรรหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษา						<input type="text"/> 28
<ul style="list-style-type: none"> • วิธีการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 						
23. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา						<input type="text"/> 29
24. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาให้กับสถานศึกษา						<input type="text"/> 30
25. ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมงานกับบุคลากรในสถานศึกษาในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของสถานศึกษา						<input type="text"/> 31

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
	5	4	3	2	1	
26. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน หรือทรัพย์สิน หรือวัสดุอุปกรณ์ หรือแรงงาน						<input type="text"/> 32
27. ประชาชนควรมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาให้กับ สถานศึกษา ส่วนการดำเนินงานควรให้ บุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ						<input type="text"/> 33
28. ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำชุมชนและประชาชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนใน การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา						<input type="text"/> 34
29. เชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของ สถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ						<input type="text"/> 35
30. ส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา						<input type="text"/> 36
31. จัดตั้งกลุ่มชมรม เครือข่ายการศึกษาในชุมชน ที่สถานศึกษาตั้งอยู่						<input type="text"/> 37
32. สร้างความเข้มแข็งด้านปัจจัยพื้นฐานให้แก่ ชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อจูงใจประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา						<input type="text"/> 38

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความเกี่ยวกับปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา แล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อ ท่านเห็นด้วยมากน้อยระดับใด โดยเขียน ✓ ลงในช่องว่าง ที่ตรงกับระดับความคิดเห็นนั้น

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
	5	4	3	2	1	
33. นโยบายหรือระเบียบและแนวทางการศึกษา ยังไม่ชัดเจน						<input type="text"/> 39
34. ยังไม่มีกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับที่ชัดเจนใน การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา						<input type="text"/> 40
35. ระเบียบข้อบังคับไม่เปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง						<input type="text"/> 41
36. ประชาชนไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น						<input type="text"/> 42
37. ประชาชนไม่มีเวลาให้เพราะมีหน้าที่อื่นที่ต้อง ปฏิบัติมาก						<input type="text"/> 43
38. ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และ ประสบการณ์ทางการศึกษา						<input type="text"/> 44
39. ประชาชนยังมองตัวเองว่ามีพื้นความรู้น้อย						<input type="text"/> 45
40. ประชาชนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดถึงบทบาทเข้าไป มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา						<input type="text"/> 46
41. ประชาชนยังมีเจตคติต่อการจัดการศึกษาว่า เป็นเรื่องของโรงเรียนมากกว่าที่จะให้ประชาชน ไปเกี่ยวข้อง						<input type="text"/> 47
42. ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม						<input type="text"/> 48
43. ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างประชาชน กับผู้บริหารโรงเรียน						<input type="text"/> 49
44. บรรยากาศภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยที่จะ กระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม						<input type="text"/> 50
45. ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษายังเห็นว่าประชาชน ยังไม่พร้อม						<input type="text"/> 51
46. ขาดงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมในเรื่องที่ให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม						<input type="text"/> 52

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายสุรชัย เทียนขาว

เกิดวันที่ 31 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2495

สถานที่เกิด อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 415/13 ถนนนารายณ์มหาราช ตำบลทะเลชุบศร
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 15000

สถานที่ทำงานปัจจุบัน คณะครุศาสตร์

สถาบันราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2510 มศ.3 จากโรงเรียนบางระจัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
- พ.ศ. 2516 กศ.บ. (วิชาเอกภาษาอังกฤษ) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร
- พ.ศ. 2526 ค.ม. (บริหารการศึกษา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2527 Cert. In Ed. Admin. Training. จาก University of Bristol
ประเทศอังกฤษ (ทุน British Council)
- พ.ศ. 2538 ศศ.บ. (รัฐศาสตร์) จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ. 2540 กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
- พ.ศ. 2542 วุฒิบัตร Mini MBA รุ่นที่ 2 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย